

वार्षिक प्रतिवेदन

आ.व. २०६८ साउनदेखि २०६९ असार मसान्तसम्म (२०११ जुलाईदेखि २०१२ जुलाईसम्म)

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
काठमाडौं

वार्षिक प्रतिवेदन

आ.व. २०६८ साउनदेखि २०६९ असार मसान्तसम्म (२०११ जुलाईदेखि २०१२ जुलाईसम्म)

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
काठमाडौं

प्रकाशक : राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
बबरमहल, काठमाडौं ।

प्रतिलिपि अधिकार © : २०६९, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

सम्पादन मण्डल : कमलजङ्ग कुँवर, संरक्षण शिक्षा अधिकृत
चतुरलाल श्रेष्ठ, कम्प्युटर अधिकृत
श्रीराम कालिका, खरिदार

प्रमुख सल्लाहकार : मेघबहादुर पाण्डे
महानिर्देशक

सन्दर्भ अवलोकन : राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, २०६९ । वार्षिक प्रतिवेदन (२०६८/२०६९)

कभर फोटो : कमलजङ्ग कुँवर

सम्पर्क ठेगाना : राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
संरक्षण शिक्षा शाखा
पो.ब.नं. : ८६० काठमाडौं, नेपाल
फोन नं. : ००९७७-९-४२२०९९२/४२२०८५०
फ्याक्स नं. : ००९७७-९-४२२७६७५
इमेल : info@dnpsc.gov.np
वेबसाइट : www.dnpsc.gov.np

नेपाल सरकार
वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

दुई शब्द

आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को वार्षिक प्रतिवेदनमा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग र विभाग अन्तर्गतका राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष, शिकार आरक्ष र संरक्षण क्षेत्रहरूमा भएका नियमित कार्यको प्रगति तथा वन्यजन्तु र प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण र संवर्धन गर्ने उद्देश्य अनुरूप सञ्चालन भइरहेका परियोजनाहरूको कार्य सम्पादन लगायत विविध विकास कार्यक्रम र खर्चको व्याख्या गरिएको छ ।

अपार जैविक विविधता तथा मनोरम प्राकृतिक दृश्यहरूको भण्डार भए पनि नेपालले संरक्षणका क्षेत्रमा गम्भीर चुनौतीहरूको सामना गर्नुपरिरहेको छ । निकुञ्ज तथा आरक्ष वरपर बढ्दो जनघनत्व तथा अव्यवस्थित भू-उपयोगका कारण संरक्षित क्षेत्रमा पर्न गएको चाप एउटा ठूलो समस्याका रूपमा रहेको छ । दुर्लभ र लोप हुने खतरामा परेका वन्यजन्तुको अन्तिम आश्रयस्थलका रूपमा रहेका संरक्षित क्षेत्र तथा वरपरको वन जोगाउनु अत्यावश्यक भइसकेको छ ।

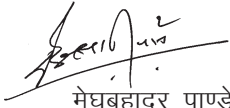
निकुञ्ज तथा आरक्षको संरक्षण, संवर्धन र स्थानीय जनताको आर्थिक विकाससँगसँगै लिएर जानुपर्ने वर्तमान आवश्यकता अनुरूप संरक्षित क्षेत्र वरपर मध्यवर्ती क्षेत्र छुट्याई स्थानीय समुदायका वन पैदावारको आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने व्यवस्था गर्न मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५२ पारित भई आधारभूत कार्यको थालनी भइसकेको छ ।

संरक्षण कार्य एउटा जटिल, दीर्घकालीन र निरन्तर प्रक्रिया भएकाले यसमा स्थानीय बासिन्दाहरूको सक्रिय सहभागिताका साथसाथै यस कार्यमा जुटेका राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संरक्षण सहकर्मी संघसंस्था तथा व्यक्तिहरूको प्रयास तथा कटिबद्धता प्रशंसनीय रहेको छ । त्यसका साथसाथै जिम्मेवार पक्षको संरक्षणप्रतिको दृढताबिना संरक्षण कार्य प्रायः सम्भव देखिंदैन । यसलाई अझ मजबुत र विस्तार गर्दै लानु संरक्षणप्रतिको थप प्रशंसनीय प्रयासका रूपमा आउने देखिन्छ ।

प्रस्तुत प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यमा जुट्नुभएका यस विभागका संरक्षण शिक्षा अधिकृत कमलजङ्ग कुँवर, कम्प्युटर अधिकृत चतुरलाल श्रेष्ठ र खरिदार श्रीराम कालिकालाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनुभएका इकोलोजी, योजना, व्यवस्थापन, प्रशासन, कम्प्युटर तथा लेखा शाखाका अधिकृत र कर्मचारीहरूलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा, यो प्रतिवेदन तयारी गर्ने क्रममा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउनुहुने सम्पूर्ण सहकर्मीहरूलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

धन्यवाद !

मेघबहादुर पाण्डे
महानिर्देशक

विषय-सूची

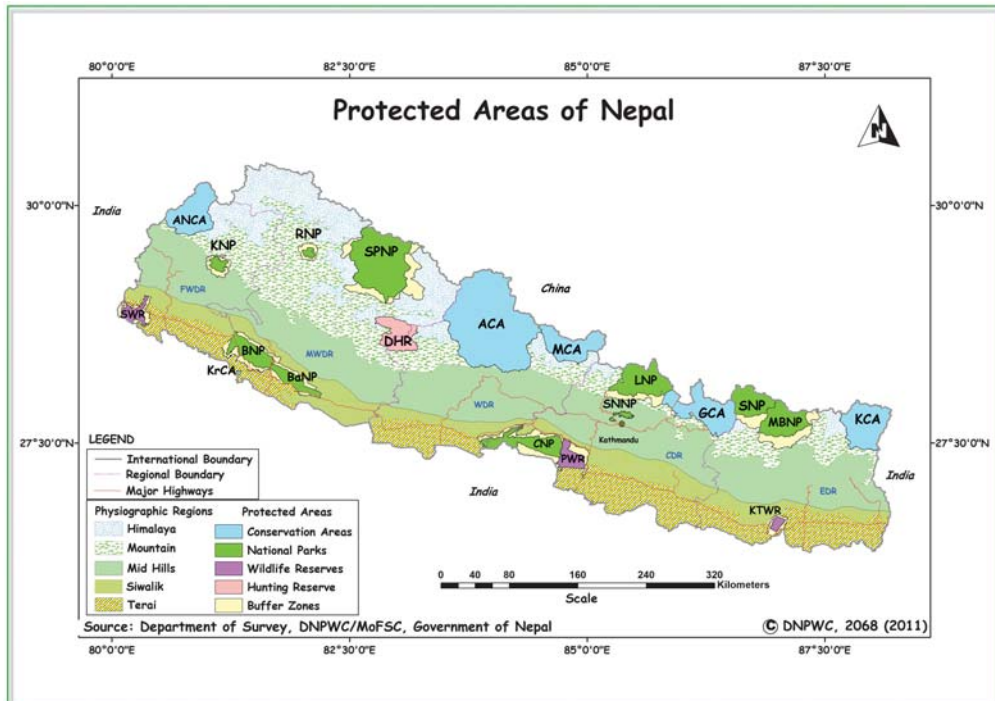
पृष्ठभूमि	१
विशेष कार्यक्रमहरू	४
मुख्य कार्यक्रमहरू	९
संरक्षणका समस्या एवं चुनौति र हालसम्मका उपलब्धिहरू	११
यस आर्थिक वर्षका मुख्य क्रियाकलापहरू	१३
वन्यजन्तुको अनुगमन तथा गणना	१६
संरक्षण शिक्षा तथा क्षमता अभिवृद्धि	१८
विविध	२५
अनुसूचीहरू	२७

पृष्ठभूमि

पृष्ठभूमि

वि.सं. २०२१ सालमा वन विभाग अन्तर्गत संरक्षण शाखाको स्थापना भई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षणको कार्य प्रारम्भ भएको थियो । मुलुकमा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु आरक्ष क्षेत्रको महत्व बढ्दै गएको सन्दर्भमा यसको संस्थागत स्वरूपमा क्रमिक परिवर्तन गर्दै संरक्षित क्षेत्रको व्यवस्थापन अझ सुदृढ र प्रभावकारी बनाउने अभिप्रायले २०३७ सालमा वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय अन्तर्गत एउटा छुट्टै विभागका रूपमा 'राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग' को स्थापना भयो ।

नेपालमा रहेका विभिन्न वनस्पति, वन्यजन्तु, भू-दृश्यहरूको संरक्षण, सम्बर्धन तथा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले स्थापित राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग अन्तर्गत हालसम्म १० वटा राष्ट्रिय निकुञ्ज, ३ वटा वन्यजन्तु आरक्ष, ६ वटा संरक्षण क्षेत्र, एउटा शिकार आरक्ष र निकुञ्ज तथा आरक्ष अन्तर्गत १२ वटा मध्यवर्ती क्षेत्र सञ्चालित छन् । रामसार सूचीमा सूचीकृत नेपालका ९ वटा सिमसार मध्ये ६ वटा यस विभाग अन्तर्गत पर्दछन् । यी विभिन्न संरक्षित क्षेत्रहरूले ३४,१८५.६२ क्षेत्रफल ओगटेका छन् । जुन नेपालको कुल क्षेत्रफल (१,४७,१८१

वर्ग कि.मि.) को २३.२३ प्रतिशत हुन आउँछ । हिमाली तथा उच्च पहाडी जलाधारदेखि तराईका मैदानसम्म देशका मुख्य मुख्य वातावरणीय प्रणालीलाई समेट्ने गरी संरक्षित क्षेत्रको स्थापना गरी प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्ने काममा नेपालले दक्षिण एशियामा विशिष्ट स्थान हासिल गर्न सकेको छ । नेपालमा रहेका ११८ किसिमका पारिस्थितिकीय प्रणाली (Ecosystem) मध्ये हालसम्म ८० प्रकारका प्रणालीलाई संरक्षित क्षेत्रले समेटेको अनुमान गरिएको छ ।

वढ्दो जनसंख्याको चाप र स्थानीय वन नासिदै गएका कारण स्थानीय जनताको काठ, दाउरा, चरिचरनको आवश्यकता पुरा गर्न निकुञ्ज तथा आरक्षमाथि अत्यधिक चाप पर्न गएको छ । वन्यजन्तु संरक्षणमा उल्लेखनीय उपलब्धिका बावजूद निकुञ्ज सिमाना वरपर रहेको जनसंख्याबाट अत्यधिक वन पैदावारको माग तथा आवश्यकता एवं निकुञ्ज, आरक्षबाट निस्केका वन्यजन्तुहरूको स्थानीय वस्तीहरूमा पुऱ्याउने वालीनाली, पशुधन, घर गोठ तथा मानवीय क्षतिले गर्दा स्थानीय जनता र संरक्षित क्षेत्र बीच वेला वेलामा तनाव पनि उत्पन्न हुने गरेको देखिन्छ ।

संरक्षणका प्रयासहरू मानव जातिकै हितका लागि हुनुपर्छ, निकुञ्ज, आरक्ष तथा संरक्षण क्षेत्र स्थापनाबाट स्थानीय वासिन्दाहरूलाई वढीभन्दा वढी लाभान्वित गराउनु पर्छ र उनीहरूको सहयोगबाट संरक्षण कार्य अझ प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ भन्ने महसुस गरी २०४९ सालमा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को चौथो संशोधन गरी मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापनको प्रावधान समावेश गरिएको छ । मध्यवर्ती क्षेत्रमा स्थानीय जनतालाई आवश्यक पर्ने वन पैदावारको उत्पादन तथा विकास गर्न उपभोक्ता समूहको सहभागितामा कार्ययोजना तयार गरी मध्यवर्ती क्षेत्रमा प्राकृतिक स्रोतका लागि वनको विकास, संरक्षण, सम्वर्धन र सदुपयोग गर्दै जाने लक्ष्य राखिएको छ जसले संरक्षित क्षेत्रमा पर्ने चापलाई क्रमिक रूपमा घटाउदै लानेछ भन्ने आशा गरिएको छ ।

उद्देश्य :

नेपालका विभिन्न (भू-प्राकृतिक) क्षेत्रमा रहेका प्रमुख प्राकृतिक क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्ने खालका पारिस्थितिकीय प्रणाली (Ecosystems), अद्वितीय सौन्दर्यले भरिपूरिपूर्ण

भू-दृश्यहरू (Unique Landscapes) साथै वैज्ञानिक, साँस्कृतिक, पदयात्रा र मनोरञ्जनको दृष्टिले महत्वपूर्ण मानिएका क्षेत्रहरूको संरक्षण गर्ने र संरक्षित क्षेत्र स्थापना गरी विभिन्न दुर्लभ तथा महत्वपूर्ण वनस्पति तथा वन्यजन्तु (Flora and Fauna) लाई संरक्षण, सम्वर्धन तथा व्यवस्थापन गर्ने यस विभागको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसका साथै पारिस्थितिकीय प्रणाली वा प्राकृतिक सम्पदामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी यस्ता क्षेत्रको व्यवस्थापनबाट परम्परादेखि स्थानीय वासिन्दाहरूले पाईरहेको सुविधा उपलब्ध गराउदै जाने र पर्यटन विकासमा थप टेवा पुऱ्याउने उद्देश्य रहेको छ । निकुञ्ज र आरक्ष भित्र वा वरिपरिका क्षेत्रलाई मध्यवर्ती क्षेत्रको रूपमा स्थापना गरी स्थानीय वासिन्दाहरूको जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउने र वन्यजन्तु, वनस्पति र तिनको वासस्थानको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापनको लागि अध्ययन अनुसन्धान कार्यमा जोड दिने विभागको उद्देश्य रहेको छ ।

नीतिहरू :

कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय संरक्षण नीति (National Conservation Strategy) र वन विकास गुरुयोजना (Master Plan for the Forestry Sector) तथा नेपाल जैविक विविधता रणनीति (Nepal Biodiversity Strategy) द्वारा प्रतिपादित सिद्धान्त तथा सरकारी आवधिक योजना अनुरूप गरिनेछ ।

- संरक्षण सम्बन्धी कार्यमा संलग्न सरकारी, अर्धसरकारी, निजी, स्वदेशी तथा विदेशी संस्थाहरूसँग सकेसम्म घनिष्ट रूपले सम्पर्क तथा समन्वय गरी प्रकृति संरक्षण, संवर्धन तथा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा अग्रणी भूमिका निर्वाह गरिनेछ ।
- संरक्षित क्षेत्रमा वैज्ञानिक अनुसन्धानलाई प्रोत्साहन दिनुका साथै अनुसन्धानबाट प्राप्त परिणामहरूलाई व्यवहारिक रूपले व्यवस्थापन कार्यमा लगाइने छ ।
- संरक्षित क्षेत्र व्यवस्थापन सफल पार्न प्रचार, प्रसारबाट जनचेतना जगाई जनसहभागिता वढाइने छ ।
- देशको सर्वतोमुखी आर्थिक सामाजिक विकास र जीवोपयोगी प्रणाली कायम राख्न संरक्षित क्षेत्रहरूको गहन महत्व बोध गराइनेछ ।

- धार्मिक तथा सामाजिक परम्परालाई समेत ध्यानमा राखी संरक्षित क्षेत्रको व्यवस्थापन योजना बनाई दीगो संरक्षण तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- प्राकृतिक स्रोतमा प्रतिकूल असर नहुने गरी पर्या-पर्यटनको विकास गर्दै लैजाने र पर्यटनसँग सम्बन्धित निकायहरूको सहयोगबाट वातावरणमा ह्रास आउन नदिने व्यवस्थापन विधि अपनाइनेछ ।
- संरक्षित क्षेत्रभित्र वा मध्यवर्ती क्षेत्रका विकास कार्यहरूलाई सक्दो सहयोग पुऱ्याइने छ । तर वातावरण वा सांस्कृतिक मूल्यमा आघात पर्न जाने कार्य गर्न दिइने छैन ।
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु आरक्षले आर्जन गरेको ३० देखि ५० प्रतिशत राजश्व मध्यवर्ती क्षेत्रहरूको संरक्षण, व्यवस्थापन तथा स्थानीय जनतालाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने एकीकृत सामुदायिक विकास कार्यक्रमहरूमा परिचालन गरिनेछ ।
- राष्ट्रका पारिस्थितिकीय प्रणालीहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी जैविक विविधताको संरक्षणका लागि आवश्यकता अनुसार संरक्षित क्षेत्रहरूको स्थापना तथा विस्तार गर्दै लगिनेछ ।

नीति र कार्यनीतिहरू :

- राष्ट्रिय संरक्षण नीति, २०४४
- वन विकास गुरुयोजना, २०४४
- जैविक विविधता रणनीति, २०५८
- नेपाल वातावरण नीति तथा कार्यायोजना नीति १, २०४९
- नेपाल वातावरण नीति तथा कार्यायोजना नीति २, २०५४

- परिमार्जित वन नीति, २०५७
- राष्ट्रिय सिमसार नीति, २०६९
- वन्यजन्तु पालन, प्रजनन तथा अनुसन्धान कार्यनीति, २०६०
- घरपालुवा हात्ती व्यवस्थापन नीति, २०६०
- निकुञ्ज, आरक्ष वा संरक्षण क्षेत्र गैरसरकारी वा अन्य संस्थालाई व्यवस्थापन गर्न दिने नीति, २०६०
- संरक्षित क्षेत्र भित्र भौतिक पूर्वाधार निर्माण एवं संचालन सम्बन्धी कार्यनीति, २०६५

ऐन, नियम, कार्य प्रकृया र निर्देशिकाहरू :

- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९
- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण नियमावली, २०३०
- चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०३०
- वन्यजन्तु आरक्ष नियमावली, २०३४
- हिमाली राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०३६
- खप्तड राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०४४
- मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५२
- बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०५३
- संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५३
- संरक्षण क्षेत्र सरकारी व्यवस्थापन नियमावली, २०५७
- कञ्चनजङ्घा संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०६४
- हात्ती व्यवस्था गर्ने नियमहरू, २०६२
- मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०५६
- संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०५६
- वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहत निर्देशिका, २०६६

विशेष कार्यक्रमहरू

१. घडियाल संरक्षण तथा पुर्नस्थापन कार्यक्रम :

एकताका नेपाल, भारत, पाकिस्तान, बंगलादेश र भुटानमा पाइने घडियाल गोही (*Gavialis gangeticus*) हाल आएर नेपाल र भारतमा मात्र एकदमै थोरै संख्यामा पाइन्छ । सन् १९८० भन्दा अगाडि यी सबै देशमा मिलाएर भण्डै २०० को हाराहारीमा घडियाल गोही रहेको तथ्य भेटिन्छ । ठूला खाले सफा नदीहरू र तिनको किनारमा वालुवाका ढिस्काहरू नै घडियालको मुख्य वासस्थान रही आएको छ । प्राकृतिक अवस्थामा घडियालको बाल मृत्युदर ९९ प्रतिशत रहेको कारणले घडियाल लोप हुने अवस्थामा पुगको छ ।

घडियालको संरक्षण गर्नुका साथै प्रजनन पश्चात घडियालका बच्चाहरूलाई सुरक्षित रूपमा प्राकृतिक वासस्थानमा छोड्ने उद्देश्यले सन् १९७८ मा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको कसरामा घडियाल संरक्षण एवं प्रजनन

केन्द्रको स्थापना भएको हो । यस्तै उद्देश्यले यसको सात वर्षपछि बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जको ठाकुरद्वारामा पनि गोही प्रजनन केन्द्रको स्थापना गरिएको छ । केन्द्रको स्थापना लगत्तै नारायणी नदीमा रहेका घडियालका गुँड पत्ता लगाई अण्डा संकलन गर्नुका साथै सुरक्षित रूपमा बच्चा कोरल्ने व्यवस्था मिलाई Captive मा बच्चाहरूको पालन पोषण गर्न थालियो । यसबाट घडियालको बच्चाको मृत्युदर ६० प्रतिशतभन्दा वढी घटाउन सकिएको छ ।

बाघ र गैडाभन्दा घडियाल २० गुणा वढी संकटापन्न अवस्थामा रहेको जनावर हो । हाल यसलाई आई.यू.सि.एन. रेडलिष्टद्वारा संकटापन्न र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ द्वारा संरक्षित जनावरको सूचीमा समावेश गरिएको छ । यस केन्द्रमा बच्चा घडियाललाई ५-६ वर्षसम्म पालेर राखिन्छ । यस अवधिमा बच्चाहरू १.५०-२.०० मिटर लम्बाईका र प्राकृतिक रूपमा बाँच्न योग्य हुन्छन् । यसरी हुर्काइएका घडियालका बच्चाहरूलाई सन् १९८१ देखि नेपालका विभिन्न ठूला नदीहरूमा छोड्न थालिएको छ । हालसम्म यस केन्द्रबाट उत्पादित ८६१ वटा घडियाल गोहीहरू, नारायणी, राप्ती, कालीगण्डकी, कोशी, बबई, कर्णाली र महाकाली लगायतका नदीहरूमा छोडी सकिएको छ (अनुसूची-१३) । साथै सन् २०११ मा गरिएको घडियाल गोही गणना अनुसार बबई नदीमा १७, कर्णाली नदीमा ४८ र राप्ती नदीमा ३३ गरी नै पालमा जम्मा १०२ वटा गोही प्राकृतिक वासस्थानमा भेटिएका छन् ।

घडियाल प्रजनन केन्द्र, कसरामा समेत पोथी घडियालहरूले अण्डा पार्न र बच्चा कोरल्न थालिसकेका छन् । तर पनि

प्राकृतिक अवस्थामा रहेका बच्चा घडियालको मृत्युदर न्यून गरी अधिकतम बच्चा बचाउनका लागि नदीबाट अण्डा संकलन गर्ने, कोरल्ने र हुर्काउने कार्यलाई निरन्तरता दिइएको छ । हाल यस केन्द्रमा १ देखि ३२ वर्ष उमेरसम्मका ५७५ वटा घडियाल रहेका छन् ।

२. हात्ती प्रजनन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

छावा भएका हात्तीलाई ३ देखि ४ वर्षसम्म काममा लगाउन नमिल्ने भएकोले परम्परागत रूपमा नेपालमा हात्ती प्रजनन गराउने प्रचलन थिएन । हात्तीका छावालाई तालीम दिने कार्य खर्चिलो र कठिन पनि हुन्थ्यो । तराई क्षेत्रको वनजंगल बाक्लो र घना हुँदासम्म जंगली हात्ती प्रशस्त पाइन्थ्यो । त्यसैले केही दशक अगाडिसम्म जंगलबाट पत्रेर तालीम दिइएका हात्तीहरू नै प्रशस्त हुने गरेकाले हात्तीको प्रजनन गराईरहन आवश्यक थिएन ।

वढ्दो जनसंख्या र वन जंगलको विनाशका कारण जंगली हात्तीको संख्या घट्दै गएको र पर्या-पर्यटनको व्यवस्थापनका लागि हात्तीको प्रजनन गराउन आवश्यक हुँदै गएकोले वि.स. २०४४ मा ६ वटा भाले र १४ वटा पोथी गरी २० वटा हात्तीबाट चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा हात्ती प्रजनन केन्द्रको शुरुवात गरिएको हो । यी मध्ये १६ वटा हात्ती भारतबाट ल्याइएको थियो भने २ वटा थाइल्याण्ड र २ वटा म्यान्मारबाट उपहार स्वरूप प्राप्त भएका थिए ।

केन्द्रले लोप हुन लागेको एशियाली हात्तीको वंश वृद्धि गर्न वैज्ञानिक अनुसन्धान र हात्ती प्रजनन सम्बन्धी अन्य अनुसन्धानमा योगदान गर्दै आएको छ । प्रारम्भिक वर्षहरूमा प्रजननका लागि पालिएका मत्ता हात्ती प्रयोग गरिएको भए तापनि वंशाणुगत सुधारका लागि केही

वर्ष यता जंगली मत्ता हात्तीको प्रयोगमा जोड दिइएको छ । केन्द्रमा सन् १९८७ देखि हालसम्म ३४ वटा छावा जन्मिएका छन् । हात्तीका छावालाई २ देखि ४ वर्षको उमेरमा तालीम दिइन्छ । तालीम पुरा हुन २० दिनदेखि एक महिना लाग्छ ।

एउटा वयस्क हात्तीलाई दैनिक १५० के.जी. हरियो घाँस र ८० देखि १०० लिटर पानी आवश्यक पर्दछ । हात्तीले घाँस, लहरा, बाँस, केरा तथा रूखका वोक्रा एवं हाँगाविगाँ खाने गर्दछ । हात्तीले मन पराउने घालेघाँसहरूमा पीपल, वर, काब्रो, वडहर, डुम्री, कटहर, सिमल, खयर, बबुल, समी, सिंदुरे आदि हुन् भने घाँसहरूमा काँस, नरकट, ढड्डी आदि हुन् ।

३. गिद्ध संरक्षण प्रजनन तथा पुनर्स्थापन कार्यक्रम

गिद्धहरू प्रकृतिका वरदान हुन् जसले जनावरको सिनो खाई वातावरण सफा राख्ने काममा सहयोग गर्दछन् । सन् १९९० मा नेपालमा करिव पाँच लाख र भारतमा करिव १६ करोडको हाराहारीमा गिद्धहरू रहेका अनुमान गरिएको थियो । तर आज तिनै गिद्ध यस संसारबाट पूर्ण रूपमा लोप हुने खतरामा पुगेका छन् । सन् १९९० देखि नै गिद्धको संख्यामा कमी आउन थाल्यो । सन् २००० सम्म आईपुग्दा नेपाल, भारत र पाकिस्तानबाट डंगर गिद्ध, सानो खैरो गिद्ध र लामो तुडे गिद्धको संख्यामा ९५% ले गिरावट आई लोपोन्मुख अवस्थामा पुगेको तथ्य विभिन्न अध्ययनले देखाएकोले सन् २००० मा आई.यू.सि.एन. ले यी तीन प्रजातिका गिद्धहरूलाई अति संकटापन्न पंक्षीको सूचीमा राखेको छ । त्यसैगरी सुन गिद्ध र सेतो गिद्धको संख्यामा क्रमश ९१% र ८०% ले कमी आएको हुँदा सन् २००७ मा यी दुई प्रजातिका गिद्धलाई पनि संघले क्रमशः अति संकटापन्न र संकटापन्न सूचीमा समावेश गरेको

छ । निकै समय नदेखिएको लामो ठुडे गिद्ध पछिल्लो समयमा देखिएपछि नेपालमा हाल भारतीय उपमहाद्वीपमा पाइने सवै नौ प्रजातिका गिद्धहरू रहेको वैज्ञानिकहरूले दावी गरेका छन् ।

गिद्धहरूले गुँड बनाई बच्चा हुर्काउनका लागि प्रयोग गर्ने ठूला रुखहरूको विनाश हुँदै गएको तथा उन्नत जातका पशुचौपाया पाल्ने प्रचलनले पर्याप्त सिनो उपलब्ध हुन छोडेकाले गिद्धको संख्यामा क्रमिक ह्रास आईरहेको थियो । यसबीच सन् १९९० देखि एक्कासी धेरै गिद्धहरू विरामी भई मर्न थाले । के कारणले गिद्धहरू मर्न थाले भन्ने प्रश्न धेरैवर्षसम्म अनुत्तरित नै रह्यो । सन् २००३ मा वैज्ञानिकहरूले यसको कारण पशुचौपायाहरूको उपचारमा प्रयोग गरिने डाइक्लोफेनेक नामको औषधि हो भन्ने पत्ता लगाए । डाइक्लोफेनेकले खास गरी समथर भू-भागमा बस्ने Gyps प्रजातिका गिद्धहरू वढी प्रभावित भएको अध्ययनले देखाएको छ । जसमा नेपालको तराई क्षेत्रमा पाइने डंगर गिद्ध र सानो खैरो गिद्ध पर्दछन् । डाइक्लोफेनेक खुवाइएको पशुचौपायाको सिनो गिद्धले खाँदा यसले विषको रूपमा प्रवेश गरी मृगौला निष्क्रिय भएर गिद्ध मर्ने गरेको देखियो । यसप्रकार एउटै गाईवस्तुको सिनोबाट कैयौं गिद्धहरू मर्ने गरेको पाइयो ।

तत्पश्चात नेपालमा गिद्धको बिनास रोक्नका लागि राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, संयुक्त अधिराज्यको रोयल सोसाइटी फर दि प्रोटेक्सन अफ वर्ड्स, नेपाल पन्छी संरक्षण संघ र राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषको प्राविधिक र आर्थिक सहयोगमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको कसरामा गिद्ध संरक्षण प्रजनन केन्द्रको स्थापना भयो । यस केन्द्रमा हाल ५९ वटा डंगर गिद्धहरू रहेका छन् । गिद्धका बच्चाहरू देशका विभिन्न भागबाट सन् २००८ देखि संकलन गरी यस केन्द्रमा ल्याइएको हो । केन्द्रमा गिद्धहरूलाई डाइक्लोफेनेक रहित मासु दिई पालन पोषण गरिदै आएको छ । यिनै गिद्धबाट प्रजनन गराई डाइक्लोफेनेकबाट सुरक्षित वातावरण बनेपछि पुनः तिनीहरूको प्राकृतिक वासस्थानमा छोड्ने लक्ष्यका साथ स्थापित यस्ता केन्द्रहरू भारतमा ३, पाकिस्तानमा १ र नेपालमा १ गरी ५ वटा रहेका छन् ।

४. बाघ संरक्षण विशेष कार्यक्रम :

बाघको संख्या र वासस्थान घट्दै गईरहेको सन्दर्भमा बाघप्रति अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको चासो वढेको देखिन्छ ।

यस क्रममा बाघ र यसको वासस्थानको संरक्षण र व्यवस्थापनमा ध्यान दिन नेपालले विश्वसामु प्रतिवद्धता जाहेर गरेको छ । यसै सन्दर्भमा बाघको संख्यालाई सन् २०२२ सम्ममा अहिलेको भन्दा दोव्वर पार्न बाघ पुर्नस्थापन योजना (Tiger Recovery Plan) मा उल्लेख भएर वमोजिम नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०६७/०६८ को बजेटबाट ६ करोड रुपैया छुट्याई बाघ संरक्षण विशेष कार्यक्रम लागू गरेको छ । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग र वन विभागले संयुक्त रूपमा कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने जिम्मा पाएका छन् जसमा निम्न कार्यहरू समेटिएका छन् ।

बाघको वासस्थान संरक्षण, व्यवस्थापन र विस्तार गर्ने । बाघ र त्यसका अंग प्रत्यङ्गहरूको निकासी पैठारी पूर्णतः बन्द गर्ने । सीमापार भू-परिधि स्तरमा कार्यक्रम संचालन गरी चोरी पैठारी बन्द गराउने । बाघ र यसको वासस्थान संरक्षणमा स्थानीय समुदाय परिचालन गर्ने । बाघको वासस्थानको पुर्नस्थापना गर्ने ।

५. मध्यवर्ती क्षेत्र कार्यक्रम :

मुख्यतः जनसंख्या वृद्धिका कारणले निकुञ्ज तथा आरक्ष बाहिरका प्राकृतिक स्रोतको विनाश हुन गई दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू काठ, दाउरा, घाँसपात आदिको कमी हुँदै गएको छ । फलस्वरूप यी वस्तुका लागि स्थानीय वासिन्दाहरू निकुञ्ज तथा आरक्षहरूमा प्रवेश गर्ने क्रम वढ्दो छ । दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू निकुञ्ज/आरक्ष बाहिर उत्पादन गर्ने प्रक्रियाको थालनी नहुँदा संरक्षित क्षेत्र र स्थानीय वासिन्दा बीचको विवाद भविष्यमा अझ जटिल हुन सक्ने

अवस्था छ । यी कुराहरूलाई महशूस गरी निकुञ्ज तथा आरक्ष वरिपरिको सीमावर्ती भू-भागलाई मध्यवर्ती क्षेत्र तोकी राष्ट्रिय निकुञ्ज र आरक्षहरूले गरेको आम्दानीको ३० देखि ५० प्रतिशतसम्म रकम मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन र स्थानीय जनताको सामुदायिक विकास कार्यमा उपभोक्ता समिति मार्फत खर्च गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । यसबाट यो क्षेत्रमा वसोवास गर्ने जनताको जीवनस्तर उकास्नुका साथै संरक्षण कार्यमा व्यापक एवं प्रभावकारी तवरबाट जनचेतना जगाउने र जनपरिचालन गराउने लक्ष्य राखिएको छ । मध्यवर्ती क्षेत्र कार्यक्रम हाल ९ वटा निकुञ्ज र ३ वटा आरक्षमा संचालित छन् । जसबाट ३१ जिल्लाका २०० गा.वि.स. भित्रका करीव १,२०,००० घरधुरीका ८ लाख जनता लाभान्वित भएका छन् (अनुसूची-११) ।

६. भू-परिधिस्तरको संरक्षण :

नेपाल सरकार, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयले परिकल्पना गरेको तराई भू-परिधि परियोजना विश्वकै संकटापन्न वन्यजन्तुहरूका निमित्त एशियामा बाँकी रहेका वासस्थानलाई संरक्षण गर्ने एउटा ठूलो अवसर हो । यो कार्यक्रमको उद्देश्य दुई देशका संरक्षित क्षेत्रहरूलाई जोड्नु मात्र नभएर तराई भू-परिधिका भू-दृश्यहरूलाई एउटा संरक्षित इकाईको रूपमा व्यवस्थापन गर्नु पनि रहेको छ । तराई भू-परिधिमा Global 200 Ecoregions मध्येको एउटा पारिस्थितिकीय क्षेत्र पूर्वी हिमालय क्षेत्रको तराई डुवार सभानाज र घाँसे मैदान पनि पर्दछ । यो भू-दृश्यमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज एउटा विश्व सम्पदाको रूपमा अवस्थित छ भने डल्लु, डल्लु, एफ. ले प्राथमिकता निर्धारण गरेको Asian Rhino and Elephant Action Strategy (AREAS) यो क्षेत्रभित्र पर्दछ । यो क्षेत्र बाघजस्तो दुर्लभ वन्यजन्तुको वासस्थान तथा एकसिंगे गैडाको दोश्रो ठूलो आश्रयस्थलको रूपमा रहेको छ ।

वन विभाग तथा तराई भू-परिधि कार्यक्रम बीच भएको सम्झौता अनुरूप सुदूर पश्चिम नेपालमा पर्ने चुरे पहाडको फेदीका वनलाई पुनर्स्थापन गर्नुको साथै वन्यजन्तुलाई ओहोरदोहोर गर्न जैविक मार्गको रूपमा त्यस क्षेत्रको सम्भार गर्ने कार्यको थालनी भएको छ । तराई भू-परिधि कार्यक्रम अन्तर्गत संचालित चुरे संरक्षण कार्यक्रमले नेपालको पश्चिम तथा सुदूर पश्चिमाञ्चलमा भएका संरक्षित क्षेत्रहरूलाई जैविक मार्गमा जोड्नुका साथै सीमावर्ती क्षेत्रका भारतीय संरक्षित क्षेत्रहरूलाई समेत जोड्ने उद्देश्य राख्दछ ।

अहिले चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज तराईका वनद्वारा नजोडिएका भए तापनि शिवालिकको फेदीमा जैविक मार्ग विकसित गरिएको खण्डमा यी दुई संरक्षित क्षेत्रहरू जोडिन सक्दछन् ।

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागले सीमापार संरक्षण कार्य प्रवर्द्धन गर्ने क्रममा चोरी शिकार र वन्यजन्तुको अंगको अवैध व्यापारका समस्या वारे छलफल गर्न नेपाल, भारत र चीनका उच्चपदस्थ सरकारी अधिकारीहरू, निकुञ्ज व्यवस्थापकहरू तथा वन अधिकृतहरूका राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय तहका बैठकहरू आयोजना गरिरहेको छ ।

७. तराई भू-परिधि कार्यक्रम (Terai Area Landscape Programme)

तराई एरिया भू-दृश्य संरक्षण नेपाल र भारतका सीमापार (Transborder Area) क्षेत्रको करिव ४९,५०० वर्ग कि.मि.मा फैलिएका १४ वटा संरक्षित क्षेत्रहरूलाई जैविक मार्ग (Biological Corridors) द्वारा जोड्ने एक परिकल्पना हो । यो भू-दृश्य (Landscape) पूर्वमा नेपालको पर्सा वन्यजन्तु आरक्ष (बाग्मती नदी) देखि पश्चिममा भारतको राजाजी राष्ट्रिय निकुञ्ज (यमुना नदी) सम्म फैलिएको छ । यी दुई संरक्षित क्षेत्रहरू बीच नेपालको चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज, कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र र शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष पर्दछन् भने भारतको दुधवा राष्ट्रिय निकुञ्ज, कतरनियाघाट वन्यजन्तु सेन्चुरी, सोहेलवा वन्यजन्तु सेन्चुरी, बाल्मीकि बाघ सेन्चुरी, सोहेगी वरुवा वन्यजन्तु सेन्चुरी, किसनपुर वन्यजन्तु सेन्चुरी र कोरवेट राष्ट्रिय निकुञ्ज पर्दछन् ।

पचास वर्ष अघिसम्म यो क्षेत्र हिमालको फेदीमा रहेको तराई भू-भाग, नेपाल-भारत सिमानासम्म फैलिएको प्राकृतिक वन र घाँसे मैदानले बनेको एउटा हरियो हारको रूपमा रहेको थियो । यो हरित भू-परिधिले एशियाली हाती, एकसिंगे गैडा, बाघ, अर्ना, गौर तथा अन्य कैयौं प्रजातिका वन्यजन्तुलाई आश्रय प्रदान गर्दै आएको थियो । कालान्तरमा मानव वस्ती, कृषि र विकास निर्माणको कारण यो हरियो हार विखण्डन हुन गई अहिले चुँडिएको हार जस्तो देखिन थालेको छ ।

पहिलेको जैविक मार्ग विखण्डन तथा कमजोर भएको कारणले ऋतु परिवर्तन अनुसार ओहोरदाहोर गर्ने कतिपय वन्यजन्तुका प्रजाति मानव वस्ती भएर हिँडन बाध्य भएका छन् र अहिले यो प्रक्रिया मानिस र वन्यजन्तु बीच द्वन्द्वको रूपमा विकसित भईरहेको छ । यस किसिमको द्वन्द्व उत्पन्न हुन नदिन र तराई भू-परिधिमा मानिस र प्रकृति बीच सामञ्जस्य कायम राख्न संरक्षण र विकासलाई भू-दृश्य तथा पारिस्थितिकीय क्षेत्र तहमा एकीकृत गर्ने योजना बनाउन आवश्यक हुन आउँछ । यसको निमित्त आजको २० देखि ३० वर्षपछि स्वस्थ एवं उत्पादनशील तराई भू-परिधिको स्वरूप कस्तो हुन्छ त्यसको परिकल्पना गर्न जरूरी छ ।

दुवै देशका संरक्षित क्षेत्रहरूलाई जैविक मार्गद्वारा जोड्ने परिकल्पना संयुक्त प्रयास, दृढ संकल्प र दीर्घकालिन प्रतिवद्धताबाट सम्भव हुनेछ भन्ने कुरामा नेपाल सरकार विश्वास राख्दछ ।

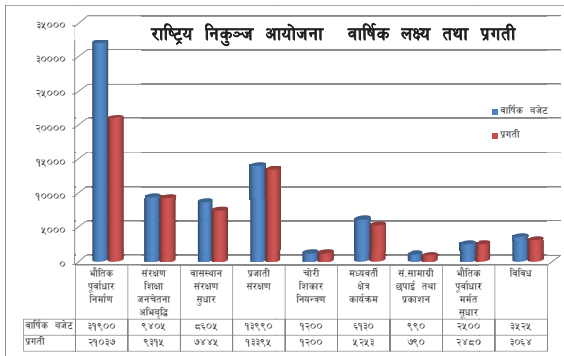
८. पवित्र हिमाल भू-परिधि कार्यक्रम

नेपालको लाङटाङ राष्ट्रिय निकुञ्जदेखि पूर्व भुटानको तोर्सा संनियमित आरक्षसम्म हिमाली भू-भाग र यसको जैविक विविधता संरक्षण गर्ने र जैविक मार्ग बनाउने अभिप्रायले नेपालको ७३.५ प्रतिशत, भारतको २४.४ प्रतिशत र भुटानको २.१ प्रतिशत क्षेत्र समेटेर ३९०२१ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको हिमाली भू-परिधि (Sacred Himalayan Landscape SHL) क्षेत्र छुट्याई SHL Strategic Plan 2006-2016 / SHL Implementation Plan (2010-2014) का आधारमा उक्त क्षेत्रमा कार्यक्रम संचालन हुँदै आएको छ । यसले नेपालमा १८ जिल्ला र ५ वटा संरक्षित क्षेत्रलाई समेटेको छ, जसमा लाङटाङ राष्ट्रिय, मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्ज, सगरमाथा राष्ट्रिय निकुञ्ज, गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्र र कञ्चनजङ्घा संरक्षण क्षेत्र पर्दछन् ।

मुख्य कार्यक्रमहरू

१. राष्ट्रिय निकुञ्ज आयोजना

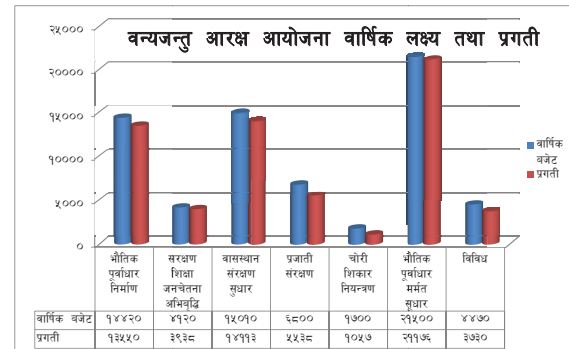
चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्ज, लाङटाङ राष्ट्रिय निकुञ्ज, सगरमाथा राष्ट्रिय निकुञ्ज, शे-फोक्सुन्डो राष्ट्रिय निकुञ्ज, रास राष्ट्रिय निकुञ्ज, खप्तड राष्ट्रिय निकुञ्ज, शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज, अपिनाम्पा संरक्षण क्षेत्र, कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र, बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागमा यस आयोजना अन्तर्गत १. भौतिक पूर्वाधार निर्माण सुधार, २. संरक्षण शिक्षा (जनचेतना अभिवृद्धि), ३. वासस्थान सुधार, ४. प्रजाति संरक्षण, ५. चोरी शिकार नियन्त्रण, ६. मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम, ७. संरक्षण सम्बन्धी छपाइ तथा प्रकाशन र ८. पर्या-पर्यटन जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन भएका छन्।

२. वन्यजन्तु आरक्ष आयोजना

शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष, पर्सा वन्यजन्तु आरक्ष, कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्ष, ढोरपाटन शिकार आरक्ष र

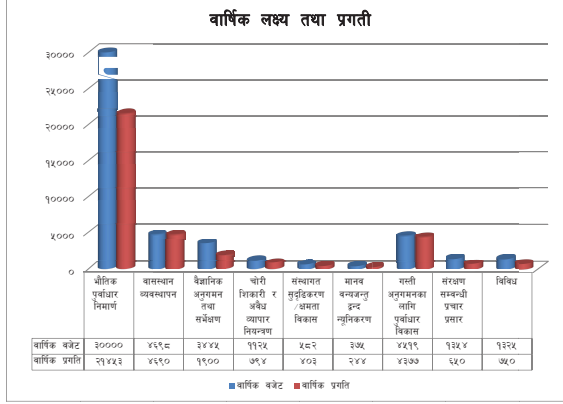
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागमा यस आयोजना अन्तर्गत १. भौतिक पूर्वाधार निर्माण सुधार, २. संरक्षण शिक्षा (जनचेतना अभिवृद्धि), ३. वासस्थान सुधार, ४. प्रजाति संरक्षण, ५. चोरी शिकार नियन्त्रण, ६. मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम, ७. संरक्षण सम्बन्धी छपाइ तथा प्रकाशन र ८. पर्या-पर्यटन जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन भएका छन्।

३. वन्यजन्तु संरक्षणका लागि क्षेत्रीय सहयोग प्रवर्धन आयोजना

यस आयोजना अन्तर्गत चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष, पर्सा वन्यजन्तु आरक्ष र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागमा भौतिक निर्माण, वासस्थान व्यवस्थापन, वैज्ञानिक अनुगमन तथा सर्वेक्षण, चोरी शिकार र अवैध व्यापार नियन्त्रण, संस्थागत सुदृढीकरण/क्षमता विकास, मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व

न्यूनीकरण, गस्ती अनुगमनका लागि पूर्वाधार विकास, संरक्षण सम्बन्धी प्रचार-प्रसार लगायतका विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका छन् ।

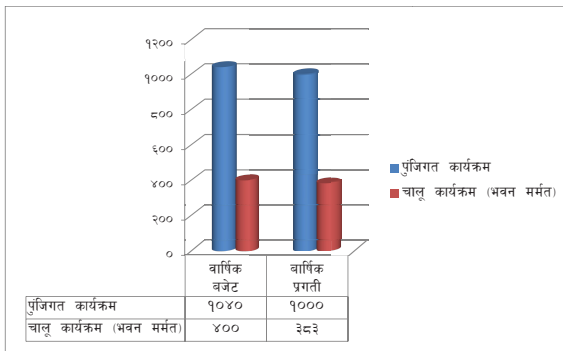

४. हात्तीसार आयोजना

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष, पर्सा वन्यजन्तु आरक्ष, कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्ष र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागमा यस आयोजना अन्तर्गत भौतिक पूर्वाधार निर्माण, भौतिक पूर्वाधार मर्मत सुधार जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका छन् ।

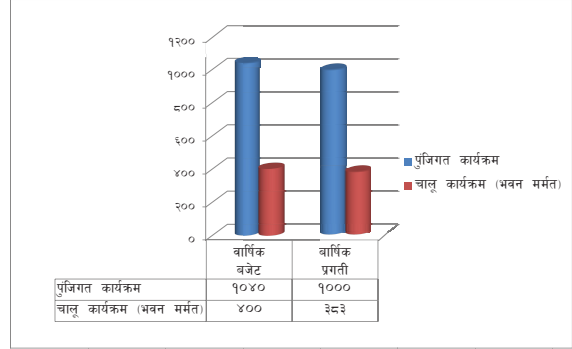
५. जडीबुटी विकास कार्यक्रम

रारा राष्ट्रिय निकुञ्ज र शे-फोक्सुन्डो राष्ट्रिय निकुञ्जमा यस आयोजना अन्तर्गत बहुउद्देश्यीय जडीबुटी नर्सरी तथा प्रदर्शनी फ्लट निर्माण र जडीबुटी खेती तथा जुस बनाउने तालिम तथा प्रचार-प्रसार कार्यक्रम सञ्चालन भएका छन् ।

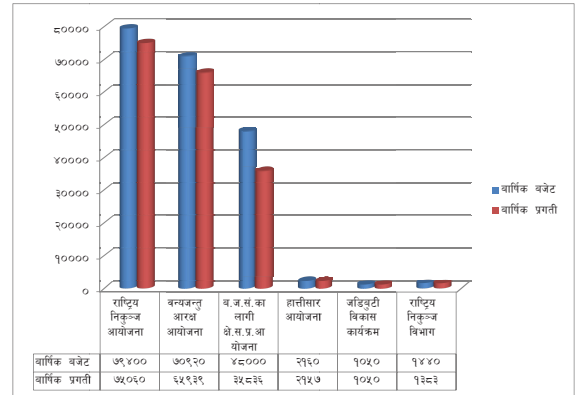
६. राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागमा यस आयोजना अन्तर्गत पूँजीगत कार्यक्रम र चालू कार्यक्रम (भवन मर्मत) लगायत सञ्चालन भएका छन् ।

७. पहाडी संरक्षित क्षेत्रहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम (सोभै भुक्तानी)

समग्र आयोजनाको वार्षिक लक्ष्य तथा प्रगति यस प्रकार छ :

८. तराई भू-परिधि कार्यक्रम

डब्लु.डब्लु.एफ. नेपालमार्फत प्राप्त सहयोगमा तराई भू-परिधि कार्यक्रमले यस आ.व. मा चितवन, बर्दिया, बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज र पर्सा, शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षमा विभिन्न शीर्षकमा, घाँसे मैदान व्यवस्थापन, स्विपिड, क्याम्पिड, सुराकी परिचालन, सूचना संकलन, तालिम, चोरी शिकार नियन्त्रण समूह अन्तरक्रिया कार्यक्रम, समन्वय बैठक, पोस्टहरू मर्मत, बाघको खोर निर्माण, साना गोहीका लागि भुरा माछा पालन गर्न पोखरी निर्माण र माछा पालन कार्यक्रम, ल्याब जीर्णोद्धार, सुरक्षा सेनातर्फ धारा, चर्पी, भान्सा मर्मत तथा निर्माण जस्ता कार्यहरू सञ्चालन भएका छन् ।

९. जैविक विविधता संरक्षण केन्द्र, चितवन, शुक्लाफाँटा र बर्दिया संरक्षण कार्यक्रम

राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष, जैविक विविधता संरक्षण केन्द्र, बर्दिया र शुक्लाफाँटा संरक्षण कार्यक्रमले स्थापनाकालदेखि नै अध्ययन, अनुगमन, अनुसन्धान एवं समस्याग्रस्त वन्यजन्तु व्यवस्थापनमा प्राविधिक सहयोग जस्ता कार्य प्राथमिकतासाथ गर्दै आएको छ । साथै वासस्थान व्यवस्थापन, चोरी शिकार नियन्त्रण, मध्यवर्ती क्षेत्रमा संरक्षण र विकासका कार्यहरूमा सहयोग गर्दै आएको छ ।

संरक्षणका समस्या एवं चुनौति र हालसम्मका उपलब्धिहरु

संरक्षित क्षेत्रका वन-जंगल क्षेत्रमा बढ्दै गएका मिचाहा वनस्पतीय प्रजाति (जरतै : माइकेनिया, जलकुम्भी र वनमारा) हरूका कारण वन्यजन्तुको व्यवस्थापनको गुणस्तरमा ह्रास आएको छ । जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न हुने बाढीपहिरो, पानीको मुहान सुक्ने र बढ्दो रोगव्याधि जस्ता विपत्तिहरूले समेत संरक्षण कार्यमा चुनौती थपेका छन् । द्वन्द्वकालमा क्षतिग्रस्त भएका र स्रोतसाधनको अभावले निर्माण गर्न नसकिएका भौतिक संरचनाहरूका कारण संरक्षित क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन गर्न असजिलो भएको छ । संरक्षित क्षेत्रको विस्तार हुने क्रम बढ्दै गए पनि त्यसलाई पुरानै सांगठनिक संरचना अनुसारका कर्मचारीहरूले व्यवस्थापन गर्नुपर्ने बाध्यताका कारण चुनौती अझै थपिएको छ । संरक्षणको हिसाबले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा ख्यातिप्राप्त भए पनि दक्ष जनशक्ति र विकसित प्रविधिको अभावले गर्दा संरक्षित क्षेत्रलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको मापदण्ड अनुसार व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । मानव र जनावरबीचको द्वन्द्वको असर कम गर्न वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको लागि राहत कार्यक्रम निर्देशिका लागू भए पनि पर्याप्त बजेट नभएको र समयमा नै भुक्तानी दिन नसकिएका कारण यस प्रकारको द्वन्द्व न्यूनीकरणमा अपेक्षित सफलता पाउन सकिएको छैन ।

मुख्य चुनौतीहरू

- प्राकृतिक स्रोतमाथिको बढ्दो प्रभाव (काठ, दाउरा, घाँसपात, स्याउला, सोत्तर, गैरकाष्ठ वन पैदावार, चरिचरन, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदि)

- वासस्थान व्यवस्थापनको समस्या
- निकुञ्ज, आरक्ष र मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र वन अतिक्रमण र बाढीपहिरो
- निकुञ्ज, आरक्ष, संरक्षण क्षेत्र र मध्यवर्ती क्षेत्रका कर्मचारी, सुरक्षा निकायका पदाधिकारीहरू र मध्यवर्ती क्षेत्र उपभोक्ता समूहका सदस्यहरूमा आफ्नो जिम्मेवारीप्रति पर्याप्त प्रतिबद्धता र समर्पणको अभाव
- निकुञ्ज, आरक्ष, संरक्षण क्षेत्र र मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापनका लागि निकुञ्ज कर्मचारी र सुरक्षा निकायका पदाधिकारीहरूमा आवश्यक ज्ञान, सीप तथा क्षमताको कमी
- निकुञ्ज, आरक्ष, संरक्षण क्षेत्र र मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापनका लागि पर्याप्त जनशक्तिको अभाव
- मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व र त्यसको व्यवस्थापनको समस्या
- मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापनमा बजेट अभाव
- विद्यमान ऐन, नियम र निर्देशिकामा भएका कानूनी प्रावधानहरूलाई समयानुकूल संशोधन तथा परिमार्जनमा ढिलाइ
- बाह्य मिचाहा प्रजातिका वनस्पतिको व्यवस्थापनमा समस्या
- वन्यजन्तु र वनस्पतिको चोरी शिकार र अवैध व्यापार
- वासस्थानको विनाश (अतिक्रमण, अवैध कटानी फडानी, अपर्याप्त वैज्ञानिक व्यवस्थापन, वासस्थानको रूपान्तरण)
- भौतिक पूर्वाधार र सुविधाहरूको अपर्याप्तता

- अपर्याप्त अनुसन्धान तथा अनुगमन
- फोहोर व्यवस्थापन
- पर्या-पर्यटन व्यवस्थापन
- जलवायु परिवर्तन

विद्यमान समस्या

- कार्यबोभको तुलनामा जनशक्तिको अभाव, कार्यालयको संगठन, संरचना र दरबन्दीको समस्या र पदपूर्ति नहुनु
- वन्यजन्तुबाट हुने जनधनको क्षति वापत प्रदान गरिने रकममा राहतमा समयानुकूल वृद्धि नहुनु साथै राहत वितरण निर्देशिकामा उल्लेख भएबमोजिम बालीनाली घर गोठको क्षति वितरणको लागि बजेटको अभाव
- टुहुरा तथा समस्याग्रस्त वन्यजन्तुको व्यवस्थापन हुन नसक्नु
- नदी कटानको क्षतिपूर्तिको समस्या हुनु
- मध्यवर्ती क्षेत्रबाट दिइने ढुंगा, गिट्टी, बालुवाको व्यवस्थापन हुन नसक्नु
- रमौली प्रतापपुर बस्ती स्थानान्तरण गर्न ढिलाइ हुनु
- कोशी र शुक्ला जग्गा समस्या समाधान हुन नसक्नु
- द्वन्द्वकालमा ध्वस्त भएका संरचनाको पुनर्निर्माण गर्न नसक्नु
- संगठित रूपमा हुने वन्यजन्तुको चोरी शिकार पूर्ण रूपमा रोक्न नसक्नु

उपलब्धिहरू

- पारिस्थितिकीय प्रणाली र जैविक विविधताको संरक्षण भई गैडा, बाघ, जंगली हात्ती, हिउँ चितुवा, गौरी गाई, घडियाल गोही, कृष्णसार, कस्तुरी मृग आदि दुर्लभ वन्यजन्तुहरूको संख्यामा वृद्धि हुनु
- जैविक विविधताको संरक्षण सम्बन्धी विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिको सदस्यता लिई संरक्षणप्रति

प्रतिबद्धता व्यक्त गरिए अनुसार संरक्षण कार्यमा महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह हुनु

- प्रजाति संरक्षण कार्यमा सघाउ पुऱ्याउन मुलुकभित्रै गैडा, कृष्णसार, अर्ना, बाह्रसिंगा, घडियाल गोही र बाघहरूको उचित वासस्थानको छनोट गरी स्थानान्तरण गरिनु/गर्ने लक्ष्य लिनु
- वन्यजन्तु तथा वनस्पति सम्बन्धी विविध अनुसन्धान र अध्ययन कार्य सञ्चालन गर्नाले संरक्षण र व्यवस्थापनमा सहयोग पुग्नु
- चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार नियन्त्रण कार्यबाट वन्यजन्तुको चोरी शिकारमा कमी आउनु
- मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापनबाट संरक्षणमा जनचेतना र जनसहभागिता अभिवृद्धि हुनु
- पर्या-पर्यटनको विकासबाट वैदेशिक मुद्रा आर्जन र स्थानीय रोजगारी तथा आय आर्जनमा वृद्धि हुनु
- संरक्षण क्षेत्रको व्यवस्थापनमा स्थानीय जनताको उल्लेख्य सहभागितामार्फत संरक्षण र विकास कार्यमा पर्याप्त प्रगति हासिल हुनु
- वन्यजन्तुको चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार नियन्त्रणका लागि राष्ट्रिय स्तरमा उच्च तहदेखि फिल्डस्तरसम्म समन्वयात्मक संरचनाहरूको कार्यान्वयन र सार्क क्षेत्रीय स्तरमा सहकार्य गर्न सञ्जालको स्थापना र छिमेकी मुलुकहरूसँग सीमापार सहयोगको सहमति पत्रमा हस्ताक्षर हुनु
- वन्यजन्तुको चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार नियन्त्रण सम्बन्धी राष्ट्रिय रणनीति तयार हुनु
- संरक्षित क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन योजना र प्रजातिहरूको कार्ययोजना निर्माण गर्ने कार्य कार्यान्वयनमा रहनु
- बाघ संरक्षणका लागि अन्तर्राष्ट्रिय समुदायसँग गरेको प्रतिबद्धता अनुरूप वासस्थान विस्तार गरी प्रभावकारी संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्य हुनु ।

यस आर्थिक वर्षका मुख्य उपलब्धिहरू

१. राजस्व र पर्यटक संख्यामा वृद्धि :

यस विभागको सक्रियतामा २०५२/५३ सालपछि लामो समयको अन्तरालमा राजस्व दरमा परिमार्जन भएको छ । यसले गर्दा प्रत्येक संरक्षित क्षेत्रमा उठेको वार्षिक राजस्वको ३० देखि ५० प्रतिशतसम्म मध्यवर्ती क्षेत्रको विकासका लागि सोभै स्थानीय समुदायमा जाने भएकाले स्थानीय समुदायहरूको गरिबी निवारण, जीविकोपार्जन र सामुदायिक विकासमा टेवा पुऱ्याउन सहयोग हुने विश्वास गरिएको छ । राजस्व वृद्धि गर्दा बढ्दो पर्यटन चाप ध्यानमा राखिएको छ । साथै थोरै तर गुणस्तरयुक्त पर्यटनको विकास गरी पर्या-पर्यटनबाट पारिस्थितिकीय प्रणालीमा न्यूनतम चाप पर्ने गरी छिमेकी राष्ट्र भुटान र भारतमा विद्यमान राजस्वको दररेटलाई समेत ध्यान दिइएको छ ।

आ.व. २०४९/५० मा नेपालका विभिन्न राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्षहरूमा भ्रमण गर्ने कुल पर्यटक संख्या

८०,५८२ भएकामा प्रत्येक वर्ष क्रमिक रूपमा वृद्धि हुँदै यस आर्थिक वर्षमा कुल पर्यटक संख्या ५,०२,०९२ पुगेको छ (अनुसूची २) । यसरी संरक्षित क्षेत्रहरूमा पर्यटकहरूको संख्या क्रमशः बढ्दै जानुबाट संरक्षित क्षेत्रहरू लोकप्रिय हुँदै गएको स्पष्ट हुन्छ । यसले गर्दा यस आ.व. मा रु. २५,८५,२५,४९९/- राजस्व आम्दानी भएको छ (अनुसूची ३) । यसै गरी, ढोरपाटन शिकार आरक्षमा सालबसाली शिकार व्यवस्थापन गर्ने सिलसिलामा नाउरको शिकार अनुमति दिने परम्परागत प्रथा हटाई गत आ.व. देखि प्रतिस्पर्धा गराउने गरिएको छ । यस व्यवस्थाबाट रु. ६३,४७,०५१/- राजस्व आम्दानी भएको छ (अनुसूची १२) ।

२. जनशक्ति विकास :

दशौं वर्षदेखि रिक्त रहेको गेमस्काउट १६३ र हात्तीसारका माउत ३७ गरी जम्मा २०० कर्मचारीहरूको दरबन्दीमा लोकसेवा आयोगसँग समन्वय गरी स्थायी पदपूर्ति गरिएको छ ।

३. मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरण

मुख्यतः जनसंख्या वृद्धिका कारण निकुञ्ज तथा आरक्षबाहिरका प्राकृतिक स्रोतको विनाश हुन गई काठ, दाउरा, घाँसपात आदि दैनिक उपभोग्य वस्तुहरूको कमी हुँदै गएको छ । फलस्वरूप ती वस्तुका लागि स्थानीय बासिन्दाहरू निकुञ्ज तथा आरक्षहरूमा प्रवेश गर्ने क्रम बढ्दो छ । त्यस्तै, वन्यजन्तुहरू पनि आहाराको खोजीमा निकुञ्ज/आरक्ष वरिपरिका बासिन्दाहरूको खेतबारीमा

जाने गर्छन् । यसले गर्दा मानव र वन्यजन्तुबीच द्वन्द्व हुने गर्छ । यही सिलसिलामा कहिलेकाहीँ वन्यजन्तुबाट बालीनाली तथा मानवीय क्षति हुने गर्छ । यस आव.मा संरक्षित क्षेत्रहरूमा हात्तीबाट ४ जना, गैडाबाट ५, बाघबाट ५, भालुबाट १ र वंदेलबाट १ जना मानिसको मृत्यु भएको छ (अनुसूची ९) । यसरी मानवीय क्षति भएको अवस्थामा मृतकका परिवारलाई राहतस्वरूप रू. १,५०,०००/- र घाइते भएको अवस्थामा रू. ५०,०००/- सम्म नेपाल सरकारबाट वितरण गर्ने गरिएको छ । यस्तै, आव. २०६८/६९ मा वन्यजन्तुहरूबाट हुने मानव क्षतिको राहतस्वरूप पीडित परिवारहरूलाई रू. ६२,००,०००/- छिटो तथा सुलभ तरिकाबाट उपलब्ध गराइएको छ (अनुसूची १०) । तर स्थानीय जनताका बालीनाली क्षति भएकोमा हालसम्म राहत वितरण गर्न सकिएको छैन ।

४. वन्यजन्तु संरक्षण तथा चोरी शिकार नियन्त्रण

संरक्षण क्षेत्रको व्यवस्थापनमा स्थानीय बासिन्दाको उल्लेख्य सहभागितामार्फत संरक्षण र विकास कार्यमा पर्याप्त प्रगति हासिल गर्न सकिएको छ । वन्यजन्तुको चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार नियन्त्रणका लागि राष्ट्रिय स्तरमा उच्च तहदेखि फिल्डस्तरसम्म समन्वयात्मक संरचनाहरूको निर्माण र कार्यान्वयन भइरहेको छ । सार्क क्षेत्रीय स्तरमा सहकार्य गर्न सञ्जालको स्थापना र छिमेकी मुलुकहरूसँग सीमापार सहयोगका लागि सहमति पत्रमा हस्ताक्षर भएको छ ।

एकसिंगे गैडा, पाटेबाघ, कस्तूरी मृग, हिउँ चितुवा जस्ता दुर्लभ वन्यजन्तुलाई चोरी शिकारबाट जोगाउनु चुनौतीपूर्ण बनेको छ । विद्यमान क्षमता र उपलब्ध साधनस्रोतको अधिकतम उपयोग गरी दुर्लभ वन्यजन्तुको चोरी शिकार नियन्त्रण गर्न वर्षभरि नै विभिन्न संरक्षित क्षेत्रहरूमा विशेष व्यवस्था मिलाइएको थियो । त्यस्तै, वन विभाग, नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, डब्लु.डब्लु.एफ. नेपाल, भन्सार कार्यालय लगायत सम्पूर्ण सरोकारवाला संघसंस्थाहरूको सहकार्यबाट यस आर्थिक वर्षमा चोरी शिकार नियन्त्रणमा उल्लेखनीय सफलता प्राप्त भएको छ । यस आर्थिक वर्षमा एउटा मात्र एकसिंगे गैडाको चोरी शिकार भएको छ । यस अवधिमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा सर्वाधिक खोजीमा रहेका कालु मनाङ्गे भनिने तेन्जिङ गुरुङ,

मानबहादुर घलान, निमा वाइवा भनिने निमा वाइवा लामा, सन्तबहादुर दराई भनिने सन्तोष दराई र गौरी चौधरी भनिने गौरीराम चौधरीलाई कारागार चलान गरिएको छ । सोही कार्यमा सक्रिय भूमिका खेल्ने र यस सम्बन्धी नेटवर्क सञ्चालन गर्ने प्यूठान जिल्लाको लुङ गा.वि.स. वडा नं. ९ बस्ने महेश्वर के.सी. भनिने खिमबहादुर के.सी., तिलकराम चौधरी, भद्रारी महतो लगायतलाई विभिन्न

स्थानहरूबाट पक्राउ गर्न सफलता मिलेको छ । यस्तै, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयले २०६८ मंसिर ८ गते सुर्खेत जिल्लाको तरंगा गा.वि.स. मा बरामद गरिएका ४५ थान र यस आर्थिक वर्षमा लेखपराजुलबाट बरामद भएका ४३ थान र हरिहरपुरबाट बरामद भएका ४७ थान भरुवा बन्दुकसहित जम्मा १३५ थान हतियार उक्त निकुञ्जको

सुरक्षार्थ तैनाथ नेपाली सेनाको नरसिंह दल गणमा सुरक्षित रूपमा राखिएका छन् । मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयले हिमाली कालो भालुको छाला २ थान, घोरलको छाला ५ थान र सालकको खपटा ७ के.जी. २०० ग्राम र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयले जंगली हात्तीको दारासमेत बरामद गरेको छ । विभिन्न संरक्षित क्षेत्रहरूबाट भरुवा बन्दुक, गौरीगाईको सुकुटी,

दुम्सीको सुकुटी आदि र सालका गोलिया काठ, फलामको छट्की पासो जस्ता सामग्रीहरू पनि बरामद गरिएको थियो ।

यसरी यस आर्थिक वर्षमा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणमा भएका उपलब्धिहरूमा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा गैँडा चोरी शिकार तथा खाग बिक्रीमा संलग्न रहेका ६८ जनालाई पक्राउ गरी कानूनी कारवाहीको दायरामा ल्याउन सफलता मिलेको छ । नेपाल प्रहरी, केन्द्रीय अनुसन्धान ब्युरोको सहयोगमा ५१ जना चोरी शिकारीलाई पक्राउ गरिएको छ । जिल्ला वन कार्यालय, काठमाडौँबाट ७१ जना र जिल्ला वन कार्यालय, भापाबाट ४ जनालाई पक्राउ गरि कारवाही गरिएको छ । यस आ.व.मा वन्यजन्तु तर्फ १३८ जना, वन पैदावार तर्फ १७३, अतिक्रमण तर्फ १२ जनालाई पक्राउ गरी आवश्यक कारवाही गरिएको छ (अनुसूची १५) ।

५. शुन्य चोरी शिकार वर्ष

यस विभागको सबल नेतृत्वमा वन विभाग र मातहतका जिल्ला वन कार्यालयहरू, नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी तथा संरक्षणसँग सरोकारवाला विभिन्न

निकायहरूको सक्रिय सहयोग र समन्वयमा सौराहामा भव्य समारोह आयोजना गरी नेपालमा पाइने दुर्लभ वन्यजन्तु एकसिंगे गैँडाको चोरी शिकार निस्तेज पारी 'शुन्य चोरी शिकार वर्ष, २०११' घोषणा गरियो । साथै वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण ब्युरो १९ जिल्लाहरूमा गठन भई चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार नियन्त्रण भएबाट वन्यजन्तुको चोरी शिकारको समस्यामा केही कमी आएको छ ।

६. SAWEN को बैठक :

जैविक विविधता संरक्षणका लागि स्थापना भएको SAWEN को पहिलो बैठक आठ वटै सार्क राष्ट्रहरूको सहभागितामा नेपालमा आयोजना गरिएको थियो ।

७. नयाँ प्रविधिको प्रयोग :

शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षमा सौर्य ऊर्जामार्फत जंगली जनावरहरूका लागि पानी वितरण गर्ने कार्यको थालनी भएको छ । चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जमा वन्यजन्तु संरक्षणका लागि संरक्षण ड्रोनको परीक्षण गरिएको थियो । यस प्रविधिले वन्यजन्तु संरक्षणमा सघाउ पुग्ने विश्वास लिइएको छ । त्यसैगरी पहिलो पटक चोरी शिकारी नियन्त्रणमा तालिमप्राप्त कुकुरको पनि प्रयोग गरी अपराधी पत्ता लगाउने प्रयास गरिएको थियो ।

वन्यजन्तुको अनुगमन तथा गणना

वन्यजन्तुको अनुगमन तथा गणना

यस आर्थिक वर्षमा यस विभाग अन्तर्गतका संरक्षित क्षेत्रहरूमा विगत वर्षहरूमा भै वन्यजन्तुको अवस्था पत्ता लगाउने उद्देश्यले बाघ, बाह्रसिंगा, अर्ना, डल्फिन, आसामी बाँदर, खर मयूर, काठे भालु जस्ता वन्यजन्तुहरूको अध्ययन, अनुगमन तथा गणना सम्पन्न गरिएको थियो । त्यस अनुसार भएका कार्यहरू निम्नलिखित छन् :

अर्ना गणना

कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्षमा २०६८ चैत २ देखि ४ गतेसम्म स्थानीय बासिन्दा, सुरक्षाकर्मी, मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति, आरक्ष कर्मचारी, सिमसार संरक्षण तथा सदुपयोग आयोजनासमेतको संयुक्त तत्त्वावधानमा आरक्षलाई ४ ब्लक कायम गरी प्रत्यक्ष गणना विधिद्वारा अर्ना गणना कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । त्यहाँ भाले ६७, पोथी ११९, एक वर्षको बच्चा ३७ र दोस्रो वर्षको बच्चा ३६ गरी जम्मा २५९ अर्ना गणना गरिएको

थियो । २०६७ को गणना अनुसार अर्नाको संख्या २३७ वटा मात्र रहेको थियो ।

बाह्रसिंगा गणना

शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षमा वन्यजन्तु सप्ताह, २०६९ का अवसरमा स्थानीय बासिन्दा, सुरक्षाकर्मी, मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति, आरक्ष कर्मचारीसमेतको संयुक्त तत्त्वावधानमा प्रत्यक्ष गणना विधिद्वारा बाह्रसिंगा गणना कार्य सम्पन्न भएको छ । त्यहाँ १,८२५ बाह्रसिंगा गणना गरिएको थियो । बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जमा पनि २०६९ जेठमा बाह्रसिंगा अनुगमन सम्पन्न भएको छ । बाह्रसिंगाको दोस्रो प्राकृतिक वासस्थानका रूपमा रहेको गेरूवा नदी तटीय क्षेत्रमा १०५ बाह्रसिंगाको अनुगमन गरिएको थियो । तीमध्ये भाले १५, वयस्क पोथी ६०, अर्ध वयस्क ८ र बच्चा २२ पाइएका थिए । २०६७ मा भएको गणना अनुसार शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षमा बाह्रसिंगाको संख्या १७४३ मात्र रहेको थियो ।

बाघ गणना

२०६८ मंसिर २३ देखि माघ १६ सम्म शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षमा क्यामरा ट्रेपिड प्रविधिबाट बाघ अनुगमन गरिएको थियो । त्यस अनुसार वयस्क भाले ३, वयस्क पोथी ६, भालेपोथी थाहा नभएको १ गरी जम्मा १० बाघ र २ बच्चा पाइएका थिए । यसै गरी बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जमा २०६८फाल्गुन १८ देखि २०६९ वैशाख २६ सम्म संचालन भएको क्यामेरा ट्रापिड प्रविधिबाट गरिएको बाघ अनुगमनको अन्तिम विश्लेषण अनुसार उक्त निकुञ्ज र खाता जैविक मार्गमा १५ वटा वयस्क भाले र २२ वटा वयस्क पोथी गरी ३७ वटा वयस्क बाघ गणना गरिएको थियो । २०६६ को गणना अनुसार शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षमा ८ वटा र बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जमा १८ वटा पाटे बाघको संख्या रहेको थियो ।

आ.व. २०६८/६९ मा सम्पन्न अनुगमन तथा गणनाबाट प्राप्त नतिजा अनुसार नेपालमा

बाघको संख्या १७६, बाह्रसिंगाको संख्या १९३० र अर्नाको संख्या २५९ पुगेको छ । यसरी यस आर्थिक वर्षमा विभिन्न वन्यजन्तुको संख्या वृद्धि भएको विभिन्न अनुसन्धान तथा गणनाबाट देखिएको छ (अनुसूची १६) ।

संरक्षण शिक्षा तथा क्षमता अभिवृद्धि

२८ औं वार्डेन सेमिनार तथा १० औं मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिको बैठक

२८ औं वार्डेन सेमिनार तथा १० औं मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिको बैठक राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग र ढोरपाटन शिकार आरक्षको संयुक्त आयोजनामा 'संरक्षणमा लगानी : सुनिश्चित भविष्य' भन्ने नाराका साथ २०६९ वैशाख १८ देखि २० गतेसम्म बागलुङ जिल्लाको सदरमुकाम बागलुङ बजारमा सम्पन्न भएको छ ।

तीनदिने कार्यक्रमलाई उद्घाटन सत्र, प्राविधिक सत्र र समापन सत्र गरी तीन खण्डमा विभाजन गरिएको थियो । वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयका सचिव नवीनकुमार धिमिरेद्वारा उद्घाटन भएको कार्यक्रममा वन विभाग, सम्पूर्ण संरक्षित क्षेत्र तथा मध्यवर्ती क्षेत्र, निकुञ्ज/आरक्षमा तैनाथ नेपाली सेना, क्षेत्रीय वन निर्देशनालय, जिल्ला वन कार्यालय, जिल्लास्थित विभिन्न निकायहरू, संरक्षणका सहकर्मी संघसंस्था, सञ्चार माध्यम तथा स्थानीय बासिन्दा गरी १५० भन्दा बढीको सहभागिता रहेको थियो ।

प्राविधिक सत्रमा वन्यजन्तु र जैविक विविधता संरक्षणका क्षेत्रमा देखिएका चुनौती तथा कमी-कमजोरी, मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन, हरेक संरक्षित तथा मध्यवर्ती क्षेत्रमा भए/गरेका राम्रा कार्यहरू, अनुभव तथा हरेक संरक्षित क्षेत्रको दिगो आर्थिक स्रोत केकस्तो हुन सक्छ भन्ने जस्ता विषयवस्तुहरूमा छलफल भएको थियो ।

छलफलका आधारमा १० औं मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समिति र २८ औं वार्डेन सेमिनारको संकल्प तयार गरिएको छ (अनुसूची १७) ।

५ औं नेपाल-भारत सीमापार जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी बैठक

२०६८ कात्तिक ४ गते (तदनुसार २०११ अक्टोबर २१) मा ५ औं नेपाल-भारत सीमापार जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी बैठक सम्पन्न भयो । उक्त बैठकमा नेपालका तर्फबाट वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, वातावरण महाशाखाका प्रमुख डा. कृष्णचन्द्र पौडेल र मित्रराष्ट्र

भारतका तर्फबाट डा. राजेश गोपाल, APCCF & MS (NTCA), MOEF ले नेतृत्व गर्नुभएको थियो ।

उक्त बैठकमा खास गरी सीमापार जैविक मार्गको व्यवस्थापन, जैविक विविधता संरक्षणमा नेपाल भारतको सहकार्य, दुवै देशमा भएका संरक्षण सम्बन्धी अनुभवको आदान-प्रदान गरिनुका साथै सीमावर्ती क्षेत्रमा बहुमूल्य वन र वन्यजन्तुको चोरी शिकार नियन्त्रण गर्ने विषयमा छलफल भएको थियो ।

उक्त बैठकमा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका महानिर्देशक कृष्णप्रसाद आचार्य, वन विभागका महानिर्देशक डा. अन्नपूर्णानन्द दास, वन विभागका उपमहानिर्देशक गौरीशंकर तिमिला, डब्लु.डब्लु.एफ. नेपालका सन्तोष नेपाल र दिवाकर चापागाईं राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषका सदस्यसचिव जुद्धबहादुर गुरुङ, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जका प्रमुख संरक्षण अधिकृत टीकाराम अधिकारी, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जका प्रमुख संरक्षण अधिकृत भूमकबहादुर कार्की, जिल्ला वन कार्यालय, कैलालीका जिल्ला वन अधिकृत राजेन्द्रमानसिंह भण्डारीको सहभागिता रहेको थियो । बैठकमा मित्रराष्ट्र भारतबाट डा. एच.एस. नेगी, DIG (NTCA), MoEF, प्रकृति श्रीवास्तव, DIG (WL), MoEF, राजीव पाण्डे, Deputy Director, Wildlife Crime Control Bureau, MoEF समेतको सहभागिता रहेको थियो ।

राष्ट्रिय वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण समन्वय समितिको दोस्रो बैठक

नेपाल सरकारले स्थापना गरेको राष्ट्रिय वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण समन्वय समितिको पहिलो बैठक २०६७ मंसिर २५ गते बसेको थियो । दोस्रो बैठक २०६८ पुस १७ गते समन्वय समितिका अध्यक्ष एवं वन तथा भू-संरक्षणमन्त्री मुहम्मद वकिल मुसलमानको अध्यक्षतामा सन्पन्न भयो । कानून कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित मन्त्रालयका सचिवहरू तथा सुरक्षा निकायका प्रमुखहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न बैठकमा विगत एक वर्षमा समन्वय समितिबाट भएका निर्णयहरूको पुनरावलोकन तथा प्रगति समिक्षाका साथसाथै वन्यजन्तुको चोरी शिकार तथा अवैध अपराध नियन्त्रणमा प्राप्त सफलताका बारेमा छलफल भएको थियो । छलफलमा

नेपाल सरकारबाट वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण गर्ने उद्देश्यले गठन गरिएका/भएका निकायहरूबाट प्रभावकारी कार्य सम्पादन भएको निष्कर्ष निकालिनुका साथसाथै भविष्यमा यसलाई बढी सशक्त र प्रभावकारी बनाउन पनि जोड दिइएको छ । यी निकायहरूको गठन, आपसी समन्वय र सहकार्यको परिमाणस्वरूप विगत एक वर्षको अवधिमा चितवन लगायत कुनै पनि निकुञ्ज/आरक्ष र जिल्ला वन कार्यालयको क्षेत्रमा २०६७ पुस १९ गते यता गैडाको चोरी शिकार नहुनु र वन्यजन्तु गैडा, बाघ, हिउँ चितुवा, कस्तूरी मृग तथा हुयील लगायतका विभिन्न प्रकारका चरासमेतको चोरी शिकार तथा अवैध व्यापारमा संलग्न २२५ जनाभन्दा बढी व्यक्तिहरूलाई पक्राउ गरी राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ अनुसार कानूनी दायरामा ल्याइनु सकारात्मक पक्ष रहेको मूल्याङ्कन गरिएको थियो ।

उक्त बैठकले गैडा संरक्षणमा शून्य चोरी शिकार वर्ष कार्यक्रम २०६८ पुस २३ गते चितवनको सौराहामा मनाउने, हालै मस्यौदाका रूपमा तयार भएको वन्यजन्तु चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार राष्ट्रिय रणनीति (२०१२-२०२२) स्वीकृत गरी लागू गर्ने, सशस्त्र प्रहरी बल र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागमा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी इकाइको स्थापना गर्ने, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ र अन्तर्गतका नियमावलीको संशोधन कार्यलाई अगाडि बढाउने, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय र राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाबाट राष्ट्रिय वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण समन्वय समिति र केन्द्रीय स्तरको वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइमा सदस्य तोक्न मन्त्रिपरिषद्मा सिफारिससहित पठाउने, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ मा भएको पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्थालाई व्यवस्थापन गर्न नियमावली परिमार्जन हुँदा समावेश गर्ने गरी हाललाई एक कार्यविधि स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने, समन्वय समितिको मस्यौदा कार्यविधि, २०६८ मा समन्वय समितिका सदस्य एवं कानून तथा न्याय सचिवबाट पुनरावलोकन भएपछि लागू हुने र हातीको रौंको प्रयोग, चरा पालन, एयरपोर्ट तथा सीमामा वन्यजन्तुको अवैध व्यापार नियन्त्रण सम्बन्धमा सबै निकायबाट सामूहिक प्रयास गर्ने लगायतका विषयमा निर्णय भएको थियो ।

केन्द्रीय स्तरको वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइको तेस्रो बैठक

२०६८ पुस १२ गते केन्द्रीय स्तरको वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइको तेस्रो बैठक सम्पन्न भयो ।

उक्त बैठकबाट वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणका लागि सामूहिक रूपमा काम गर्ने अवधारणा अनुसार गठन भएका केन्द्रीय र जिल्लास्तरका वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइमार्फत चोरी शिकार तथा अवैध व्यापार नियन्त्रण गर्ने कार्यमा हाल जिल्लास्तरका इकाइहरू गठन भएका र हुन बाँकी जिल्लाहरूमा संरक्षित क्षेत्र (निकुञ्ज/आरक्ष) बाहिर पनि रहेको हुँदा ती जिल्लाहरूमा नेपाली सेनाले पनि काम गर्न सक्ने प्रावधानका लागि नेपाली सेना, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु आरक्ष निर्देशनालयमार्फत नेपाली सेनालाई अनुरोध गर्ने निर्णय गरियो । वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अपराधसँग सम्बन्धित मुद्दाहरूको अनुसन्धानलाई प्रभावकारी बनाउन आगामी दिनमा कानून कार्यान्वयन गर्ने निकायको अनुसन्धानमा काम गर्ने स्तरका कर्मचारीहरूका लागि संरक्षणमा काम गर्ने सहयोगी संस्थाहरूलाई समेत सँगै लिएर तालिम लगायतका क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न स्रोतको खोजी गर्ने, जिल्लास्तरको वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइमा पर्सा, गोरखा, संखुवासभा र हुम्ला जिल्ला थप गर्ने निर्णय पनि भयो । केन्द्रीय स्तरको वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइको कार्यविधि, २०६८ पारित गर्ने र हात्तीको पुच्छरको रौबाट बाला बनाई लगाउने कार्यलाई नियन्त्रण गर्न सम्बन्धित सबै निकायबाट मातहतका निकायमा परिपत्र

गरी कार्यान्वयन गर्ने/गराउने लगायतका महत्त्वपूर्ण विषयमा निर्णय गरिएको थियो ।

वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइ चितवनको पहिलो बैठक

वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइ चितवनको पहिलो बैठक २०६८ भदौ २१ गते जिल्ला वन कार्यालय, चितवन भरतपुरमा सम्पन्न भयो । उक्त बैठकमा चोरी शिकार नियन्त्रण कार्यलाई अत्यन्त प्राथमिकतामा राखी वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रण इकाइ चितवनका सम्पूर्ण सदस्यहरूबाट आवश्यकता अनुसार तत्काल सुरक्षा निकाय परिचालन गर्ने निर्णय गरिएको थियो ।

Regional Smart Patrolling Training for Tiger Conservation सम्बन्धी तालिम

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, Global Tiger Initiative, Smithsonian Conservation Biology Institute, World Bank, NTNC र WWF को संयुक्त तत्वावधानमा बाघ पाइने देशका संरक्षित क्षेत्रहरूमा कार्यरत कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि Regional Smart Patrolling Training for Tiger Conservation सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम २०६८ माघ १६ गते (तदनुसार २०१२ जनवरी ३०) सौराहा, चितवनमा सञ्चालन भएको थियो । उक्त कार्यक्रमको उद्घाटन राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका महानिर्देशक कृष्णप्रसाद आचार्यले गर्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रममा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयका प्रमुख संरक्षण अधिकृत लगायतका कर्मचारीहरू, मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष, डब्लु.डब्लु.एफ. नेपाल, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषका आयोजना प्रमुख, चितवनका प्रमुख जिल्ला अधिकारी, प्रहरी उपरीक्षक, जिल्ला वन अधिकृत, गणपति, गुल्मपति, उप अनुसन्धान निर्देशक लगायतको उपस्थिति थियो ।

Management Information System Technique (MIST) अभिमुखीकरण तालिम

यस विभाग अन्तर्गत चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा वन्यजन्तु एवं वनस्पतिको नियमित अनुगमन गरी पोस्टहरूले दिएको तथ्यांकलाई व्यवस्थित गर्न रेन्जर, सिनियर गेमस्काउट, गेमस्काउट लगायत नेपाली सेनाका अधिकृत

र पदिकहरूलाई २०६८ साउन २९ देखि ३० गतेसम्म र कसरा सेक्टरमा २०६८ भदौ १ देखि २ गतेसम्म दुई चरणमा अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गरिएको थियो ।

नयाँ नियुक्त भई आएका माहुत/गेमस्काउटहरूको सेवा प्रवेश तालिम

लोकसेवा आयोगको सिफारिसमा नयाँ नियुक्ति भई आएका हात्तीसारतर्फका कर्मचारीहरूका लागि सेवा प्रवेश सम्बन्धी पाँचदिने तालिम २०६९ जेठ २६ देखि ३० गतेसम्म सौराहामा सञ्चालन गरिएको थियो । उक्त तालिममा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जका १७, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जका ८, शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षका ३, कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्षका २ र पर्सा वन्यजन्तु आरक्षका २ गरी जम्मा ३२ जना नयाँ माहुतहरू सहभागी थिए ।

यस्तै गरी, लोकसेवा आयोगबाट सिफारिस भई नियुक्त भएका नयाँ गेमस्काउटहरूमध्ये चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जका २४ र पर्सा वन्यजन्तु आरक्षका ८ गरी जम्मा ३२ जना नेपाल वन सेवा, नेसनल पार्कस् एन्ड वाइल्डलाइफ समूह, श्रेणीविहीन गेमस्काउटहरूलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागको आयोजनामा डब्लु.डब्लु.एफ. नेपालको आर्थिक सहयोगमा १२ दिने जैविक विविधता

संरक्षण सम्बन्धी सेवा प्रवेश अभिमुखीकरण तालिम सम्पन्न भएको थियो । उक्त तालिममा गेमस्काउटले गर्नुपर्ने काम, कर्तव्य र अधिकारका साथै निकुञ्जमा हुने प्राविधिक तथा प्रशासनिक कार्यहरू र फिल्ड गस्तीको प्रयोगात्मक तरिकाबारे स्रोतव्यक्तिहरूबाट जानकारी गराइएको थियो ।

यसै गरी, लाङटाङ राष्ट्रिय निकुञ्ज, शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज लगायतका संरक्षित क्षेत्रहरूमा पनि नयाँ नियुक्त भई आएका गेमस्काउटहरूलाई सेवा प्रवेश अभिमुखीकरण तालिम दिइएको थियो ।

स्थानीय स्तरमा सीमापार बैठक

स्थानीय स्तरमा २०६९ वैशाख २६ गते सीमापार बैठक चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जका पदाधिकारीहरू र भारतको वाल्मीकि टाइगर रिजर्भका पदाधिकारीहरूबीच भारतको वाल्मीकि टाइगर रिजर्भमा सम्पन्न भयो । उक्त बैठकमा चोरी शिकार नियन्त्रण एवं जैविक विविधता संरक्षण बारे आपसी छलफल भएको थियो ।

दक्षिण एसियाली वन्यजन्तु कानून कार्यान्वयन सञ्जाल बैठक

२०६९ जेठ २१ देखि २४ गतेसम्म श्रीलंकामा दक्षिण एसियाली वन्यजन्तु कानून कार्यान्वयन सञ्जालको बैठक सम्पन्न भयो । उक्त बैठकमा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका महानिर्देशक कृष्णप्रसाद आचार्यले भाग लिनुभएको थियो । उक्त बैठकमा दक्षिण एसियाली क्षेत्रमा वन्यजन्तु अपराध नियन्त्रणसँग सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको पहिचान, विद्यमान नियम कानूनहरूमा एकरूपता ल्याउने र सुराकी सञ्जाल र एकआपसमा सूचना आदानप्रदान गर्ने विषयमा छलफल भएको थियो ।

रामसारको COP11 बैठक

रोमानियाको बुखारेस्टमा २०१२ जुलाई ६ देखि १३ सम्म रामसारको COP11 बैठक आयोजना गरिएको थियो । उक्त बैठकमा यस विभागका महानिर्देशक कृष्णप्रसाद आचार्य, इकोलोजिस्ट डा. महेश्वर ढकाल र वन विभागका उपसचिव (प्रा.) प्रकाश प्याकुरेल सहभागी हुनुभएको थियो । उक्त मिटिङबाट नेपाल स्ट्यान्डिङ्ग कमिटिको वैकल्पिक सदस्यको रूपमा निर्वाचित भएको थियो । साथै नेपालमा अन्तर्राष्ट्रिय रामसार सेमिनार आयोजना गर्ने निर्णय

भएको थियो र रामसार साइटको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने विषयमा पनि छलफल भएको थियो ।

दिवस समारोह

संरक्षण शिक्षाका माध्यमबाट वन्यजन्तु संरक्षणमा टेवा पुऱ्याउन यस विभाग र मातहतका कार्यालयहरूमा संरक्षण शिक्षा सम्बन्धी विभिन्न गतिविधिहरू सम्पन्न गरिए । यस आर्थिक वर्षमा भए/गरेका विभिन्न दिवस समारोहहरूको विवरण निम्नानुसार छ :

(क) बाघ दिवस

यस विभाग र मातहतका बाघ पाइने संरक्षित क्षेत्रहरूमा दुर्लभ वन्यजन्तु बाघको महत्त्व र यसको संरक्षणमा भएका प्रयास तथा चुनौतीहरूका बारेमा जनचेतना फैलाउने उद्देश्यका साथ विभिन्न संरक्षण एवं जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूको आयोजना गरी दोस्रो बाघ दिवस, २०६८ सम्पन्न भयो ।

सोही अवसरमा नेपाल सरकार (मं.प.) को २०६७ जेठ २ गतेको निर्णय अनुसार बाघ संरक्षणका लागि विद्यमान कानूनी व्यवस्थामा सुदृढीकरण, चोरी शिकार र अवैध व्यापार नियन्त्रण गरी बाघ लोप हुनबाट बचाई बाघको संरक्षण सम्बन्धी विषयमा नेपाल सरकारलाई नीतिगत मार्गदर्शन र राय-सल्लाह दिन तथा विभिन्न निकायहरूबीच समन्वयसमेत गर्नका लागि सम्माननीय प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा गठित 'राष्ट्रिय बाघ संरक्षण समिति, नेपाल' को दोस्रो बैठक सम्पन्न भएको थियो ।

उक्त बैठकबाट राष्ट्रिय बाघ संरक्षण समिति, नेपालको कार्यविधि, २०६८ स्वीकृत गर्ने, बाघ संरक्षण विशेष कार्यक्रमका लागि थप स्रोत जुटाउने, चोरी शिकार र अवैध व्यापार नियन्त्रण रणनीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने, संरक्षणमा आधुनिक प्रविधिको उपयोग गर्ने, संरक्षित क्षेत्रहरूको सांगठनिक संरचनामा समयानुकूल विस्तार गर्ने र नेपालको राष्ट्रिय बाघ संरक्षण कार्यक्रमलाई अद्यावधिक गर्ने लगायतका महत्त्वपूर्ण निर्णयहरू भएको थियो ।

(ख) राष्ट्रिय संरक्षण दिवस

हरेक वर्ष असोज ७ गते मनाइँदै आएको राष्ट्रिय संरक्षण दिवस यस वर्ष पनि यस विभाग र मातहतका

कार्यालयहरूमा विविध जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूका साथ सम्पन्न गरियो । २०६३ असोज ७ गते कञ्चनजङ्घा संरक्षण क्षेत्रको घुन्सा क्षेत्रमा भएको दुःखद दुर्घटनाको सम्भनामा नेपाल सरकारले असोज ७ मा राष्ट्रिय संरक्षण दिवस मनाउने घोषणा गरेको थियो ।

यसै अवसरमा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागले जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना जगाउने उद्देश्यले माध्यमिक विद्यालयस्तरीय चित्रकला र निबन्ध प्रतियोगिता आयोजना गरेको थियो । काठमाडौं, ललितपुर र भक्तपुरका विभिन्न विद्यालयका विद्यार्थीहरूबीच 'बाघ संरक्षणमा आम नागरिकको भूमिका' शीर्षकमा उक्त प्रतियोगिता गरिएको थियो ।

(ग) अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय दिवस

संयुक्त राष्ट्रसंघको साधारण सभाले आह्वान गरे अनुसार सन् २००३ देखि प्रत्येक वर्ष डिसेम्बर ११ लाई विश्वभर अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय दिवस मनाउँदै आइएको छ । यसै सन्दर्भमा नेपालसहित विश्वभरिका पर्वतीय देशहरूले सन् २०११ मा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय दिवस मनाए ।

‘पर्वतीय क्षेत्रमा विपद् जोखिम व्यवस्थापन’ नाराका साथ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग र मातहतका कार्यालयमा २०६८ मंसिर २५ गते पर्वतीय क्षेत्रको महत्त्व दर्शाउन विभिन्न कार्यक्रमका साथ अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय दिवस मनाइयो ।

(घ) विश्व सिमसार दिवस

हरेक वर्ष फेब्रुअरी २ का दिन मनाइने विश्व सिमसार दिवस, विगत वर्षहरूमा भै यस वर्ष पनि राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, यस अन्तर्गतका संरक्षित क्षेत्रहरू र संरक्षण सहकर्मी सरोकारवाला संघसंस्थाहरूको सहकार्यमा विभिन्न कार्यक्रमहरूको आयोजना गरी सम्पन्न गरियो । ‘सिमसार पर्यटन : एक अनुपम अनुभव’ मूलनारासहित सन् २०१२ मा १६ औं विश्व सिमसार दिवस मनाइएको थियो ।

उक्त अवसरमा २०६८ माघ १९ गते कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्षमा भव्य समारोह आयोजना गरिएको थियो ।

(ङ) १७ औं वन्यजन्तु सप्ताह

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग, वन विभाग, सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, विभिन्न संरक्षित

क्षेत्रहरू र संरक्षण सहकर्मी सरोकारवाला संघसंस्थाहरूको सहकार्यमा जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूको आयोजना गरी ‘वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अवैध व्यापारविरुद्ध सहकार्य गरौं’ मूलनारासहित १७ औं वन्यजन्तु सप्ताह, २०६९ मनाइयो ।

१७ औं वन्यजन्तु सप्ताहका अवसरमा वैशाख २ गते शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्जको नागार्जुन क्षेत्रमा चरा गणना तथा बोटविरुवा चिनारी कार्यक्रम राखिएको थियो । यस्तै वैशाख ४ गते राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग र संरक्षण साभेदार संघसंस्थाको तत्त्वावधानमा ‘वन्यजन्तु संरक्षण र व्यवस्थापनमा देखिएका समस्या र चुनौतीहरू : सुधार गर्नुपर्ने नीतिगत व्यवस्था तथा कार्यान्वयनका सवालहरू’ विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो ।

वैशाख ४ गते नै यस विभागको तत्त्वावधानमा सदर चिडियाखानामा ‘वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अवैध व्यापार विरुद्ध सहकार्य गरौं’ शीर्षकमा चित्रकला र वैशाख ५ गते निबन्ध प्रतियोगिता आयोजना गरिएको थियो ।

त्यसै गरी, वन्यजन्तु सप्ताहको अन्तिम दिन वैशाख ७ गते ‘वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अवैध व्यापारविरुद्ध सहकार्य गरौं’ शीर्षकमै कविता प्रतियोगिता आयोजना गरिएको थियो । वन्यजन्तु सप्ताह समापनका दिन वन तथा भू-संरक्षण सचिव नवीनकुमार घिमिरेले वन्यजन्तु संरक्षणको कार्यमा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याएका नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, स्थानीय बासिन्दा र संरक्षणकर्मीहरूलाई पुरस्कार तथा प्रशंसापत्र प्रदान गर्नुभएको थियो ।

(च) अन्तर्राष्ट्रिय जैविक विविधता दिवस

यस विभाग र मातहतका कार्यालयहरूमा ‘सिमसार तथा जलवायु परिवर्तन’ मूलनाराका साथ अन्तर्राष्ट्रिय जैविक

विविधता दिवस सम्पन्न भयो । त्यसैगरी 'हरित अर्थतन्त्र : दिगो विकासको मूल मन्त्र' मूलनारासहित विश्व वातावरण दिवस मनाइयो ।

उक्त दिवसहरूका अवसरमा यस विभागबाट जैविक विविधता सम्बन्धी जनचेतना जगाउने उद्देश्यले उपत्यकाव्यापी माध्यमिक विद्यालयस्तरीय निबन्ध प्रतियोगिता आयोजना गरिएको थियो ।

अन्तर्राष्ट्रिय जैविक विविधता दिवसका अवसरमा, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा वन्यजन्तुबाट बाबुआमा गुमाएका वा अपांग बनाइएका परिवारका टुहुरा तथा असहाय बालबच्चाहरूमध्ये विपन्नहरूलाई पठनपाठनका लागि सहयोगस्वरूप नेपाल सरकारको वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार छात्रवृत्ति दिने व्यवस्था रहे बमोजिम मध्यवर्ती क्षेत्रका उपभोक्ता समितिहरूबाट सिफारिस भई आएका

विभिन्न कक्षामा अध्ययनरत १३ जना बालबालिकालाई प्रतिव्यक्ति रु. ७,६९२।३० का दरले रु. १,००,०००- वितरण गरिएको थियो ।

(छ) विश्व वातावरण दिवस

विश्व वातावरण दिवसका अवसरमा, जैविक विविधता संरक्षणका लागि उल्लेखनीय कार्य गरेबापत निकुञ्जका कर्मचारी, नन्दाबक्स गण र रणदल गुल्मका सैनिकहरूसहित १९ जना, उपभोक्ता समूह २, चोरी शिकार युवा जागरण समूह १ र उत्कृष्ट पोस्ट ४ गरी २६ व्यक्ति र संस्थालाई सम्मानस्वरूप नगद पुरस्कारसहितको कदरपत्र प्रदान गरिएको थियो ।

साथै, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको कसरामा वृक्षारोपण र बीसहजारी तालको सरसफाइ गरिएको थियो ।

विविध

१. वन्यजन्तुको मृत्यु र घाइते

यस आ.व. मा संरक्षित वन्यजन्तुहरू मध्ये प्राकृतिक कारणबाट ९ वटा बाघ, चोरीशिकारको कारणबाट एउटा र प्राकृतिक कारणबाट ६ हात्ती, चोरी शिकारको कारणबाट १ र १३ वटा प्राकृतिक कारणबाट गैँडाको मृत्यु भएको छ । त्यसै गरी प्राकृतिक कारणबाट ४ वटा चरीबाघ, ११ वटा कृष्णसार, हिँउ चितुवा, घडियाल गोही, अर्ना १११ वटा र चित्तल, रतुवा आदि वन्यजन्तुहरूको पनि क्षति भएको छ (अनुसूची ४,५,६ र ७) ।

२. वन्यजन्तुको उद्धार र नियन्त्रण

२०६८ मंसिर २६ गते चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ती क्षेत्रको गर्दी ९ को भुषाल खोला क्षेत्रको वस्तीमा निस्किएको करिव १६/१७ महिनाको एउटा पोथी पाटे बाघलाई चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालयबाट अनुगमन भईरहेकोमा २०६८ पौष ४ गते उक्त निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने चितवन वघौडा-१ को सिन्दुवाबाट निकुञ्ज सुरक्षाकर्मी,

कर्मचारी र भेटेरीनरी प्राविधिकहरू, जैविक विविधता संरक्षण केन्द्र र टाईगर टप्सका प्राविधिक टोली समेत गई डार्ट गरेर समाती कसरामा ल्याई पालिएको थियो । सो बाघलाई २०६९ आषाढसम्म पालेर अलि स्वस्थ र ठूलो भएपछि प्राकृतिक वासस्थानमा छोडी नियमित अनुगमन गर्न उपयुक्त हुने वन्यजन्तु प्राविधिक र भेटेरीनरी डाक्टरहरूको सुभाव वमोजिम तराई भू-परिधि कार्यक्रमबाट प्राप्त रकमबाट निर्मित खोरमा व्यवस्थापन गरी राखिएको थियो ।

२०६९ वैशाख १२ गते मेघौली सदावहार वनमा एक जना महिलाको ज्यान लिने अशक्त लंगडो भाले बाघलाई २०६९ वैशाख १३ गते उद्धार गरी कसरामा ल्याइएको थियो । उक्त पोथी बाघ र भाले बाघलाई २०६९ वैशाख २९ गते देखि एउटै खोरमा संगै राखिएको थियो र संगै राख्दा एक आपसमा मिलेर बसेका थिए । २०६९ जेष्ठ ८ गते मासु दिदा भाले बाघले पोथी बाघलाई नराम्रोसँग टोकेर टाउको र खुट्टाहरूमा घाउ

बनाई दिएको थियो । चिकित्सकहरूबाट उपचार भईरहेकोमा गर्मीको समय र बाघले सजिलोसँग उपचार गर्न नदिदा टाउकोमा भएको घाउमा किरा परी गिदीसम्म पुगेको र अन्य घाउमा समेत कीरापरी २०६९ जेष्ठ १२ गते राती पोथी बाघको मृत्यु भएको थियो ।

यस्तै गरी पश्चिम सेक्टरको सुकराज टापुको पश्चिम तर्फको भागमा २०६९ जेष्ठ २६ गते माउबाट छुटिएको अवस्थामा गैँडाको बच्चा देखिएको, माउले लैजान्छ कि भनी निगरानी राख्दा माउले नलगेको र सख्त घाइते अवस्थामा २०६९ जेष्ठ २८ गते उद्धार गरी सौराहामा राखिएको छ । करिव १२ महिना जति उमेर भएको भाले वच्चा गैँडाको नाकको कुरकुरे हड्डी फुटेको, घाँटी निधार र कानको जरामा गहिरो घाउ भई प्वाल परेको, शरीर को अन्य भागमा स-साना घाउ रहेको थियो । त्यसै गरी लाडटाङ राष्ट्रिय निकुञ्जबाट करिव २ वर्षको एउटा रेडपाण्डा र एउटा कालो भालुको उद्धार गरिएको थियो भने बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्जबाट निलगाई ६ वटा, कछुवा ४९, अजिङ्गर ५०, सुनगोहोरो १३, खरायो ३, सालक २, घडियाल गोही २ र मगर गोही ३ को उद्धार गरिएको थियो ।

३. अतिक्रमण हटाइयो

चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्ने लोथर उपभोक्ता समितिको क्षेत्रमा पर्ने मनहरी गा.वि.स. वडा नं. २ ब्रह्मदेवी लामिदमार मध्यवर्ती क्षेत्र, सामुदायिक वनको क्षेत्रमा भाडी फाँडेर बनाइएका ५०-५५ वटा घरटहरा र लगाइएको खेतीपाती पटक-पटक सूचना गर्दा पनि नहटाइएकाले उक्त निकुञ्जबाट सुरक्षाकर्मीसहितको टोली र जिल्ला प्रहरी कार्यालय मकवानपुरको संयुक्त गस्ती टोलीले २०६८ साउन ६ गतेका दिन हात्तीसमेत परिचालन गरी भत्काइदिएको थियो । त्यसलगत्तै रातको समयमा लुकीछिपी पुनः बनाइएका ४-५ वटा छाप्राहरूसमेत पुनः हटाइएको थियो । यस आर्थिक वर्षमा अतिक्रमणमा संलग्नहरूलाई कारबाही गर्ने सिलसिलामा चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जमा २ जना र अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रमा १० जना गरी १२ जनालाई पक्राउ गरिएको थियो ।

४. खोरेत रोगबाट बचाउ :

शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्षको मध्यवर्ती क्षेत्रमा वन्यजन्तुहरूलाई खोरेत रोगबाट बचाउन ५,००० गाईवस्तुहरूमा खोप कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।

५. कर्मचारीहरूको अभिलेखिकरण

विभाग र मातहतका कार्यालयहरूका कर्मचारीहरूको सम्बद्ध अभिलेख (PIS) व्यवस्थापन भएको छ ।

६. काठमाडौँ हात्तीसारको व्यवस्थापन :

विभाग अन्तर्गतको काठमाडौँ हात्तीसारका पुरातात्विक महत्त्वका सामग्रीहरूको पहिचान, छनोट गरी पुरातत्त्व विभागलाई हस्तान्तरण गर्ने प्रक्रिया सुरु भएको छ ।

अनुसूचीहरू

१. वार्षिक प्रगति
२. पर्यटक संख्या
३. राजस्व विवरण
५. गैडा मृत्यु विवरण
६. बाघ मृत्यु विवरण
७. हात्ती मृत्यु विवरण
८. अन्य वन्यजन्तु मृत्यु विवरण
९. वन्यजन्तुबाट मानवीय क्षति विवरण
१०. वन्यजन्तुबाट मानवीय क्षतिको राहत वितरणको विवरण
११. संरक्षित क्षेत्रहरूमा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण
१२. शिकार विवरण
१३. गोही छाडिएको विवरण
१४. संरक्षित क्षेत्रहरूमा भए/गरेका अध्ययन-अनुसन्धानको विवरण
१५. वन्यजन्तु अपराधी पक्राउ सम्बन्धी विवरण
१६. केही महत्त्वपूर्ण वन्यजन्तुहरूको गणनाको विवरण
१७. वार्डेन सेमिनार र मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिको संकल्प प्रस्तावहरू
१८. संरक्षित जनावरहरू
१९. नेपालमा रहेका रामसार सूचीमा सूचीकृत सिमसारहरू
२०. संरक्षित क्षेत्रहरू
२१. कर्मचारी दरबन्दी विवरण
२२. विभागको संगठन तालिका

अनुसूची-१ (क)

नेपाल सरकार
वन तथा भु संरक्षण मन्त्रालय
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
आ.व. २०६८/६९ को तेश्रो तथा वार्षिक प्रगति विवरण

(रकम रु. हजारमा)

सि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना र मुख्य मुख्य कामहरू	वार्षिक वजेट	कार्यक्रम बजेट	कार्यक्रमको वार्षिक प्रगति		कैफियत
				भारित %	वित्तिय %	
१	राष्ट्रिय निकुञ्ज आयोजना (३२९११५-३/४)					
	जम्मा:	२३९४६९	९२९६५	९७.८२	९४.३१	
२	वन्यजन्तु आरक्ष आयोजना (३२९११४-३/४)					
	जम्मा:	१०६७२३	७०९२०	९६.२३	८७.२५	
३	हात्तीसार आयोजना (३२९०१९३/४)					
	जम्मा:	५४७५३	२९६०	१००.००	९९.९८	
४	राष्ट्रिय निकुञ्ज विभाग (३२९०१७३/४)					
५	रा.नि.तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	३३२८८	१४४०	७८.११	७४.४०	
	जम्मा:	३३२८८	१४४०	७८.११	७४.४०	
६	जडीबुटी विकास कार्यक्रम (३२९१०२३/४)					
	जम्मा:	१०५०	१०००	१००.००	१००.००	
	औषत कुल जम्मा / प्रतिशत:	४३५२८३	१६८४८५	९४.४	९१.२	

नेपाल सरकार
वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
आ.ब. २०६८/६९ को तेस्रो तथा वार्षिक प्रगति विवरण

अनुसूची-१ (ख)

(रकम रु. हजारमा)

सि.नं.	कार्यक्रम/आयोजना र मुख्य मुख्य कामहरु	वार्षिक बजेट	कार्यक्रम बजेट	हालसम्मको प्रगति		कैफियत
				भारित %	वित्तिय %	
अ	राष्ट्रिय निकुञ्ज आयोजना (३२९११५-३/४)					
१	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	३६०८५	६४००	१००.००	९८.३३	
२	बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	२११५८	३२८०	९९.२४	९९.२४	
३	मकालु वरुण राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	१६९९१	३९५०	१००.००	१००.००	
४	लाडटाड राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	२०२५९	३११५	१००.००	१००.००	
५	सगरमाथा राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	१३८७१	४१४०	१००.००	९९.३६	
६	शे फोक्सुण्डो राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	१३७००	२९४५	१००.००	१००.००	
७	रारा राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	१०७२६	३५४५	१००.००	१००.००	
८	खप्तड राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	१०१२७	३५२०	१००.००	१००.००	
९	शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	२०३७२	२०२०	१००.००	१००.००	
९.१	मृग अनुसन्धान केन्द्र, गोदावरी	७२५	३२५	१००.००	१००.००	
९.२	सुनौला कालिज संरक्षण केन्द्र, नागार्जुन	९७५	२२५	१००.००	१००.००	
१०	राष्ट्रिय निकुञ्ज विभाग	४५१५०	३८४६५	८९.०२	८०.५६	
११	अपिनाम्पा संरक्षण क्षेत्र	१५२४६	१२२४५	९२.६६	८७.७९	
१२	कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र	४६०१	२७४५	९८.५४	९६.७१	
१३	बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज	९४८३	६०४५	९५.९१	९०.८२	
	जम्मा:	२३९४६९	९२९६५	९७.८२	९४.३१	
आ	वन्यजन्तु आरक्ष आयोजना (३२९११४-३/४)					
१	शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष	२७८७५	१६४९५	९७.१०	९०.५२	
२	पर्सा वन्यजन्तु आरक्ष	२४३४७	१५३०५	९६.५०	९४.२३	
३	कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्ष	२३४६३	१६४८५	९५.१३	९२.९८	
४	ढोरपाटन शिकार आरक्ष	२३८६८	१५५१५	९९.४२	९५.८७	
५	राष्ट्रिय निकुञ्ज विभाग	७१७०	७१२०	९२.६६	५८.१७	
	जम्मा:	१०६७२३	७०९२०	९६.२३	८७.२५	
इ	हात्तीसार आयोजना (३२९०१९३/४)					
१	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	२६८२८	६३०	१००.००	९९.९३	
२	बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज कार्यालय	८१५५	३८५	१००.००	१००.००	
३	शुक्लाफाँटा वन्यजन्तु आरक्ष	५१६६	२८५	१००.००	१००.००	
४	पर्सा वन्यजन्तु आरक्ष	६७६६	२५०	१००.००	१००.००	
५	कोशीटप्पु वन्यजन्तु आरक्ष	६४८८	४३०	१००.००	१००.००	
६	राष्ट्रिय निकुञ्ज विभाग	१३५०	१८०	१००.००	१००.००	
	जम्मा:	५४७५३	२१६०	१००.००	९९.९८	

ई	राष्ट्रिय निकुञ्ज विभाग (३२९०१७३/४)					
१	रा.नि.तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	३३२८८	१४४०	७८.११	७४.४०	
	जम्मा:	३३२८८	१४४०	७८.११	७४.४०	
उ	जडीबुटी विकास कार्यक्रम (३२९१०२३।४)					
१	शे फोक्सुण्डो राष्ट्रिय निकुञ्ज	५२५	५००	१००.००	१००.००	
२	रारा राष्ट्रिय निकुञ्ज	५२५	५००	१००.००	१००.००	
	जम्मा:	१०५०	१०००	१००.००	१००.००	
	औषत कुल जम्मा / प्रतिशत:	४३५२८३	१६८४८५	९४.४	९१.२	
	आयोजना/कार्यालय प्रमुखको दस्तखत र मिति:					

अनुसूची-२

TOURIST RECORD

Annex-2a

PAs	Visitors type	Visitor number by month												Total
		Shrawan	Bhadra	Ashwin	Kartik	Mangsir	Poush	Magh	Falgun	Chaitra	Baisakh	Jesth	Asar	
CNP	Foreigner	7332	5535	12789	18193	11061	7011	8896	9177	13722	9499	4390	5251	112856
	SAARC	788	778	1640	2306	846	1934	676	831	1375	2233	3238	863	17508
BNP	Nepali	1340	1058	3447	4432	4004	6779	4539	5349	3960	2934	1106	800	39748
	Foreigner	62	69	384	1166	639	360	159	510	895	801	80	27	5152
SNP	SAARC	2	1	13	11	4	38	28	23	6	16	3	11	156
	Nepali	89	88	531	893	556	677	458	750	751	536	174	151	5654
LNP	Foreigner	295	1034	6904	7729	2836	1465	707	1907	5880	4406	1263	307	34733
	SAARC		55	185	70				17	101	397	107	6	938
RNP	Foreigner	393	542	1927	2684	2538	581	458	953	2370	918	525	245	14134
	SAARC	2	1	70	22	19	6	0	2	29	26		4	181
SPNP	Foreigner	9	40	12	23	NA	1	1				6	32	124
	SAARC													0
KNP	Foreigner	20	114	175	112	7	1	2		14	56	32		533
	SAARC											3		3
MBNP	Foreigner	1	0	4	0	0	2	0	1	3	1	0	0	12
	SAARC	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SNNP	Foreigner	12	31	272	483	100	6	5	0	80	255	73	7	1324
	SAARC	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0	14	18
BaNP	Foreigner	505	739	1291	2367	2188	2003	1652	1136	1872	1093	1340	1046	17232
	Nepali	12243	10071	8177	11607	4463	16322	10028	11189	12190	6105	18136	17082	137613
	Foreigner	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	0
	SAARC	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	0
	Nepali	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	0

SWR	Foreigner	0	1	3	30	57	3	3	3	4	31	0	0	0	132
	SAARC	0	0	0	0	0	0	0	0			0	6	14	20
	Nepali	0	0	2	58	70	11	34	58	97	23	2	10	365	
KTWR	Foreigner	0	5	26	66	60	44	32	98	54	30	3	5	423	
	SAARC	0	0	2	0	0	1	0	0	0	3	0	0	6	
	Nepali	238	285	245	359	550	707	502	344	407	501	505	632	5275	
PWR	Foreigner	0	0	0	0	3	17	2	2	0	0	2	0	6	32
	SAARC	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Nepali	0	6	2	0	5	11	22	15	0	31	4	215	311	
DHR	Foreigner	0	2	5	33	13	0	0		9	4	10	1	77	
	SAARC	0												0	
KCA	Foreigner	1	2	86	125	8	4	1	6	52	18	4	2	309	
	SAARC													0	
ACA	Foreigner	2394	3991	10481	21386	12901	5285	4257	4668	10777	11525	4108	1822	93595	
	SAARC							90	184	1346	2255	3039	2061	8975	
MCA	Foreigner	28	58	391	1236	364	34	15	68	337	523	86	22	3162	
	SAARC													0	
GCA	Foreigner	9	15	79	560	121	50	23	124	254	170	60	26	1491	
	SAARC													0	
KrCA	Foreigner	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	0	
	SAARC	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	0	
	Nepali	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	0	
ANCA	Foreigner	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	SAARC	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Total															502092

Annex-2b

Total number of visitors in Protected Areas

Protected Areas	Number of total visitors by fiscal year								
	2060/61	2061/62	2062/63	2063/64	2064/65	2065/66	2066/67	2067/68	2068/69
CNP	57876	42654	54449	80630	105844	118685	115181	146620	170112
BNP	2273	1173	1394	3713	4476	5056	6248	8055	10962
LNP	3396	4122	4230	6097	9219	9915	10603	11119	14315
SNP	21960	17750	20100	23313	28170	29499	31189	33390	35671
RNP	16	5	28	46	141	105	157	207	124
SPNP	215	252	119	208	607	591	558	519	536
KNP	8	0	1	7	10	20	5	27	12
MBNP	189	103	74	227	594	1443	1903	1666	1342
SNNP	39014	50996	43804	73901	68871	106931	125831	149587	154845
BaNP	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SWR	165	18	57	352	1420	250	491	358	517
KTWR	1205	2235	4207	6145	4575	196	1894	4660	5704
PWR	35	90	87	197	34	93	84	112	343
DHR	0	0	0	0	55	25	17	77	77
KCA	418	166	156	328	534	599	454	579	309
ACA	44969	34579	36000	50129	65257	74128	85278	95314	102570
MCA	551	573	598	617	1233	1659	1896	2629	3162
GCA								318	1491
KrCA	0	0	0	0	0	0	0	0	
ANCA	0	0	0	0	0	0	0	0	
Total	172290	154716	165304	245910	291040	349195	381789	455237	502092

Annex-3

अनुसूची-३

Total revenue generation from DNPWC and Protected Areas

Institu- tions	Revenue generation by fiscal year											
	2060/61	2061/62	2062/63	2063/64	2064/65	2065/66	2066/67	2067/68	2068/69			
DNPWC	12022385	5485730	4178500	6534505	6027883	11945700	10634295	12052331	49469000			
CNP	40060770	28137909.2	37979523	47732092.92	58793101	62797974.83	61017691	83145930	99607068			
BNP	3710146.9	1821863.3	1581501	3432490	4012763	50322333.5	8245898	10648950	32427494			
SNP	14508487	13562145.4	13905852	17084031.44	22861928	23673562.17	26662962	28452374	31916022			
LNP	3623443.5	2513093	2812625	4428302.33	5839900	10336815.56	7688099	12065458	12790938			
RNP	41952	42350	11940	75070	190040	128020	293420	434420	263656			
SPNP	133260	144000	65720	337627.4	390840	262860	539607	702425	2201025			
KNP	5400	13986	22664	77818	70396	112811	208293	219117	728434			
MBNP	118554.3	87799	124860	179430	748463	784208	1247444	1822892	412969			
SNNP	2370895	2388352	947515	2900520	2964618	4696449	6829775	6622356	7762429			
BaNP								830291	1742086			
SWR	523770	469765	437857	1664096.57	717959	1335576	1412302	3258988	3680777			
PWR	563698	379575	2172693	9467480.08	14432290	25192784	14046683	46870322	4571405			
KTWR	573309	532747	322026	411314	542842	210030	488027	1175153	1135242			
DHR	900	1800	3600	6235	81898	46552.5	87003	80670	221126			
KCA	213700	171980	15000	192560	224070	818582.5	981900	1468650				
KrCA								105350	57140			
ANCA	0	0	0	0	0	0	0	0	9538688			
Shikari Adda	--	--	--	33600	--	--	--	--	--			
Total	78470671	55753094.9	64581876	94557172.74	117898991	135428459.1	140383399	209955677	258525499			

Annex-4

अनुसूची-४

Rhino Mortality

SN	PA	Wildlife Species	Sex	Age	Date	Area	Cause of Death	Remarks
1	CNP	Rhino	M	Adult	2068.5.12	Suksuke talko nikash riu khola jodhine dovan chhetra	Natural (age factor)	Horn /Hooves recovered
2	CNP	„		1 yr	2068.5.22	Rapti Hariyali Community Forest	UK	Horn /Hooves recovered
3.	„	„	F	Adult	2068.5.31	Radhakrishna Community Forest	UK	Horn/Hooves both recovered
4.	Zoo	„	F	Adult	2068.7.17	Central Zoo	Natural	Horn/Hooves both recovered
5.	CNP	„	F	Adult	2068.7.18	Kolkatha Jungle, Nawal Parasi, Parsauni VDC	Natural	Horn/Hooves both present
6.	CNP	„	M	Adult	2068.8.4	Ghailaghari Community Forest	Natural (age factor)	Horn/Hooves both present
7.	CNP	„	M	baby	2068.8.11	Kasara,	Natural (illness)	Horns not developed Hooves present
8.	CNP	„	M	baby	2068.8.28	Kasara	Natural (illness)	„ „
9	CNP	„		baby	2068.9.13	Sadabahar Community Area	Natural (killed by tiger)	3 hooves recovered (all part eaten by tiger)
10	CNP	„	M	30-35 yr	2068.9.24	Near by Devi Tal	Natural	Horn/Hooves both recovered
11	CNP	„	F	38-40 yr	2068.10.3	Dhakre Khola and Reu Khola Dovan	Natural (Bhasima parer)	Horn/Hooves both recovered
12	CNP	„	F	40-42 yr	2068.10.26	Ghatgai Enrty Gate Area (Jarneli Ghol)	Natural Mutual Fight	Horn/Hooves both recovered
13	CNP	„	M	40 yr	2068.11.6	Patihani VDC, Rapti Bagar Area	Natural	Horn/hooves both present
14	CNP	„	F	10-12 yr	2068.12.21	Sailimaili Khola Phuchar Area	Poaching	Horn missing/ hooves present

Annex-5

अनुसूची-५

Tiger Mortality

S N	Wildlife Species	Sex	Date	Cause of Death	Age	Description	Protected Areas	Remarks
1.	Tiger	F	2068.7.28	Natural	16 yr		CNP	
2.	Tiger	Uk	2068.8.28	Natural	baby	Maule chhodeko karan mirtu	CNP	
3.	Tiger	M	2068.9.6	UK			CNP	
4.	Tiger	M	2068.10.16	Natural	4 yr	Mutual Fight	CNP	
5.	Tiger	F	2068.11.8	Natural	UK		CNP	
6.	Tiger		2068.12.7	Natural	Adult		BNP	
7.	Tiger	M	2069.1.13	Natural	3 yr	Mutual figh	CNP	
8.	Tiger	M	2069.1.28	Natural	Adult	Palan Posan garirakhekoma Birami bhai	CNP	
9.	Tiger	F	2069.2.12	Natural	16-17 month	Birami pari	CNP	

Annex-6

अनुसूची-६

Elephant Mortality

S. No.	Wildlife Species	Sex	Date	Cause of Death	Age	Description	Protected Areas	Remarks
1.	Wild Elephant	M	2068.7.8	Poaching	NA	Poaching	DFO, Kailali	missing tusk
2.	Domestic Elephant	F	2068.8.5	Natural		Undergoing treatments	SWR	
3.	Domestic Elephant	F	2068.11.20	Natural		cause of T.B.	CNP (PWR)	
4.	Wild Elephant	F	2068.12.7	Natural	17-18 yr	Khadalma pari	CNP	
5.	Domestic Elephant	M	2069.1.5	Natural		Cause of Wild elephant (Jan-gali hattile ghaite bhanayeko)	CNP	Tiger Tops Jungel Lodgeko
6.	Wild Elephant	M				Gaulele Karent lagayer	BNP	
7.	Wild Elephant	M		Natural			KTWR	Outside the reserve

विभिन्न वन्यजन्तुको मृत्यु तथा घाइते विवरण

क्र.सं.	मिति	वन्यजन्तु	लिङ्ग	उमेर	घाइतेको कारण	मृत्युको कारण	संख्या	घटनास्थल	संरक्षित क्षेत्र	कैफियत
१	२०६८।५।१३	चरीबाघ				प्राकृतिक	१		शिवपुरी नार्गाजुन रा.नि	घाइते भेट्टाइएकोमा औषधि उपचार गर्दा गर्दै
२	२०६८।११।१९	चरी बाघ	नछुटिएको	नछुटिएको		गाडीले किचेको	१		बाँके रा.नि.	
३	२०६८।१२।२९	चरी बाघ				प्राकृतिक	१		लाडटाड रा.नि	उपचार गर्दा गर्दै मृत्यु
४	२०६९।१।२९	चरी बाघ	पोथी	६ वर्ष		प्राकृतिक	१	रसुवा क्षेत्र	लाडटाड रा.नि.	
५	२०६८।११।१४	हिँउ चितुवा	पोथी	९ महिना		प्राकृतिक	१		लाडटाड रा.नि	
६	२०६८।९।१४	अर्ना		१७-१८ वर्ष		प्राकृतिक	१	कुशाहा क्षेत्र	कोशीटप्पू ब.ज.आ.	
७	२०६८।८।७	कृष्णसार	पोथी			प्राकृतिक	१		कृष्णसार सं.क्षेत्र	
८	२०६८।११।१३	कृष्णसार	पोथी	१ वर्ष		चितुवाले मारेको	१		कृष्णसार सं.क्षेत्र	
९	२०६८।११।१४	कृष्णसार	पोथी	१ वर्ष		चितुवाले मारेको	१		कृष्णसार सं.क्षेत्र	
१०	२०६८।१२।१२	कृष्णसार		बच्चा		प्राकृतिक	२		कृष्णसार सं.क्षेत्र	
११	२०६८।१२।५	कृष्णसार	पोथी			प्राकृतिक	१		कृष्णसार सं.क्षेत्र	कुकुरले मारेको
१२	२०६८।१२।१३	कृष्णसार	पोथी			प्राकृतिक	१		कृष्णसार सं.क्षेत्र	
१३	२०६९।१।४	कृष्णसार	भाले	१ वर्ष २ महिना		प्राकृतिक	१		कृष्णसार सं.क्षेत्र	
१४	२०६९।१।७	कृष्णसार	बच्चा	३ महिना		कारण थाहा नभएको	१		"	
१५	२०६९।१।१३	कृष्णसार	पोथी	५ वर्ष		प्राकृतिक	१		"	खुट्टामा घाउ भई मारेको
१६	२०६९।१।२०	कृष्णसार	बच्चा	३ महिना		प्राकृतिक	१		"	स्यालले मारेको
१७	२०६९।१।३१	कृष्णसार	पोथी	११ वर्ष		प्राकृतिक	१		"	

१८	२०६८/१२/२०	घडीयाल गोही	भाले																	चिन्तवन रा.नि.	बूढो र विरामी भई	
१९	२०६९/१२/२३	मगरगोही	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
२०	२०६९/३/२९	मगरगोही	पोथी	८-१०वर्ष																		
२१	२०६८/१२/२९	अजिगर																			चिन्तवन रा.नि.	
२२	२०६९/११/८	डिल्फन	भाले																		बर्दिया रा.नि.	फोक्सोमा जुका देखिएको
२३	२०६८/१०/७	निलगाई	भाले																		बर्दिया रा.नि.	उपचारको क्रममा
२४	२०६९/२/३२	निलगाई	पोथी																		बर्दिया रा.नि.	प्राकृतिक
२५	२०६८/१०/९	चितुवा																			बर्दिया रा.नि.	आपसी भिडन्तमा
२६	२०६९/२/३२	चितुवा																			बर्दिया रा.नि.	थाहा नभएको
२७	२०६९/२/२४	चितुवा	पोथी	१२-१५ दिनको																	पर्सा व.ज.आ.	जि.व.का. रौतहटबाट प्राप्त भएको
२८	२०६८/४/१३	चित्तल	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
२९	२०६८/५/१९	चित्तल	पोथी																		बर्दिया रा.नि.	
३०	२०६८/६/४	चित्तल	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
३१	२०६८/१०/३	चित्तल	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
३२	२०६८/१०/५	चित्तल	पोथी																		बर्दिया रा.नि.	
३३	२०६८/१०/७	चित्तल	पोथी																		बर्दिया रा.नि.	
३४	२०६८/१०/२२	चित्तल	पोथी																		बर्दिया रा.नि.	
३५	२०६८/१०/२९	चित्तल	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
३६	२०६८/१२/३	चित्तलको बच्चा		बच्चा																	बर्दिया रा.नि.	
३७	२०६८/१२/२	चित्तलको बच्चा																			बर्दिया रा.नि.	
३८	२०६९/१/१८	चित्तल	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
३९	२०६९/१/२७	चित्तल	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
४०	२०६९/३/३	चित्तल	भाले																		बर्दिया रा.नि.	
४१	२०६९/३/२४	चित्तल	पोथी																		बर्दिया रा.नि.	
४२	२०६९/३/२४	चित्तल	बच्चा																		बर्दिया रा.नि.	

४३	२०६८।१०।२९	रतुवा	पोथी							१		खप्तड रा.नि.	
४४	२०६८।१०।२७	रतुवा	पोथी							१		बर्दिया रा.नि.	
४५	२०६९।१।२०	रतुवा मृग	पोथी	२ महिना						१		"	घाँटी र प्रजनन अंगमा गहिरो चोट लागेको
४६	२०६८।५।२९	जरायो	पोथी							१		बर्दिया रा.नि.	
४७	२०६८।६।९	बच्चा जरायो	पोथी							१		बर्दिया रा.नि.	
४८	२०६८।१०।१०	बच्चा जरायो	पोथी							१		बर्दिया रा.नि.	
४९	२०६९।२।२१	जरायो	पोथी							१		बर्दिया रा.नि.	
५०	२०६८।११।२७	बच्चा जरायो								१		बर्दिया रा.नि.	
५१	२०६८।६।	वदेल											
५२	२०६८।१०।२१	वदेल								१		बर्दिया रा.नि.	
५३	२०६८।११।२६	वदेल	भाले	२ वर्ष						१		बाँके रा.नि.	
५४		वदेल								३		लाडटाड रा.नि.	डहेलो लागेर
५५		वदेल								१		कोशीटप्पु व.ज.आ.	
५६	२०६८।१२।१६	वदेल								३		चितवन रा.नि.	डहेलो लागेर
५७	२०६९।३।२९	वदेल	पोथी	१० वर्ष						१			साइकलको ब्रेकको दुई वटा तारमा थापेको पासोमा परी मृत्यु
५८	२०६९।३।२	घोरल	भाले	३ महिना						१		बाँके रा.नि.	
५९	२०६९।३।२	दुम्सी	भाले	वयस्क						१		"	
६०	२०६९।३।३०	वन विरालो	भाले							१		लाडटाड रा.नि.	
६१		सिद्ध								१		कोशीटप्पु व.ज.आ.	सडक दुर्घटनामा परेर

अनुसूची-८

वन्यजन्तुबाट मानवीय क्षतिको विवरण

क्र.सं.	मिति	घाइते/मृतकको नाम,शर	ठेगाना	लिङ्ग	उमेर	क्षतिको विवरण		स्थान	संरक्षित क्षेत्र	मृत्यु संख्या	घाइते संख्या	कैफियत
						घाइते	मृत्यु					
१	२०६८।०।६	गौमाया वि.क.		महिला	५२		वंदेलबाट	कसरा	चितवन रा.नि.	१		
२	२०६८।०।६	वाटुली पौडेल		महिला		वंदेलबाट		सौराहा	चितवन रा.नि.		१	
३	२०६८।१।११	विष्णु वहादुर कुमाल		पुरुष	५०		बाघबाट		चितवन रा.नि.	१		
४	२०६८।६।२०	कालीदास थारु		पुरुष	६०		जंगली हात्तीबाट		बर्दिया रा.नि.	१		
५	२०६८।६।२६	प्रेम कुमार चौधरी		महिला			गैडाबाट		बर्दिया रा.नि.	१		
६	२०६८।८।४	छविलाल दर्लामी		पुरुष		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
७	२०६८।८।२६	विष्णु कुमाल		पुरुष		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
८	२०६८।८।२९	सिद्धी चेपाङ		पुरुष	८		हात्तीबाट		चितवन रा.नि.	१		
९	२०६८।८।२९	कमला प्रजा		महिला		हात्तीबाट			चितवन रा.नि.		१	
१०	२०६८।९।६	धनकला वि.क.		महिला		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
११	२०६८।९।४	ऋषिराम अधिकारी		पुरुष		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
१२	२०६८।९।४	शोभा गुरौ		महिला		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
१३	२०६८।९।४	हिरामणी गुरौ		महिला		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
१४	२०६८।९।४	यम वहादुर नेपाली		पुरुष		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
१५	२०६८।९।४	गोविन्द रेग्मी		पुरुष		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	

१६	२०६८।९।४	रेसम वहादुर कुँवर	पुरुष		गैडाबाट				चितवन रा.नि.		१	
१७	२०६८।९।४	सन्त माफी	पुरुष		वाघबाट				चितवन रा.नि.		१	
१८	२०६८।९।४	माडर महतो	पुरुष			हात्तीबाट			चितवन रा.नि.	१		
१९	२०६८।९।१८	हरिलाल रानाभाट	पुरुष		वंदेलबाट				चितवन रा.नि.		१	
२०	२०६८।९।०।३	इमान वहादुर रिमाल	पुरुष	७२		गैडाबाट			चितवन रा.नि.	१		
२१	२०६८।९।०।६	गिरीराज दमाई	पुरुष	३२		हात्तीबाट			बर्दिया रा.नि.	१		
२२	२०६८।९।०।६	श्रीमती रेखा परियार	महिला		हात्तीबाट				बर्दिया रा.नि.		१	
२३	२०६८।९।०।६	रेखा परियारको बच्चा	बच्चा		हात्तीबाट				बर्दिया रा.नि.		१	
२४	२०६८।९।०।६	विष्णु शर्मा आचार्य			हात्तीबाट				बर्दिया रा.नि.		१	
२५	२०६८।९।१।२०	छन्तराम महतो	पुरुष	७०		गैडाबाट			चितवन रा.नि.	१		
२६	२०६८।९।२।३	लिला वु. मुसहर	पुरुष	२८		गैडाबाट			चितवन रा.नि.		१	
२७	२०६८।९।१।१९	सावित्री देवकोटा	महिला	२०		गैडाबाट			"		१	
२८	२०६८।९।२।२२	छन्तराम कुमाल	पुरुष	४७		भालूबाट			"		१	
२९	२०६८।९।२।२३	किसान महतो	पुरुष	२१		वाघबाट			"	१		
३०	२०६८।९।१।२९	सिसिर रेग्मी	पुरुष	३१		गैडाबाट			"		१	
३१	२०६९।१।१८	राधा भण्डारी	महिला	३५		वाघबाट			चितवन रा.नि.	१		
३२	२०६९।१।११	नर वहादुर मगर	पुरुष	७८		गैडाबाट			"	१		
३३	२०६९।२।४	गिर वहादुर बोहरा	पुरुष	६९		गैडाको आक्रमण			चितवन रा.नि.		१	
३४	२०६९।२।१०	चन्द्र वहादुर अधिकारी	पुरुष	६५		वाघको आक्रमण			"		१	

३५	२०६९।२।१२	माया खातुन		म	४५		भालुको आक्रमण		”	१		
३६	२०६९।२।२७	हिरा व. माझी		पुरुष	४०		बाघको आक्रमण		”	१		
३७	२०६९।३।३	देवी बहादुर बोटे		पुरुष	५४		बाघको आक्रमण		चितवन रा.नि.	१		
३८	२०६९।३।१९	डिलमाया थापाभार		महिला	७०		सैडाका आक्रमण		”	१		
		जम्मा								१६		२२

नेपाल सरकार
वन तथा भु संरक्षण मन्त्रालय
राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

वन्यजन्तुबाट भएको मानवीय क्षतिको राहत वितरण विवरण

आ.व. २०६८/०६९

मिति : २०६९/३/३१ सम्म											
क्र.सं.	घटना मिति	नाम,थर	ठेगाना	क्षतिको विवरण			मृत्यु वापत राहत र कम	राहत वितरण भएको कार्यालय	निर्णय मिति		
				कुन वन्यजन्तुबाट	घाइते वापत राहत रकम	घाइते वापत राहत रकम					
१	२०६८/३/७	पुष्कर तामाङ	काभ्रे	चितुवा			१५,०००/१००	जिल्ला वन कार्यालय, काभ्रे	२०६८/७/२		
२	२०६८/४/२२	बिल बहादुर श्रेष्ठ	काभ्रे	चितुवा			१५,०००/१००	जिल्ला वन कार्यालय, काभ्रे	२०६८/७/२		
३	२०६८/३/३२	सलिना श्रेष्ठ	काभ्रे	चितुवा			१५,०००/१००	जिल्ला वन कार्यालय, काभ्रे	२०६८/७/२		
४	२०६८/९/२९	खुरकलिया थारु	बर्दिया	गैडा			१५,०००/१००	बर्दिया रा.नि., बर्दिया	२०६८/७/३		
५	२०६८/९/९	घोघेवा थारु	बर्दिया	गैडा			१५,०००/१००	बर्दिया रा.नि., बर्दिया	२०६८/७/३		
६	२०६८/१०/१२	टेक बहादुर रेगामीमगर	बर्दिया	हात्ती			१५,०००/१००	बर्दिया रा.नि., बर्दिया	२०६८/७/३		
७	२०६८/६/२०	कालीदास थारु	बर्दिया	हात्ती			१५,०००/१००	बर्दिया रा.नि., बर्दिया	२०६८/७/३		
८	२०६८/४/१५	शम्भु थापा	ललितपुर	चितुवा		१,७५,५८/१००		जिल्ला वन कार्यालय, ललितपुर	२०६८/७/२५		
९	२०६८/६/२८	उमेश प्रसाद यादव	सप्तरी	अर्ना		१,५६,३८/१००		कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६८/७/२५		
१०	२०६८/९/२९	हरिप्रसाद धिमिरे	भापा	हात्ती		५०,०००/१००		जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८/८/२७		
११	२०६८/३/२८	राम बहादुर पराजुली	भापा	हात्ती		५०,०००/१००		जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८/८/२७		
१२	२०६८/३/१७	यसोदा वि.क.	भापा	चितुवा		५,०००/१००		जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८/८/२७		
१३	२०६८/४/९	हरिनारायण सिंह	सुनसरी	अर्ना		१६,७३८/१००		कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६८/८/२७		

१४	२०६८१९२९	बालकृष्ण खेरवार	सुन्सरी	अर्ना	११,६२२।००	कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६८१९२७
१५	२०६७१११३	रत्नमाया मगर	भापा	हात्ती	१५००००।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८१६।५
१६	२०६८२०२३	जमुना तामाङ	सिन्धुली	बाघ	१५००००।००	जिल्ला वन कार्यालय, सिन्धुली	२०६८१६।५
१७	२०६७५११९	सुक वहादुर गुरुङ	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
१८	२०६७१९।३	सुकराम सुनार	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
१९	२०६७१९।३	कुमारी तामाङ	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
२०	२०६७१९।५	जंग वहादुर गुरुङ	चितवन	गैडा	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
२१	२०६७१९२।७	मान वहादुर दमाई	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
२२	२०६७१९।७	इन्द्र वहादुर वि.क.	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
२३	२०६७१९।७	वल वहादुर तिमिल्सिना	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
२४	२०६७१६।३०	मान वहादुर जिम्बा	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८१६।५
२५	२०६७१९।३	पुतिमाया राई	भापा	हात्ती	५००००।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८१९।७
२६	२०६८।४।१५	पुर्णमाया रिजाल	भापा	हात्ती	५००००।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८१९।७
२७	२०६८।४।१५	निता रिजाल	भापा	हात्ती	५०००।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८१९।७
२८	२०६८।८।१८	सावित्रा ओझा	भापा	हात्ती	१५००००।००		२०६८१९।७
२९	२०६८।८।१८	श्रीमाया सुब्बा	भापा	हात्ती	१५००००।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८१९।७
३०	२०६७।८।१४	शान्ति तिमिल्सिना	भक्तपुर	चितुवा	१३५३५।००	जिल्ला वन कार्यालय, भक्तपुर	२०६८।९।०।३
३१	२०६८।१०।१३	प्र.ज. लालुरामन्यौपाने	अर्घाखांची	चितुवा	५०००।००	जिल्ला वन कार्यालय, अर्घाखांची	२०६८।९।०।३
३२	२०६७।०।१३	मिना वि.क.	अर्घाखांची	चितुवा	५०००।००	जिल्ला वन कार्यालय, अर्घाखांची	२०६८।९।०।३
३३	२०६८।६।२	राम कृष्ण अधिकारी	अर्घाखांची	चितुवा	५०००।००	जिल्ला वन कार्यालय, अर्घाखांची	२०६८।९।०।३
३४	२०६८।३।७	जगन्नाथ माझी	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।९।०।३
३५	२०६८।१।१९	माणिरत्न पाण्डे	चितवन	हात्ती	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।९।०।३
३६	२०६८।५।११	विष्णु वहादुर कुमाल	चितवन	बाघ	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।९।०।३
३७	२०६८।१।३०	हेमानन्द महतो	चितवन	गैडा	१५००००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।९।०।३
३८	२०६८।२।६	दिल वहादुर श्रेष्ठ	चितवन	बाघ	२८००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।९।०।३

३९	२०६८।१।११	नारायण प्रसाद गौतम	चितवन	बाघ	१३०००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४०	२०६८।३।२३	होम बहादुर परियार	चितवन	भालु	५०००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४१	२०६७।१।२३	दिल माया अर्याल	चितवन	भालु	५००००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४२	२०६७।१।६	कुल बहादुर गुरुङ	चितवन	भालु	९०००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४३	२०६८।२।२९	लक्ष्मण पौडेल	चितवन	भालु	१२०००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४४	२०६८।३।१५	अमृता श्रेष्ठ	चितवन	गैडा	५००००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४५	२०६८।३।१८	दरिमा स्वती	चितवन	गैडा	४१०००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४६	२०६८।८।४	छविबाल दलामी	चितवन	गैडा	५००००।००			चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६८।१।०।३
४७	२०६८।८।२६	प्रेम कुमारी थारु	बर्दिया	गैडा	१५००००।००			बर्दिया रा.नि., बर्दिया	२०६८।१।०।४
४८	२०६८।८।२६	दिल बहादुर मगर	भापा	हात्ती	१५००००।००			जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८।१।०।८
४९	२०६८।८।२६	दुर्गा पाण्डे	भापा	हात्ती	१५००००।००			जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८।१।१।३
५०	२०६८।८।२६	आशा माया राई	भापा	हात्ती	१५००००।००			जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८।१।१।३
५१	२०६८।८।२६	सुनमाया वस्नेत	भापा	हात्ती	१५००००।००			जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६८।१।१।३
५२	२०६८।८।२६	सुभान मन्सुरी	सुन्सुरी	अर्ना	१५००००।००			कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६८।१।१।३
५३	२०६८।१।२९	जित कुमारी फुयाल	सुन्सुरी	भालु	५००००।००			कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६८।१।२।६
५४	२०६८।१।२९	सुबाराज चौधरी	सुन्सुरी	भालु	२०,५८५।००			कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६८।१।२।६
५५	२०६८।१।०।२२	बेचन महतो	सुन्सुरी	हात्ती	१८२४१।००			कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६८।१।२।६
५६	२०६८।१।६	विष्णु शर्मा आचार्य	बर्दिया	हात्ती	२२,६८९।००			बर्दिया रा.नि., बर्दिया	२०६८।१।२।६
५७	२०६९।१।२४	चुडामणी महतो	नवलपरासी	गैडा	२७,२२९।००			जिल्ला वन कार्यालय	२०६९।२।२९
५८	२०६८।१।२४	सोभान मन्सुरी	सुन्सुरी	अर्ना	१५,००००।००			कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६९।२।२९
५९	२०६८।१।२४	परसुराम उंराव	सुन्सुरी	अर्ना	५०,०००।००			कोशीटप्पु व.ज.आ.	२०६९।२।२९
६०		विविमाया तामाङ	सिन्धुली		१५,०००।००			जिल्ला वन कार्यालय, सिन्धुली	२०६९।२।२९
६१	२०६८।१।२।२७	सुशिला देवी साह	सप्तरी	अर्ना	५०,०००।००			जिल्ला वन कार्यालय, सप्तरी	२०६९।२।२९
६२	२०६८।१।२।२७	गोविन्द प्र. पाठ्या	पर्वत	चितुवा	२२,८०६।००			जिल्ला वन कार्यालय, पर्वत	२०६९।२।२९
६३	२०६८।१।१।२	मान बहादुर बर्जी	भापा	हात्ती	५,०००।००			जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६९।२।२९

६४	२०६८११२४	नन्द माया लिम्बु	भापा	हाती	५०,०००।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६९।२।२९
६५	२०६८१११	नरमाया बाग्ले	भापा	हाती	५०,०००।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६९।२।२९
६६	२०६८११२९	विष्णु कुमारी राई	भापा	हाती	१०,२१०।००	जिल्ला वन कार्यालय, भापा	२०६९।२।२९
६७		फगुना महतो	चितवन	गैडा	११,०४७।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।२।२९
६८		मान वहादुर माझी	चितवन	गैडा	४,८५०।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।२।२९
६९		मुना कुमारी थापा	चितवन	गैडा	१६,२७१।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।२।२९
७०	२०६९।२।१	चन्द्र वहादुर अधिकारी	चितवन	बाघ	१३,४००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७१	२०६८१११९	सावित्री देवी रेग्मी	चितवन	गैडा	३,९००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७२	२०६८१११९	शिशिर रेग्मी	चितवन	गैडा	४१,०००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७३	२०६९।१।२	राधिका भण्डारी	चितवन	बाघ	१५,०००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७४	२०६८१०।१२	इमान वहादुर रिमाल	चितवन	गैडा	१५,०००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७५	२०६८१२।१८	प्रेम सागर क्षेत्री	चितवन	भालु	९,६००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७६	२०६९।२।१२	माया खातुन	चितवन	भालु	१५,०००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७७	२०६८११२३	लिला वहादुर मुसहर	चितवन	गैडा	३,५००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
७८	२०६९।२।४	गिर वहादुर वोहरा	चितवन	गैडा	५०,०००।००	चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	२०६९।३।५
		जम्मा			१०६३२९।००	६१६३२९।००	

User Groups, User Committees Number and Population in BZs

S.No.	Buffer Zones	BZUG	BZUC	BZMC	Household	Population	No of VDC / municipality	Remarks
1.	CNP Buffer Zone	1779	21	1	44918	250000	37/2	
2.	BNP Buffer Zone	262	19	1	16619	117633	4	
3.	LNP Buffer Zone	332	21	1	12256	68865	34	
4.	SNP Buffer Zone	28	3	1	1400	6000	3	
5.	SPNP Buffer Zone	90	17	1	5852	29854	11	Household and population figure is based on baseline information at the time of respective BZ establishments.
6.	MBNP Buffer Zone	89	12	1	6378	34467	12	
7.	KNP Buffer Zone	250	14	1	5311	33272	21	
8.	RNP Buffer Zone	156	10	1	1987	12121	9	
9.	BaNP Buffer Zone	61	6	1	4861	35712	14	
10.	P WR Buffer Zone	448	13	1	13447	85000	11	
11.	SWR Buffer Zone	501	9	1	22413	143395	9/1	
12.	KTWR Buffer Zone	531	9	1	10693	77950	16	

Buffer Zone Forests

1. Chitwan National Park and its Buffer Zone						
Community Forests						
S. No.	Date of Handover	Name of Community Forests	Address	Area (ha)	No. of Households	Remarks
1.	2055/2/21	Santi	Piple 1,2,3,7,8	58.85	204	
2.	2055/8/10	Rapti Ekta	Bhandara 3,4,5,6,7	174.80	676	
3.	„	Kuch Kuche	Kathar 6,7,8,9	118.00	698	
4.	„	Brahmasthan	Piple 5	99.6	384	
5.	2057/1/15	Narayani	Amarapuri 9	20.25	91	
6.	2057/1/5	Satya Hariyali	Amarapuri 8	7.25	91	
7.	„	Bhu Samrachhen	Rajhar 4	20.30	156	
8.	2057/2/18	Dibya	Dibyapuri 1,2,3,7	125.00	470	
9.	2057/2/22	Birendra Nagar	Patihani 2	22.00	290	
10.	2058/6/17	Devithan	Kathar 1,4	140.00	264	
11.	2058/10/15	Bandevi	Bharatpur 8,9	157.18	2363	
12.	2059/10/20	Baghamara	Bachhuli 1,4	215.00	780	
13.	2059/12/14	Chitrasen	Ratnanagar 4,5	483.00	811	
14.	2060/2/12	Kalika	Rajhar 1,2,5	22.00	182	
15.	2061/2/23	Kumroj	Kumroj 1,9	498	1682	
16.	2061/9/1	Dashinkali	Gita Nagar 4	102	423	
17.	2061/10/18	Jana Shakti	Piple 5	51.42	291	
18.	2062/1/2	Ghailaghari	Jagatpur-1, 2	156.4	946	
19.	2062/11/17	Milijuli	RantanNagar 1,4,6	38.50	1140	
20.	2065/12/28	Kumarwanti	Pithouli 8	83.00	190	
21.	2064/2/24	Radhakrishna	Meghouli 5	66.88	503	
22.	2066/10/18	Santikunja	Pithouli 2,6	28.62	421	
23.	2064/5/5	Kudhouli	Pithouli 7	74.22	305	
24.	2066/10/18	Rajratna	Pithouli 1,2,6,9	133.25	430	
25.	2067/2/23	Triveni	Triveni 1,2,3,7,8	198.00	647	
26.	2066/12/30	Hariyali rapti	Meghouli 9	84.66	291	
27.	2062/11/17	Jankouli	Bachhouli 7	59.52	950	
28.	2062/7/7	Tikouli	Ratnager 7	46.60	553	
29.	2065/11/5	Krisnasar	Kawasoti 1,2,3,4,7,8,9	467.78	743	
30.	2066/2/25	Panbari	Nayabelhari 1,2	729.25	606	
31.	2062/11/19	Belsahar	Patihani 1,3,9	197.31	1960	
32.	2061/9/1	Navjyoti	Gitanagar 6,9	44.70	302	
33.	2066/11/6	Tundikhel	Dumkibas-8	121.50	124	
34.	2067/2/5	Madarbaba	Dumkibas-7	194.85	124	

35	2065.6.2	Namuna	Pithauli 2,3,5,6 & Kawashoti -1	414.24	681	
36	2063.10.18	Batulipokhari	Patihani -7 Gitanagar 1,2,3	64.70	604	
37	2064.12.3	Bramhadev Lamidar	Manahari -2	276.41	336	
38	2065.7.27	Kantheswari	Kathar 2,3& 5	115.00	627	
39	2065.4.16	Kalyanpur	Kalyanpur-2-9	1485.96	1182	
40	2065.4.16	Harinagar	Kalyanpur-6	7.69	63	
41	2065.4.16	Gopalnagar	Kalyanpur-8	35.78	86	
42	2068.2.17	Malika	Meghauri-8	17.61	467	
43	2068.2.17	Belhatha Hariyali	Jagatpur-2	75.57	119	
44	2057.7.22	Siswar	Rajahar-3	34.87	162	
45	2064.11.21	Matribhumi	Pragatinagar -1	54.56	215	
46	2064.11.21	Narayani	Pragatinagar-2	61.81	215	
47	2064.11.21	Pragati	Pragatinagar-3	51.56	324	
48	2068.10.11	Tinchuli	Dumkibas-6	187.5	238	
49		Jayaharijanchet- ana	Piple-2	45.5	133	
50	2055.8.10	Ramjanaki	Kumroj1-9	Kumroj Buffer Zone User Committee		
	Total			7968.44	25543	

Private Forests

S.No.	Date of Registration	Name of Forest owner	Address	Area (Bigha)	Plantation year	Planted species
1	2057/3/19	Mr. Laxman Kumar Shrestha	Jagatpur 4	1-0-0	2051	Sissoo, bakaino
2	2057/7/1	Mr. Dadapani Kafle	Megouli 1	1-08-10	2050	Sissoo, bamboo, etc
3	2067/2/13	Mr. Karmachhesanga Gurung and Mr. Prem Br. Gurung	Megouli 4	3-07-16	2067	Sissoo, simal, khair, etc
4	2057/9/27	Mr. Sankar Choudhary	Bachhauri 5	0-08-14	2046	Sissoo, simal, etc
5	2057/9/21	Mr. Ramji Choudhary	Bachhauri 5	0-08-14	2040	Sissoo, simal, etc
6	2057/9/21	Mr. Nil Kumar Choudhary	Bachhauri 5	0-08-14	2040	Sissoo, simal, etc

7	2057/9/21	Mr. Sankar Choudhary, Mr. Ramji Choudhary Mr. Nil Kumar Choudhary,	Bachhauri 5	1-03-07	2040	Mango, Asna, Sissoo, simal, etc
8	2059/1/4	Ms. Mandira Devi Dhunu Shrestha (Onta)	Bhandara 6	1-12-08	2048	Khair
9	2059/1/4	Ms. Goma Devi Sedai	Bhadara 9	0-05-18	2050	Khair
10	2058/2/1	Ms. Laxmi Gurung	Rajhar 4	0-10-00	2050	Sissoo
11	2061/11/17	Mr. Bhim amd Br. Chhetri	Thori 1	1-05-13	2048, 2056	Sissoo, Simal

Leasehold Forests

S.No.	Name of Forest & address	Registration date	Termination date	Duration	Households	Population
1.	Ghattebagar Ka, Manhari 2	2056/2/4	2094/3/30	40	7	44
2.	Ghattebagar Kha, Manhari 2	2056/2/5	2094/3/31	40	7	54
3.	Ghattebagar Ga, Manhari 2	2056/2/6	2094/4/1	40	7	62

2. Bardia National Park and its Buffer Zone

Community Forests

S.No.	Date of Handover	Name of Community Forests	Address	Area (ha)	No. of Households	Remarks
1.	2057/1/6	Brindapuri	Thakurdwara 7	115.38	216	
2.	2059/3/3	Ramvapur	Magaragadi 8	503.94	610	
3.	2059/10/6	Hariyalimahila	Dhadabar 3, Bardia	53.16	300	
4.	2059/10/17	Shree Krishna	Chisapani 1, Banke	117.00	309	
5.	2059/12/25	Ranjha Bitchtole	Belwa 7,	928.00	430	
6.	2059/12/25	Shanti Batika	Chisapani 5, Banke	53.50	105	
7.	2060/3/20	Katarniya	Dhadabar 3	411.62	370	
8.	2060/8/23	Mahadev	Chisapani 5	188.45	165	
9.	2060/8/23	Srijana mahila	Dewdakala 5	336.79	231	
10.	„	Jagriti mahila	Dhadhwar 6	227.99	180	
11.	„	Dhakela	Dhadhwar 6	307.02	141	
12.	„	Janachetana mahila	Dhadhwar 7	9.00	172	

13.	„	Dugdhaa	Dhadhwar 7	437.97	551	
14.	„	Aauri	Magragadhi 9	47.02	497	
15.	„	Ranigauri mahila	Baniyabhar 1	16.30	143	
16.	„	Dangpur	Baniyabhar 1, 2	692.90	653	
17.	„	Baghkhori	Belwa 2	731.88	106	
18.	„	Devati	Motipur 4	550.97	375	
19.	„	Chafanala	Dewdakala 5	1015.77	321	
20.	„	Belghari mahila	Dewdakala 3	166.51	158	
21.	„	Sital	Dewdakala 3	758.75	671	
22.	„	Satakhaluwa	Dhadhwar 6	609.53	511	
23.	„	Newlapur	Newlapur 9	131.12	218	
24.	„	Satgharuwa- Tingharuwa	Newlapur 8	39.75	100	
25.	„	Thakurdwara	Thakurdwara-6	125.35	155	
26.	„	Chitkaiya	Thakurdwara-3	116.00	158	
27.	„	Betahani	Thakurdwara-5	71.80	171	
28.	„	Banugaun	Thakurdwara-8	41.17	83	
29.	„	Shivapur Bandra- hawa	Thakurdwara-9	53.78	145	
30.	„	Dalla	Suryapatuwa-4	21.68	31	
31.	„	Bahadurpur	Suryapatuwa-2	27.92	106	
32.	„	Panchpokhari	Belwa 7	699.11	477	
33.	2062/63	Bhudakaiya	Thakurdwara 1	106.92	118	
34.	„	Janaknagar	Patabhar 6	128.95	239	
35.	„	Sonpur	Magragadhi 5	205.67	220	
36.	„	Siuniya	Magragadhi 6	314.22	308	
37.	2062/63	Sukhad Sataiya	Thakurdwara 4	190.98	221	
38.	„	Tanduwa	Suryapatuwa 4	48.06	90	
39.	„	Madaila Gobraila	Thakurdwara 2	45.18	140	
40.	2063/64	Hornawa	Magrathi-7	328.04	306	
41.	„	Bathanpur phanta	Thakur dwara-2, Shivpur 8,9	110.88	485	
42.		Hariyali	Manau 2,6	34.31	181	
43.	„	Guptipur	Manau-1	53.82	247	
44.	2064/6/10	Kailashi	Suryapatuwa 3	225.80	195	
45.	2064/10/10	Kanchanpur	Newlapur 6	22.29	75	
46.	2064/11/6	Bhurigauw	Newlapur 7	21.02	87	
47.	2064/11/6	Sundartapu	Newlapur 4	56.98	59	
48.	2064/11/6	Karmala	Newlapur 3	23.83	179	
49.	2065/1/22	Sinhabahini	Newlapur 5	35.06	238	
50.	2065/11/20	Mamata	Patabhar 9	62.24	111	
51.	2065/11/20	Sinhabahini	Patabhar 3	13.00	62	
52.	2065/11/20	Thereniya Baga- huwa	Patabhar 9	35.36	75	

53.	2065/11/20	Bandreyabaga-huwa	Patabhar 3	68.32	177	
54.	2065/11/20	Laliguranshmahila	Patabhar 2	2.44	88	
55.	2065/11/20	Mahuwatandi	Patabhar 4	28.64	66	
56.	2065/11/20	Sukinibandh	Patabhar 4	19.52	47	
57.	2065/11/20	Sarkhormahila	Patabhar 7	5.00	39	
58.	2065/11/20	Kusumdandhi	Patabhar 1	11.16	105	
59.	2065/11/20	Chhulchhuliyaghat	Patabhar 5	5.17	157	
60.	2068/8/23	Sidheswari	Gola 6	2.00	119	
61.	2068/8/23	Patalchuli	Gola 1	22.37	78	
62.	2068/8/23	Ganeshpur	Patabhar 2	6.00	167	
63.	2068/8/23	Saradamahila	Patabhar 7	10.58	67	
64.	2068/8/23	Bindabasini	Patabhar 2	2.00	43	
65.	2068/8/23	Kopila	Patabhar 3	1.00	19	
66.	2068/8/23	Hariyali	Patabhar 4	4.20	58	
67.	2068/8/23	Birsana	Patabhar 4			
68.	2068/8/23	Paniphekuwa wabadhauwa	Patabhar 7	23.38	68	
69.	2068/8/23	Okhariya	Patabhar 7	22.94	98	
70.	2068/8/23	Pragati mahila	Patabhar 7	2.34	27	
71.	2068/8/23	Namuna	Deudakala 5	178.00	79	
72.	2068/9/1	Nawaprabhat	Deudakala 5	176.00	75	
73.	2068/9/1	Paurakhi	Deudakala 5	179.00	74	
74.	2068/9/1	Pragatishil	Deudakala 5	384.00	76	
75.	2068/9/1	Dangpur	Deudakala 5	102.00	250	
76.	2068/9/1	Riharpur	Deudakala 5	198.00	885	

3. Suklaphanta Wildlife Reserve and its Buffer Zone

S.No.	Date of Handover	Name of Community Forests	Address	Area (ha)	No. of Household	Remarks
1.	2065	Kisan	Rauteli Bich-hawa-9	262.36	958	
2.	2060	Mayapuri	Chandani-4	90.86	627	
3.	2059	Gaurishankar	Chandani-7	136.62	564	
4.	2057	Sansarimai	Dodhara-4	33.64	229	
5.	2064	Janpriya	Dodhara-5	4.06	41	
6.	2064	Kanchan	Dohara	9.86	75	
7.	2064	Deepjyoti	Dodhara-1	11.22	131	
8.	2064	Bhairav Jankalyan	Dodhara-2	7.07	86	
9.	2064	Saubhagya	Dodhara-7	2.09	55	
10.	2064	Navpratibha	Dodhara-6	2.30	38	
11.	2064	Madhuwan	Dodhara-3	2.14	90	
12.	2064	Mahakali Mahila Janjagaran	Dodhara-1	5.39	57	

13.	2064	Sharada	Chandani-4	5.84	135	
14.	2064	Kamalshah	Chandani-4	24.62	174	
15.	2064	Indra	Chandani-1	19.21	437	
16.	2056	Janaki Mahila	Piplandi-4	33.12	170	
17.	2065	Janjyoyi	Piplandi-3	10.86	98	
18.	2065	Ajaypal	Rampur Bilas- pur-9	58.27	845	
19.	2064	Batabaran	Jhalari-2	273	517	
20.	2060	Bailbanda	Chandani-7	67.51	364	
21.	2065	Malika	Chandani-6	7.1	136	
22.	2065	Simana	Chadani 2	7.86	51	
23.	2065	Radha Krishna	Rauteli Bich- hawa-7	22.07	146	
24.	2064	Shovatal	Dekhatbhuli-1	53.96	168	
25.	2064	Rani	Sankarpur-8	38.14	134	
26.	2064	Baijanath	Rampurbilaspur-8	142.46	110	
27.	2064	Nageswor	Jhalari-7	47.29	656	
28.	2064	Sulaphanta	Dekhatbhuli-1	56.5	178	
29.	2064	Hariyali	Dekhatbhuli-1	71.24	165	
30.	2059	Baijnath	Daiji-7	117	294	
31.	2062	Shreeram	Bi.Na.pa17	3.8	93	
32.	2064	Jharanasagar	Rampurbilaspur-9	75.12	878	
33.	2060	Kanchan Mahila	Chandani 7	4.18	102	
34.	2060	Chana Mahila	Chandani 4	4.8	53	

4. Koshi Tappu Wildlife Reserve and its Buffer Zone

Community Forests

S.No.	Date of Handover	Name of Community Forests	Address	Area (ha)	No. of House-holds	Remarks
1.	2062/8/29	Simsar	Kusaha 8,9	14.84	118	
2.	2062/12/11	Janajagaran	Madhuwan 7,8 and Prakashpur 4,8	14.25	390	
3.	2062/10/23	Siddhakali	Madhuwan 9 and Kushaha 4, 8	9.25	106	
4.	2062/8/6	Siva	Haripur 2,3,4	3.11	153	
5.	2062/11/21	Ramrahim	Kusaha 4	7.00	115	
6.	2062/11/21	Ramsar	Kusaha 4	8.68	56	
7.	2063/3/12	Trisakti	Tapeswari 1	43.75	523	
8.	2063/8/25	Sivasakti	Kusaha 4	3.82	65	
9.	2063/8/25	Urao	Kusaha 4,8,9	2.90	78	
10.	2063/8/7	Saptakoshi	Prakashpur 9	5.10	122	
11.	2062/11/21	Amardip	Tapeswori 2,4,5,6	13.84	200	

5. Parsa Wildlife Reserve and its Buffer Zone						
Community Forests						
S.No.	Date of Handover	Name of Community Forests	Address	Area (ha)	No. of Households	Remarks
1.	2063/064	Janajagriti BZC Forest	Hadikhola-2, Makari	141	363	
2.	„	Hariyali	Churiyamai-2	447.03	648	
3.	2057	Banel Dhap	Churiyamai-1	3.00	72	
4.	„	Janapriya	Padam Pokhari – 7, Makwanpur	125.17	276	
5.	„	Situ	Padam Pokhari -1,6 Makwanpur	428.04	517	
6.	„	Pragatishil	Padam Pokhari -1,2, Makwanpur	508.95	527	
7.	„	Paribartan	Padam Pokhari – 1,5,9 Makwanpur	20.60	324	
8	„	Gupteswori	Padam Pokhari – 4, Mawanpur	209.45	477	
9.	„	Chetana	Hadi Khola – 1 Makwanpur	164.6	148	
10.	„	Lamitar	Hadi Khola – 6 Makwanpur	276.75	207	
11.	„	Masine Santi	Hadi Khola – 7 Makwanpur	575.15	517	
12.	„	Churiamai	Hadi Khola – 8 Makwanpur	426.00	316	
13.	„	Panch Kanya	Hadi Khola – 9 Makwanpur	258.93	356	
14.	2065/66	Janjagaran	Pipra Simara 8 and Jitpur 4, Bara	375	794	
15.	„	Janhit	Handikhola-1,2 Makwanpur	434.63	184	
26.	„	Lokhit	Handikhola-4, Makwanpur	284	120	
17.	„	Jankalyan Kalika	Handikhola-1, Makwanpur	293.89	135	
18.	„	Bhabishya	Churiyamai-1 Makwanpur	489.25	480	
19.	„	Panchamukhi	Mahadevpat- ti-5,7,8,9 Se-rawa-9, Parsa	111	261	
20.	„	Ratomate	Subarnapur-4, Parsa	111	254	

21		Ratomate Deurali	Subarnapur-5,6 Parsa	66.93	149	
22		Srijana	Subarnapur – 1,2,3, Parsa	73.97	213	
23		Thulobaghmorcha	Subarnapur-8,9 Parsa	62.95	100	
24		Aathghare	Subarnapur-5,6,7 ,9 Parsa	86.46	117	
25		Jaymajagdamba	Mahadevpatti-8, Parsa	32.09	64	
26		Churiyamai	Amlekh- gunj-3,4,5,6, Bara	886	299	
27		Radhakrishna	Pipara Simra -3,4 Bara	650	1100	
28		Musharnimai	Pipara Simra- 3,5,8, Bara	252	324	
29		Bhimeshwor	Simra 9, Bara	190	276	
30		Dhaneshwor	Hadikhola-6, Makwanpur	145.5	237	
31		Mankamana	Hadikhola-4, Makwanpur	422	211	
32		Jyamire	Manaha- ri-3,4,5,6,7, Makwanpur	429.69	730	
33		Gaurisankar	Hadikhola-1 Makwanpur	322	234	
34		Amar	Padampokhari-8, Makwanpur	4.75	72	
35		Lokpriya	Hadikhola-8,9, Makwanpur	423.51	640	
36		Sagarmatha	Hadikhola-3, Makwanpur	183.29	280	
37		Rakshniya	Hadikhola-6, Makwanpur	100.59	160	
				10015.17	12182	

Leasehold Forests

S.No.	Date of Handover	Name of Leasehold Forest	Address	Area (ha.)	No. of Household	
1.	2051/7/17	Ramanthali Lease Hold Forest	Padampokhari -3	7.00	7	
2.	2061/10.3	Aadamar	Padampokhari-8	5.00	5	
3.	2052/5/16	Bhorle Pakha	Padampokhari -8	5.00	5	25
4.	2052/5/16	Gaidadhap	Padampokhari -3	7.00	7	40
5.	2052/5/17	Kotara	Padampokhari -7,8	6.00	6	40
6.	2053/7/15	Kalimai	Padampokhari -1	4.50	5	40
7.	2053/7/15	Ratomate	Padampokhari -3	4.50	5	40

8.	2054/8/25	Simpani (A)	Padampokhari -6	4.50	9	40
9.	2054/8/25	Simpani (B)	Padampokhari -6	6.20	6	40
10.	2055/12/28	Sano Majuwa	Padampokhari -3	5.00	5	40
11.	2055/12/28	Thulo ,,	Padampokhari -1,2	5.00	5	40
12.	2055/6/20	Kalila Rai	Padampokhari -3	6.00	8	40
13.	2055/6/21	Rausi Damar	Padampokhari -3	4.00	8	40
14.	2057/3/15	Tinkuna	Padampokhari -6	5.00	5	40
15.	2057/3/15	Ganeshthan	Padampokhari -1	2.06	6	40
16.	2057/3/16	Chandeswori	Padampokhari -3	2.15	5	40
17.	2057/3/17	Dhara Damar	Padampokhari -6	5.00	5	40
18.	2060/8/22	Ramantar (A)	Padampokhari -7,8	1.50	5	20
19.	2060/8/22	Ramantar (B)	Padampokhari -7	1.80	6	20
20.	2059/10/23	Bich Damar	Padampokhari -3	3.27	7	40
21.	2059/10/23	Chandramukhi	Padampokhari -3	2.80	6	40
22.	2059/10/23	Sijana	Padampokhari -1	2.80	6	40
23.	2059/10/23	Koeli	Padampokhari -3	2.33	5	40
24.	2052/5/16	Ghaiyadada	Hadikhola-2	4.00	6	40
25.	2052/5/16	Bhairab Daha	Hadikhola-2	5.84	6	40
26.	2052/5/16	Tallo Ratemate	Hadikhola-6	3.43	5	40
27.	2052/5/16	Swanikojhallan (A)	Hadikhola-6	2.50	6	40
28.	2052/5/16	Swanikojhallan (B)	Hadikhola-6	2.50	6	40
29.	2052/8/25	Kandaghari (A)	Hadikhola-6	3.76	7	40
30.	2052/8/25	Kandaghari (B)	Hadikhola-6	2.81	5	40
31.	2052/8/25	Daledada	Hadikhola-6	5.43	7	40
32.	2052/8/25	Namuna	Hadikhola-6	3.25	6	40
33.	2052/12/28	Bimiroghari	Hadikhola-6	3.00	5	40
34.	2055/12/28	Amalabhanjyang	Hadikhola-6	4.45	7	40
35.	2055/12/28	Aapkholsi	Hadikhola-6	4.45	7	40
36.	2055/12/28	Pulshikholsi	Hadikhola-6	4.43	7	40
37.	2055/12/28	Swaniko Kholsi	Hadikhola-6	4.94	7	40
38.	2055/12/28	Pherim Kholsi	Hadikhola-6	4.34	7	40
39.	2055/6/21	Sisneghari	Hadikhola-6	5.28	7	40
40.	2055/6/21	Bakhuko Jhalyan	Hadikhola-6	3.60	5	40
41.	2055/6/21	Bimiro ghari	Hadikhola-6	4.80	6	40
42.	2056/1/7	Gaidadhap (A)	Hadikhola-7	5.20	7	40
43.	2056/1/7	Gaidadhap (B)	Hadikhola-7	5.20	7	40
44.	2056/1/7	Gaidadhap (C)	Hadikhola-7	5.20	7	40
45.	2057/3/15	Lokeswor	Hadikhola-4	2.00	5	40
46.	2057/3/15	Shersekali	Hadikhola-4	4.24	8	40
47.	2057/3/15	Goganghari (A)	Hadikhola-4	2.62	5	40

48.	2057/3/15	Goganghari (B)	Hadikhola-4	2.62	5	40
49.	2057/3/15	Goganghari (C)	Hadikhola-4	2.62	7	40
50.	2057/3/15	Tallo Damar	Hadikhola-9	3.16	8	20
51.	2057/3/15	Nari	Hadikhola-9	3.16	8	20
52.	2057/3/15	Chaura Khola	Hadikhola-9	3.16	8	20
53.	2057/3/15	Laxmi	Hadikhola-9	3.16	8	20
54.	2062/7/3	BanaKanya (A)	Hadikhola-7	3.00	6	20
55.	2062/7/3	BanaKanya (B)	Hadikhola-7	3.00	6	20
56.	2057/3/15	Beldada (A)	Manohari-3	6.40	7	40
57.	2057/3/15	Beldada (B)	Manohari-3	6.88	6	40
58.	2057/3/15	Beldada (C)	Manohari-3	6.08	7	40
58.	2057/3/15	Beldada (D)	Manohari-3	6.08	7	40
59.	2057/3/15	Beldada (E)	Manohari-3	6.08	7	40
60.	2057/3/15	Beldada (F)	Manohari-3	6.08	7	40

6. Shey Phoksundo National Park and its Buffer Zone

Community Forests

S.No.	Date of Handover	Name of Community Forest	Address	Area (ha)	No. of Households	Remarks
1.	057/58	Samling	Chaurikot	-	-	
2.	„	Dudhkundali	Tyakot	-	-	
3.	„	Maluwahimal	Kaigaun	-	-	
4.	„	Sunauli rani	Kaigaun-4,7	54.00	0	
5.	„	Himali	Kaigaun	633.20	44	
6.	„	Himali	Tripurkot-1,2,3	-	123	
7.	2060	Deuti	Tripurkot-4	50.00	52	
8.	„	Bandevi	Tripurkot-5,6	40.00	86	
9.	„	Bikramsahi	Tripurkot-1,2,9	-	128	
10.	„	Mahakal	Tripurkot-7,8	100.00	85	
11.	„	Ralli	Tripurkot-3	25.00	58	
12.	„	Deurali	Tripurkot-5,6,7,8	100.00	168	
13.	„	Semuchhe	Dolphu-7,8,9	537.50	67	
14.	„	Rukgumba	Dolphu-1,2,3,4	324.00	64	
15.	„	Mate	Raha-4,9	205.00	97	
16.	„	Shanti	Raha	125.00	121	
17.	„	Chamkuni	Raha-1,3	205.00	20	
18.	„	Urukang	Kimri	33.82	32	
19.	„	Sambatop	„	31.32	40	
20.	„	Chaya Nath	„	29.67	32	
21.	„	Yalangmik	„ - 1,9	14.40	45	
22.	„	Sundai	Rimi-7,9	45.00	29	
23.	„	Mastabhabami	Pahada-2,9	21.00	210	
24.	„	Jagdulla	Kaigaun-1,3	43.18	40	

7. Sagarmatha National Park and its Buffer Zone						
Community Forests						
S.No.	Date of Handover	Name of Community Forests	Address	Area (ha)	No. of Households	Remarks
1.	2054	Himalaya	Chaurikharka-1, Monju	5,153.50	91	
2.	2054	Kondgde	Chaurikharka-5, Phakding	2,089.20	110	
3.	2054	Dudhkunda	Chaurikharka-6, Ghat	4,850.10	40	
4.	2054	Permachholing	Chaurikharka-9, Sanogumela	8,364.80	42	
5.	2061	Todang	Chaurikharka-2 & 7	310.00	80	
6.	2061	Musey	Chaurikharka-4, Musey	225.00	51	
7.	2061	Sherpa	Chaurikharka-4, Surkey	275.00	38	
8.	2061	Redpanda	Chaurikharka-3, Chheplung	300.00	75	
9.	2061	Lukla	Chaurikharka-8, Lukla	500.00	277	

9. Langtang National Park and its Buffer Zone						
Community Forests						
S. No.	Date of Handover	Name of Community Forest	Address	Area (ha)	No. of Households	Remarks
1.	2065/66	Paleko	Laharepauwa -1,2,3, Rasuwa	34.29	227	
2.	"	Ghaiyabari	Laharepauwa 8, Dhaibung 5,6,7 Rasuwa	21	340	
3.	"	Pairbeshi	Laharepauwa-5, Rasuwa	12.4	82	
4.	"	Aarchalepakha	Laharepauwa-5, Rasuwa	33.66	28	
5.	"	Syaubari	Laharepauwa-8, Rasuwa	141.81	225	
6.	"	Dunge Amphe	Laharepauwa-7, Rasuwa	37.24	76	
7.	"	Sugabhanjyang Bagheodar	Laharepauwa-3, Rasuwa	65.28	176	
8.	"	Ratomate	Laharepauwa-3, Rasuwa	15.2	69	
9.	"	Niglenipakha	Laharepauwa-4, Rasuwa	57.6	73	
10.	"	Kavrekhola	Laharepauwa-4, Rasuwa	21.54	90	

11.	"	Burlungpakha	Laharepauwa-6, Rasuwa	66.08	98	
12.	"	Hapselidanda	Dhaibung,-6,7,8,9 & Bhorle-1, Rasuwa	110	535	
13.	"	Singhadevi	Dhaibung-3, Rasuwa	21.52	94	
14.	"	Taruke	Dhaibung-2, Rasuwa	5.92	39	
15.		Sallaghari lek- chitipakha	Bhorle-5, Rasuwa	103.37	324	
16.	"	Chaulanipakha	Bhorle-4, Rasuwa	22.32	128	
17.	"	Ghaderidanda	Bhorle-9 Rasuwa	18.73	52	
18.	"	Ringjong pakha	Bhorle-4, Rasuwa	16.68	130	
19.	"	Thalagyang pakha	Bhorle-3, Rasuwa	29.79	162	
20.	"	Rudradevi	Bhorle-7, Rasuwa	31.32	49	
21.	"	Chanautepakha	Bhorle-5, Rasuwa	30.08	62	
22.	"	Chhurtipakha	Bhorle-3, Rasuwa	51.04	117	
23.	"	Chyandandakumbu	Bhorle-2,3, Ra- suwa	37.04	134	
24.	"	Gudedasmure	Bhorle-8, Ra- suwa	10.04	55	
25.	"	lamachet	Bhorle-4, Rasuwa	25.12	33	
26.	"	Chyandanda	Bhorle-8, Rasuwa	34.56	94	
27.	"	Mahurpakha	Yarsa-9, Rasuwa	26.42	71	
28.	"	Tamrang Aarukharka	Yarsa-8 Rasuwa	29.34	138	
29.	"	Salghari	Samarthali- Ra- suwa	15.68	50	
30.	"	gaikharka	Samarthali-6, Rasuwa	44.8	143	
31.	"	Danuswara	Samarthali-2 Rasuwa	57.28	59	
32.	"	Ghayngpakha	Samarthali-9, Rasuwa	58.56	76	
33.	"	Samaldanda	Samarthali 1,3, Rasuwa	14.08	56	
34.	"	Aakashdevi	Samarthali-5, Rasuwa	2.04	127	
35.	"	Brakalpakha	Samarthali-8, Rasuwa	16.64	78	
36.	"	Nirkubhume	Samarthali-4, Rasuwa	51.36	128	
37.	"	Ghuseni Sallaghari	Samarthali-6, Rasuwa	35.04	143	
38.	"	Thulo Sallaghari	Samarthali-5, Rasuwa	45.28	105	
39.	"	Todkepakha	Samarthali-6, Rasuwa	60.96	46	

40		Phamchet Sallaghari	Samarthali-7, Rasuwa	15.68	50	
41		Baikunthapakha	Samarthali-5, Rasuwa	101.44	55	
42		Dandakharka	Samarthali-6, Rasuwa	4.12	46	
43		Ronga danda	Syaphru- 9 Ra- suwa	70.56	105	
44		Syo Prakriti	Syaphru- 9 Ra- suwa	28.16	105	
45		Sallaghari	Shikharbesi- 5,6,7, Nuwakot	8.48	102	
46		Namijogi Mundra	Shikharbesi-4,,8, 9 Nuwakot	26.56	88	
47		Chhetrawati	Shikharbesi-5, Nuwakot	13.12	34	
48		Mauwaghari	Shikharbesi-3,4,6 Nuwakot	35.04	75	
49		Dupcheswari	Rawatbeshi7,8,9, Samundratar-7, Shikharbesi-1, Nuwakot	32.16	359	
50		Namunadanda	Gaukharka-7, Nuwakot	126.08	136	
51		Pangsekharka Panbu	Gaukharka- 8,Nuwakot	67.84	48	
52		Mahbhir mala Bhan- jyang	Shikharbesi 1,2, Nuwakot	111.66	131	
53		Thulopakha	Shikharbesi -3 Nuwakot	37.17	38	
54		Natang Kharka	Shikharbesi-3, Nuwakot	29.18	34	
55		Bradhar chhaha- repakha	Urleni 6,Nuwakot	47.31	164	
56		Khapsing pakha	Urleni- 1,2,5,Nuwakot	62.48	112	
57		Bipinchuli	Urleni-7,8 Nu- wakot	184.84	125	
58		Ghalegaupakha	Urleni-1,2 Nu- wakot	325.64	201	
59		Thulogairi Chisapani	Raluka 1,2, Nu- wakot	97.76	116	
60		Dandadev	Raluka 9, Nuwa- kot	44.11	59	
61		Devisthan	Gaukharka 6, Nuwakot	241.42	150	
62		Thapang	Ghaukharka 5, Nuwakot	113.00	92	

63		Dapsung Nalung-kharka	Ichowk 1, Sindhupalchowk	168.80	62	
64		Blangje Dupche	Ichowk 9, Sindhupalchowk	147.36	62	
65		Manirangjen	Helmbu 6, Sindhupalchowk	173.00	32	
66		(Sankhi) Dungrangjen	Helmbu 6, Sindhupalchowk	191.00	123	
67		Sarkathali	Helmbu7, Sindhupalchowk	161.00	54	
68		Chiri Gumba	Helmbu, Sindhupalchowk	120.0		
69		Dhorje Phame	Helambu-1, Sindhupalchowk	180.28	41	
70		Thongdhol Chheten Ribarsa	Helambu-7, Sindhupalchowk	139.27	26	
71		Dakkarmani Godam	Helambu-7	193.92	36	
72		Brado Milriya "BA"	Helambu-7, Sindhupalchowk	142.7	41	
73		Hyalmo Lado	Helambu-1, Sindhupalchowk	187.63	33	
Dharmik Ban						
S.No.	Name of Dharmik Forests	Address	Area (ha)	Hadover Date	House Hold	
1	Chyandada CFT	Daibund 6,7, Rasuwa	3.56	2066.4.25	89	

10. Makalu Barun National Park and its Buffer Zone						
S.No.	Date of Handover	Name of Community Forest	Address	Area (ha)	No. of Households	Remarks
	NA	Hatiya Sector				
1.		Chhokang	Kimathanka 1-9	1091	60	
2.		Guimkharka	Chepuwa-7	6728	17	
3.		Damdangma	Chepuwa-4,5,6	367	117	
4.		Pejungdanda	Chepuwa-1,2	85	103	
5.		Yanguthi	Chepuwa-3	60	40	
6.		Thulochandane	Hatiya-7	514.45	38	
7.		Poptibhanjyang	Hatiya-1,2,3	500	233	
8.		Lombatamba	Hatiya-6	471.2	128	
9.		Tudiphurbudin	Hatiya-4	160	105	
10.		Tutin	Hatiya-5	199.7	46	

		<u>Seduwa Sector</u>				
11.		Ekuwa	Pathibhara-1	227.76	72	
12.		Sungawa	Pathibhara-2	180.03	35	
13.		Wuling	Pathibhara-8	166.93	51	
14.		Barun Mahila	Pathibhara-7	16.96	40	
15.		Devithan	Pathibhara-2	53.38	45	
16.		Aankhedunga	Makalu-9	1800.89	51	
17.		Makalu	Makalu-5	1160.15	26	
18.		Mulgaun	Makalu-7	309.95	146	
19.		Kumvakarna	Makalu-2,3,4,6,7	826.98	103	
20.		Laligurans	Makalu-5	727.54	46	
21.		Arun	Makalu-6	304.96	167	
22.		Titekhola	Makalu-1	251	52	
23.		Septak	Makalu-5	895.52	40	
24.		Sumnima	Makalu-8	572.02	83	
25.		Chhapchhelung	Yaphu-1	120	98	
26.		Koshiganga	Yaphu-2	42.79	55	
27.		Sagarmatha	Yaphu-3	82.49	33	
28.		Himalphedi	Yaphu-4	101.7	66	
29.		Kanya	Yaphu-7	125.524	59	
30.		Milan	Yaphu-6	101.7	50	
31.		Khempalung	Yaphu-9	1837.96	35	
32.		Chhitij deurali	Yaphu-8	292.75	76	
33.		Arun Kalika	Yaphu-5	378.5	67	
		<u>Tamku Sector</u>				
34.		Singadevi	Sisuwakhola-1	116.75	48	
35.		Singapokhari	Sisuwakhola-6	1244.04	41	
36.		Bukurchong	Sisuwakhola-7,8	2666.55	120	
37.		Milan	Sisuwakhola-9	1337.03	97	
38.		Jalkanya Kalika	Sisuwakhola-3	272	39	
39.		Tarebhir	Sisuwakhola-2	135	52	
40.		Shilichong	Sisuwakhola-5	702.14	73	
41.		Saunetham	Sisuwakhola-4	990.5	70	
42.		Salpapokhari	Mangtewa-3	26.36	27	
43.		Muna	Mangtewa-9	70.87	33	
44.		Arun	Mangtewa-9	69.82	12	
45.		Sunakhari	Mangtewa-5	61.58	40	

46.		Deurali	Mangtewa-8	120.75	18	
47.		Aruna	Mangtewa-8	128.18	56	
48.		Kalyan	Mangtewa-6	88.47	65	
49.		Baguwakhola	Mangtewa-7	64.86	45	
50.		Sayapatri	Mangtewa-4	79.04	22	
51.		Nageshori	Mangtewa-3	58.55	38	
52.		Laligurans	Mangtewa-1,2	200	63	
53.		Salleri	Mangtewa-4	263.77	17	
54.		Paispani	Tamku-1	22.35	45	
55.		Mulpani	Tamku-4	35.57	54	
56.		Laligurans	Tamku-2	175.3	45	
57.		Pipbung Kirat	Tamku-6	40.04	33	
58.		Sankhuwa	Tamku-3	110.01	60	
59.		Khilakhiska	Tamku-5,7	582.02	126	
60.		Munal	Tamku-7	489.47	12	
61.		Saptowa tutowa	Tamku-8	705.58	74	
62.		Nagitar	Tamku-5	167.06	48	
63.		Sapdokha kha-rukham	Tamku-9	1044.23	58	
64.		Yayokkhkhya	Bala-6	43.07	37	
65.		Balankha	Bala-5	39.91	47	
66.		Jalkanya	Bala-1	25.06	10	
67.		Mahakali	Bala-7	250	75	
68.		Singhdevi	Bala-4,5	300	125	
69.		Hisuhimukham	Bala-8, 9	400	123	
70.		Yamdang	Bala-1,2	80	78	
71.		Misrit Milan	Bala-1,2,3	1012.9	126	
		Bung Sector				
72.		Cherem	Bung-9	169.3	27	
73.		Najing	Bung-9	155.4	79	
74.		Jansudhar gai-kharka	Bung-4,9	110	29	
75.		Khisaro pokhari-wa	Bung-2,5,6	67.9	165	
76.		Bhirthapla	Bung-9	1143.3	85	
77.		Pelmang	Bung-3,7,8,9	257.5	72	
78.		Mamadi Suplola	Bung-1,4,6	60.76	62	
79.		Titichhopchchhak	Bung-5	57.8	37	

80.		Dojumbu patal	Bung-9	109.1	35	
81.		Seupatal	Bung-5	96.2	76	
82.		Khardo Mahila	Bung-3	3.98	60	
83.		Saddhishanti	Bung-1,2	159.07	237	
84.		Champemma	Bung-4	44.38	155	
85.		Sirubaridhap	Bung-4,5,6	112	149	
86.		Hungachamlang	Chhes- kam-1,2,6,7,8	1604.1	466	
87.		Mamerku	Chheskam-2	263.2	36	
88.		Rukdu dipla	Chheskam-3	29.5	134	
89.		Belpaudo	Chheskam-4,5	1434	135	

अनुसूची-१२

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

आ.व. २०६८/६९ को शिकार विवरण

१. नेपाल वाइल्डलाईफ एडभेन्चर्स प्रा.लि.														
सि. नं.	शिकारीको नाम	शिकार गर्न माग गरेको वन्यजन्तु		व्यक्त	अवधि	शिकार भएको		शिकार नभएको	दस्तुर		व्यक्त आरक्षण	आखेटोपहार दर्ता नं.	रु.	कैफियत
		नाउर	भारल			नाउर	भारल		सामान्य	पुरक				
१	माइकल एडम्स	नाउर १	भारल १	फागुने	२०६८/११/२४ देखि २०६८/०५/२८	१	१	०	४१०००/१००	१९२०००/१००	२२०००/१००	१४	५००	पहिलो सिजन
२	बुसजे टारबुक	नाउर १	भारल १	फागुने, बासे	२०६८/११/२४ देखि २०६८/०७/०१	१	१	०	४१०००/१००	१९२०००/१००	२२०००/१००	१५	५००	पहिलो सिजन
३	रिचर्ड एन्ड स्यान्ड	नाउर १		बासे	२०६८/११/२४ देखि २०६८/१२/१७	१			४१५२१/१००	१२२५२१/१००	१५५६९४/१००	२७	५००	दोश्रो सिजन
४	डवसन रेनोल्डोस	नाउर १	भारल १	बासे, फागुने	२०६८/११/२४ देखि २०६८/१२/१७	१	१		४१५२१/१००	२०५०४२/१००		२८	५००	दोश्रो सिजन
५	मरीस आर जनसन	नाउर १	भारल १	फागुने	२०६८/११/२४ देखि २०६८/१२/१७	१	१		४१५२१/१००	२०५०४२/१००		२९	५००	दोश्रो सिजन
६	अलिजेन्डो भि. रेडस	नाउर १	भारल १	दोगडी	२०६८/११/२४ देखि २०६८/१२/२८	१	१		४१५२१/१००	२०५०४२/१००		३४	५००	दोश्रो सिजन
७	सेरविन एन. स्कट	नाउर १	भारल १	दोगडी	२०६८/११/२९ देखि २०६८/११/१२	१	—	भारल १	४१५२१/१००	२०५०४२/१००		३९	५००	दोश्रो सिजन
८	मार्क पि.ई. पिटरसन	नाउर १	भारल १	दोगडी	२०६८/११/२९ देखि २०६८/११/१२	१	—	भारल १	४१५२१/१००	२०५०४२/१००		३७	५००	दोश्रो सिजन
	जम्मा:	८	७			८	५	२	३३११२६	१५३१७३१	१९९६९४		४०००	
२. ट्रेयाक एण्ड ट्रेल्स प्रा.लि.														
सि. नं.	शिकारीको नाम	शिकार गर्न माग गरेको वन्यजन्तु		व्यक्त	अवधि	शिकार भएको		शिकार नभएको	दस्तुर		व्यक्त आरक्षण	आखेटोपहार दर्ता नं.	रु.	कैफियत
		नाउर	भारल			नाउर	भारल		सामान्य	पुरक				
१	विक्टर लोखाजेव	नाउर १	भारल १	बासे	२०६८/०७/२० देखि २०६८/०८/०६	१	१	०	३००००/१००	१८२०००/१००	१५०००/१००	२१	५००	पहिलो सिजन

क्र. नं.	कानस्टारीन बोखारेव	नाउर १	भारल १	फागुने	अवधि	शिकार भएको		शिकार नभएको	दस्तुर		व्यक्त आरक्षण	आबेटोपहार दर्ता नं.	रु.	पहिलो सिजन
						नाउर	भारल		सामान्य	पुरक				
२	पमेलटे	नाउर १	—	दोगडी	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।२९	१	०	०	३०००।००	१८२०००।००	१५०००।००	०	५००	दोश्रो सिजन
४	आन्ड्रे सुकुसीन	नाउर १		दोगडी	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।२९	१			३०००।००	१५०००।००		३२	५००	दोश्रो सिजन
५	डब्लु फाल्कन स्यामर	नाउर १	भारल १	फागुने	२०६८।१।२३ देखि २०६८।१।१७	१	१	१	३०००	२२००००		३६	५००	दोश्रो सिजन
	जम्मा:	५	३			४	२	२	१५००००	८८४०००	७२०००		२०००	
३. हिमालयन सफारी प्रा. लि.														
सि. नं.	शिकारीको नाम	शिकार गर्न माग गरेको वन्यजन्तु	व्यक्त	अवधि	शिकार भएको	शिकार नभएको	दस्तुर	व्यक्त आरक्षण	आबेटोपहार दर्ता नं.	रु.	कैफियत			
१	जे आर कोटास	नाउर १	दोगडी	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।१९	१	०	५०००।००	१००००।००	१६	५००	पहिलो सिजन			
२	ए एस टेडोर	नाउर १	दोगडी	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।१९	१	०	५०००।००	१००००।००	१७	५००	पहिलो सिजन			
३	के हिडमीगा	नाउर १	सेड.	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।२८	१	०	५०००।००	१००००।००	१८	५००	पहिलो सिजन			
४	फो लनेर	नाउर १	सेड.	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।२८	१	०	५०००।००	१६५०००।००	१९	५००	पहिलो सिजन			
५	इ एम गरलेरो	नाउर १	भारल १	सुन्दह	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।१६	१	५०००।००	१६५०००।००	२२	५००	पहिलो सिजन			
६	जो एम सान्टा मारि या	नाउर १	भारल १	सुन्दह, सेड.	२०६८।१।२६ देखि २०६८।१।१६	१	५०००।००	१६५०००।००	२३	५००	पहिलो सिजन			
७	ए वेक	नाउर १	भारल १	गुस्तुड.	२०६८।१।२४ देखि २०६८।१।१८	१	५०००।००	१६५०००।००	२५	०	पहिलो सिजन			

क्र.सं.	जे.ई. सर्की	नाउर	भारल	सेड	अवधि	शिकार नाउर	शिकार भारल	शिकार नभएको	दस्तुर सामान्य	दस्तुर पुरक	व्यक्त आरक्षण	आखेटो पहार दर्ता नं.	रु.	दोश्रो सिजन
८	जे.ई. सर्की	नाउर १	भारल १	सेड	२०६८/१२/१० देखि २०६८/१२/३०	१	१	१	५००००/१००	३२००००/१००	६००००/१००	३८	५००	दोश्रो सिजन
९	सि.डी. नोल्डन	नाउर १	भारल १	सेड	२०६८/१२/१० देखि २०६८/१२/३०	१	१	०	५००००/१००	३२००००/१००		३३	५००	दोश्रो सिजन
	जम्मा:	९	६			९	६		४५००००	१६०००००	१३००००		४०००	
५. नेपाल वाइल्डलाईफ सफारी प्रा.लि.														
सि.नं.	शिकारीको नाम	शिकार गर्ने माग गरेको वन्यजन्तु	व्यक्त	अवधि	शिकार नाउर	शिकार भारल	शिकार नभएको	दस्तुर सामान्य	दस्तुर पुरक	व्यक्त आरक्षण	आखेटो पहार दर्ता नं.	रु.	दोश्रो सिजन	
१	क्रिस्चियन सेवक	नाउर १	दोगडी	२०६८/७/३ देखि २०६८/०७/१६	१	०	०	३०५००/१००	११००००/१००	१५०००/१००	२०	५००	पहिलो सिजन	
२	नील डेसमन्ड	नाउर १	गुस्तुड.	२०६८/७/२१ देखि २०६८/०८/०४	१	०	०	३०५००/१००	११००००/१००	१५०००/१००	२४	५००	पहिलो सिजन	
१	गिल्स लेरेन्ट क्लोज	नाउर १	गुस्तुड.	२०६८/११/१६ देखि २०६८/११/२९			१ नाउर	२८०००	९००००/१००	७००००/१००			दोश्रो सिजन	
२	जोन माइकल म्यारी	नाउर १	गुस्तुड.	२०६८/११/१६ देखि २०६८/११/२९			१ नाउर	२८०००	९००००/१००				दोश्रो सिजन	
३	क्रिस्चियन सोवर्ग		फागुनु	२०६८/११/३० देखि २०६८/१२/१३			१ भारल	२८०००	१०५०००		३०	५००	दोश्रो सिजन	
४	आर्टेम वक्सटम	नाउर १	सुनदह	२०६९/१/२ देखि २०६९/१/१५	१			२८०००	९००००		४०	५००	दोश्रो सिजन	
५	एन्टन राख्मानोभ	नाउर १	सुनदह	२०६९/१/२ देखि २०६९/१/१५	१			२८०००	९००००		४१	५००	दोश्रो सिजन	
जम्मा:		६	२		४		४	२०१०००	६८५०००	१०००००		२५००		
कुल जम्मा:		२८	१८		२५	१३	८							

राजश्व सारांश

क्र. सं.	कम्पनिको नाम	दस्तुर		व्लक आर क्षण	आडोटोपहार दर्ता	जम्मा
		सामान्य	पुरक			
१	नेपाल वाइल्डलाइफ एडभेन्चर	३३११२६	१५३१७३१	१९९६९४	४०००	२०६६५५१
२	हिमालयन सफारी ने पाल	४५००००	१६००००	१३००००	४०००	२१८४०००
३	नेपाल वाइल्ड लाइफ सफारी	२०१०००	६८५०००	१०००००	२५००	९८८५००
४	ट्रयाक्स एन्ड ट्रेल्स	१५००००	८८४०००	७२०००	२०००	११०८०००
	कुल जम्मा	११३२१२६	४७००७३१	५०१९९४	१२५००	६३४७०५१

Annex-13

अनुसूची-१३

Gharial crocodiles released to different river systems

SN	Year	Narayani river	Rapti river	Kali Gandaki river	Sapta Koshi river	Karnali river	Babai river	Total
1.	1981	50	0	0	0	0	0	50
2.	1982	50	0	0	0	0	0	50
3.	1983	25	0	35	42	0	0	102
4.	1984	15	0	0	0	0	0	15
5..	1985	0	5	0	0	0	0	5
6.	1986	0	0	0	43	0	0	43
7.	1987	43	0	0	0	0	0	43
8.	1988	0	0	0	0	0	0	0
9.	1989	0	0	0	0	0	0	0
10.	1990	25	0	0	0	0	30	55
11.	1991	0	0	0	0	0	20	20
12.	1992	38	0	0	0	20	0	58
13.	1993	5	0	0	0	0	0	5
14.	1994	0	0	0	0	0	0	0
15.	1995	27	0	0	0	3	0	30
16.	1996	19	0	0	0	0	0	19
17.	1997	10	0	0	0	0	0	10
18.	1998	15	5	0	0	0	0	20
19.	1999	0	7	0	0	0	0	7
20.	2000	7	0	0	0	0	0	7
21.	2001	0	0	0	0	0	0	0
22.	2002	10	0	0	0	0	0	10
23.	2003	36	0	0	0	0	0	36
24.	2004	0	20	0	0	0	0	20
25.	2005	0	10	0	0	0	0	10
26.	2006	0	20	0	0	0	0	20
27.	2007	24	32	0	0	0	0	56
28.	2009	0	17	0	0	0	0	17
29.	2010	0	20	0	10	3	10	63
30.	2011		10					10
31.	2012	0	100	0	0	0	0	100
	Total	399	246	35	95	26	60	861

अनुसूची-१४

Annex-14
Details of Research \ Study

S.N.	Date	Study Title	Name of the Researchers	Degree	Affiliation/ Organization	Study Site	Remarks
1.	2068-4-5	Assessing distribution, prey and conservation issues of Tibetan Wolf (<i>Canis lupus chanco</i>) in Trans-Himalayan Dolpa, Nepal.	Mr. Samundra Aangbuhang Subba .	Master's Degree	LUNDS University, Sweeden.	SPNP	
2.	2068-4-8	Mikania micrantha in Chitwan National Park and Effect of Rust Puccinia spegazzini.	Mr. Niraj Prasad Koirala	B.Sc	TU, Rampur Campus	CNP	
3.	2068-4-9	Strengthening the Scientific Basis of Conservation in Alpine Areas of Kanchenjunga Conservation Area, Eastern Himalaya .	Mr. Manakumar Dhamala	Ph.D	University of Dublin, Ireland	KCAP	
4	2068-4-11	Habitat Relationships of the Four-Horned Antelope in Bardia National Park, Nepal.	Mr.Krishna Prasad Pokharel	Ph.D	University of Freiburg, Germany	Bardia NP	
5.	2068-4-11	TREATMENT MONITORING OF TUBERCULOSIS USING HEMATOLOGICAL BIOCHEMICAL AND CULTURE OF TRUNK WASH AND MILK IN TUBERCULOSIS INFECTED ELEPHANTS.	Dr.Sarad Poudel		TU, Rampur Campus	CNP	
6.	2068-4-19	Climate Change and Tree Limit Rise in Langtang National Park, Nepal.	Mr.Kanchan Ojha	M.Sc	TU, Central Department of Environmental Science	LNP	
7.	2068-4-22	Feeding Ecology and Distribution of Red Panda (<i>Ailurus fulgens fulgens</i>) in Dhorpatan Hunting Reserve, Nepal.	Mr.Saroj Panthi	B.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus	DHR	
8.	2068-4-22	Population Status and Diet analysis of Langur Monkey (<i>Presbytis entellus</i>) in Shuklaphanta Wildlife Reserve, Nepal.	Mr.Sher Bahadur Pariyar	B.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus	SWR	
9.	2068-4-26	Assessing the Spatial Interaction Between the Snow-Leopard's Prey: Bluesheep and Livestock.	Mr.Suraj Upadhya	B.Sc.	Kathmandu Forestry College	SPNP	
10	2068-4-30	Climate Change and Its Impact on Wild-Life at Chitwan National Park.	Ms.Prerana Bhatta	M.Sc	KU, Natural Resources & Human Resource Studies.	CNP	

11	2068-4-31	Natural Resources Using Pattern, Environment Degradation and Eco-tourism in Khaptad National Park and Khaptad Buffer Zone.	Mr.Lal Bahadur Thapa, Including 40-50 Students.	BA 2nd Year	TU, Pashupati Multiple Campus.	KNP
12.	2068-5-1	Field Investigation in Imja Lake Area	Mr.Tsuta Oizumi, Ph.D Student & Mr. Shigeo Fujiki, A Technician at the Disaster Prevention Research Institute (DPR).	Ph.D.	KYOTO UNIVERSITY, Japan	
13.	2068-5-7	Distribution of Big Cats in Banke National Park.	Mr.Kapil Dhungana	B.Sc	TU, Pokhara Forestry Campus.	Banke NP.
14	2068-5-7	Evaluation of Wildlife Damage Compensation Policy,2066 (A Case study from the two VDC of Chitwan National Park).	Mr.Rakesh Bahadur Kunwar.	B.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus.	CNP
15	2068-5-8	Assamese macaque in Makalu-Barun National Park, Nepal.	Mr.Yadav Ghimire	Official	Friends of Nature.	MBNP
16	2068-5-9	An Assessment of economic equity in Buffer Zone Community Forestry : (A Case study from Shuklaphanta Wildlife Reserve).	Ms.Maryada Shrestha	B.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus.	SWR
17	2068-5-12	Abundance and distribution of Tiger and it's prey-base in Karnali region of Bardia National Park, Terai Arc Landscape.	Ms.Chandrama Khadka	B.Sc.	Kathmandu Forestry College.	BNP
18	2068-5-15	The Red Panda (Ailurus fulgens) in the Langtang National Park: An assessment of their conservation status.	Associate Professor, Dr.Mukesh Kumar Chalise	Official	TU, Central Department of Zoology.	LNP
19	2068-5-16	A Comparative Study of Carbon Stock in Core and Buffer Zone Area in Parsa wildlife Reserve.	Mr.Bishal Bhattarai	B.Sc.	TU, Hetauda Forestry Campus.	PWR
20	2068-5-18	An assessment of human-common leopard conflict in Bufferzone area of Bardia National Park.	Ms.Radhika Sharma	B.Sc.	TU, Hetauda Forestry Campus.	BNP

21	2068-5-20	Use of Breeding Habitat and Conservation of Swamp Francolin at Koshi Tappu Wildlife Reserve, Nepal.	Mr.Saroj Kumar Khadka	M.Sc.	TU, Department of Zoology.	KTWR
22	2068-5-21	Evaluation of Antioxidant Activity of Phenol and Flavonoid Containing some Medicinal Plants	A Research Team	Official	TU, Central Department of Bio-Technology	RNP
23	2068-5-26	Status, Enlisting and Human perception's toward snakes.	Mr.Prayash K.C.	B.Sc.	Kathmandu Forestry College.	SWR
24	2068-5-26	Socio-economic impact of Chitwan National Park Buffer Zone Management Program : A Case study of Kerunga User Committee, Jagatpur Chitwan District.	Mr.Prakash Chandra Poudel.	M.A 2nd Year.	TU, Central Department of Rural Development.	CNP
25	2068-5-27	An Analytical Study of Soil Carbon Status in Three Different Land Use Systems in Terai Ecology of Nepal.	MR.Manoj Bhusal	B.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus.	CNP
26	2068-5-27	Political Conflict and its effect in forest management : A comparative study between BZCF & CF.	Mr.Govinda Bahadur Thapa	B.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus.	CNP
27	2068-5-30	Field Investigation in Imja Lake Area	Mr.Tsutaio Oizumi, Ph.D Student & Mr. Shigeo Fujiki, A Technician at the Disaster Prevention Research Institute (DPRI)	Ph.D.	KYOTO UNIVERSITY, Japan.	SNP
28	2068-6-1	Assessment of Human-Elephant Conflict in Suklaphanta Wildlife Reserve, Nepal.	Mr.Mahendra singh Dhami	B.Sc.	Kathmandu Forestry College.	SWR
29	2068-6-2	Biological Assessment of Water Quality of Rapti River at Sauraha.	Mr.Damodar Pandey	B.Sc.	TU, Hetauda Forestry Campus.	CNP
30	2068-6-2	Assessment of Wildboar Damage and its Controll Measure : A Case Study of Sundarjal V.D.C. of Shivapuri Nagarjun National Park.	Mr.Bikal dahal	B.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus.	SNNP

31	2068-6-2	Revision of Anaphalis DC. (Asteraceae) From Nepal Himalaya.	Ms.Shital Baidhya	Ph.D.	TU, Central Department of Botany	LNP	
32	2068-6-2	Taxonomy, Phytochemical and Biological Activity of <i>Senecio. l.</i> (Asteraceae) of Nepal.	Ms.Shudha Joshi	Ph.D.	TU, Central Department of Botany	LNP	
33	2068-6-5	Perception of Local People on Tiger Conservation : A Case Study of Banke National Park, Mid-Western Region, Nepal.	Ms.Dipa Oli	B.Sc.	TU, Hetauda Forestry Campus.	Banke NP	
34	2068-6-6	Mapping Wildlife habitat change in Chitwan Valley Nepal 2000-2010.	Mr.Binoj Kumar Shrestha	Official	ISER-Nepal	CNP	
35	2068-6-10	Impact of Biogas Plant on People's Livelihood and Environment at Buffer Zone of Koshi Tappu Wildlife Reserve.	Mr.Irshad Khan	M.Sc.	TU, Central Department of Environmental Science.	KTWR	
36	2068-6-23	Prevalence of Helminth parasites in wild Elephant and Rhino of Bardia National Park and Chitwan National Park.	Mr.Manoj Kumar Shahi	B.V.Sc.& A.H. Final Year	Himalayan College of Agriculture Sciences & Technology (HICAST)	CNP, BNP	
37	2068-6-25	Comparative Study on Abundance of Tiger Prey-Base in Khata Corridor and Southwest Corner of Bardia National Park, Nepal.	Mr.Ajaya Nagarkoti	Master Degree	Norwegian University of Life Science, Norway	BNP	
38	2068-6-25	Study of Distribution Pattern and Conservation Threats to Red Panda (<i>Ailurus Fulgens</i>) in Gaurishankar Conservation Area.	Mr.Bharat Sharma	B.Sc.	Kathmandu Forestry College	GCAP	
39	2068-6-27	Limnological/ Biological and Social, Economic Survey & Study Program Near Rapti River at Chitwan National Park	A 14 Members Team with Mr.Ramananda Mishra .	Official	National Natural and Artificial Pond Fishery Development Program	CNP	
40	2068-6-30	Prevalence of Gastrointestinal Helminth Parasites in Vulturee at Vulture Conservation and Breeding Centre, Kasara Chitwan.	Ms.Saluna Pokharel	B.V.Sc.& A.H.	TU, Rampur Campus	CNP	
41	2068-6-30	Study of Haemato-biochemical profiles and Prevalence of gastrointestinal parasite in captive Asian elephants(<i>Elephas maximus</i>) of Chitwan National Park, Sauraha, Nepal.	Mr.Nishant Shaha	B.V.Sc.& A.H.	TU, Rampur Campus	CNP	

42	2068-7-6	Forest Product Assessment	Ms.Jutta Lax			Institute of World Forestry, Germany.	CNP	
43	2068-7-6	Opportunity Costs Study	Ms.Margret Kothke			Institute of Forest based Sector Economics, Germany.	CNP	
44	2068-7-23	Contigent Valuation of Snow Leopard for Tourist At Sagarmatha National Park.	Mr.Hari Krishna Bhattarai	Master		Kathmandu University, School of Arts	SNP	
45	2068-8-1	Assessment of Land Use Change in the context of Developing a Payment for Environmental Scheme in Sundarjal Catchment of Shivapuri-Nagarjun National Park.	Ms.Sujata Shrestha	Master		Kathmandu University, School of Arts	SNNP	
46	2068-8-6	Identification of bioactive compound from medicinal herbs of Nepal and recommend the government for their proper utilization.	Kathmandu University	Biotechnology 4th Year		Kathmandu University	BNP	
47	2068-8-7	Adapting Water Quality Assessment Method for Rapid Appraisal of Water Services.	Ms.Anandita Gurung with 4 other Students	Environmental Science 4th Year		Kathmandu University	SNNP	
48	2068-8-9	Conservation Policy and Practices for the Change of Local Livelihood in the Vicinity of Shivapuri-Nagarjun National Park.	Ms.Subita Pradhan	Master		College of Development Studies	SNNP	
49	2068-8-15	Initiating a Long-term Ecological Research Programme in Nepal.	Professors & Students From Griffith University	Official		Tribhuvan University, Central Department of Botany	CNP	
50	2068-8-15	Survey of Otters in Parsa Wildlife Reserve, Parsa district, Nepal (as part of Nepal Otter Project).	Assistant Professor, Mr.Gandiv Kafle	Official		TU, Hetauda Forestry Campus.	PWR	
51	2068-8-18	Analysis of Existing Data: "Landscape change and Tiger Habitat Suitability in the Chitwan Valley Nepal"	Mr.Alex Zvoleff & Research Associate Mr.Binoj Kumar Shrestha, ISER-N	Official		San Diego State University, USA & ISER-Nepal	CNP	
52	2068-8-21	Radio-telemetric study on the movement ecology of Nepal's most dangerous venomous snakes.	Mr.Dev Prasad Pandey	Ph.D		Goethe University, Frankfurt, Germany	CNP	

53	2068-8-22	Initiating a Long-term Ecological Research Programme in Nepal.	Professors & Students From Griffith University	Official	Tribhuvan University, Central Department of Botany	LNP
54	2068-8-23	Habitat Relationships of the Four-Horned Antelope in Bardia National Park, Nepal.	Mr.Krishna Prasad Pokharel	Ph.D.	University of Freiburg, Germany	BNP
55	2068-8-25	Assessment of Winter habitat ecology of Ganges River dolphins (Platanista gangetica) in Kamali River System.	Mr.Shambhu Poudel	M.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus	BNP
56	2068-8-27	Assessment of Water Birds and Their Habitat in Beesh Hazar Lake Area, Chitwan, Nepal.	Mr.Bharat Prasad Bhatta	M.Sc.	TU, Pokhara Forestry Campus	CNP
57	2068-9-5	A Photographic exploration of Elephant Communication, Field Research Study in Chitwan National Park.	Ms.Shristi Pandey	B.Sc Biology	Stanford University	CNP
58	2068-9-13	Species Confirmation of Wolves in Upper Mustang and Dolpo : A Pilot Study.	Wildlife Coordinator of CMDN Ms.Priya Joshi & Mr. Samundra Subba	Official	Center For Molecular Dynamics Nepal	SPNP & ACAP
59	2068-9-13	Musk Deer in Mustang : A Pilot Study on Species Confirmation and Potential Distribution.	Ms.Priya Joshi	M.Sc.	TU, Central Department of Botany	ACAP
60	2068-9-18	Ecological Study on Pikas in Khaptad Plateau Area of Khaptad National Park, Farwestern, Nepal.	Mr.Narayan Rupakheti	M.Sc.in Ecology and Environment	Global Open University Nagalan, Indian Institute of Ecology and Environment, New Delhi.	KNP
61	2068-9-18	Present Status of Wild Buffalo of Koshi Tappu Wildlife Reserve.	Ms.Ila Yadav	M.Sc.	TU, Central Department of Environment Science	KTWR
62	2068-9-19	Feces Collection.	Friends of Nature	Official	Friends of Nature	ACAP
63	2068-9-21	Status of Dead Woods and Their Potential use for Biodiversity Conservation and Carbon Sequestration : A Comparative Study in Community Forest and Protected Forest Type of Nepal.	Assistant Professor, Mr Gandiv Kafle	Official	TU, Hetauda Forestry Campus	PWR

64	2068-9-21	Nutritional ecology of the principal prey base of the tiger in Parsa Wildlife Reserve, Nepal.	Associate Professor, Mr.Rajkumar Koitralla	Ph.D.	TU, Pokhara Forestry Campus	CNP/ PWR	
65	2068-9-27	Pattern of distribution and status of plant diversity in Shivapuri-Nagarjun National Park.	Professor Dr.Shuresh Kumar Ghimire Including 8 M.Sc. Students.	M.Sc	TU, Central Department of Botany	SNNP	
66	2068-10-5	Estimating the density of Prey Species of Tiger in Shuklaphanta Wildlife Reserve.	Mr.Pradeep Adhikari	M.Sc	TU, Central Department of Zoology	SWR	
67	2068-10-8	Rapid Assessment of Key Wildlife Habitats under changing Environment and Human Dependence in Koshi Tappu Wildlife Reserve.	Ms.Priya P. Joshi & Ms. Tuhina Katti	Official	ICIMOD / Teri University	KTWR	
68	2068-10-8	ef]6] nx/f / Economic Botany ;+u ;DalGwt lj?jf tyf lj?jfsf cGoxTjk'0f{ efux?sf] ;+sng .	राष्ट्रिय हवैरियम तथा वनस्पति प्रयोगशालाका कर्मचारीहरू : १) स.अ.अ श्री मित्रलाल पाठक, २) स.अ.अ श्री लिलाराम थारु, ३) स.अ.अ सुश्री रिता क्षेत्री, ४) अ.बो. श्री विक्रम कुमार चौधुरेल ।	Official	राष्ट्रिय हवैरियम तथा वनस्पति प्रयोगशाला	MBNP	
69	2068-10-17	Study on Gastro-Intestinal Helminth Parasites of Captive Gharial (Gavialis gangeticus) Hatchlings at Chitwan National Park, Nepal.	Mr.Prakash Mani Kumal	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology	CNP	
70	2068-10-18	Grey Wolf : their status, threat and ethno wild relation in Annapurna Conservation area.	Ms. Angelika Deutsch, Passport Number : C2X-JOFKOK, Germany.	Volunteer Research	Friends of Nature	ACAP	
71	2068-101-19	Tiger Ecology Education: Reducing Human Tiger Conflict through Conservation Education: A Research Project in Madi Valley, Chitwan.	Mr.Shashanka Poudel	Master's Degree	Tongji University, China	CNP	
72	2068-10-25	Valuation of the Recreational Services, Non-Timber Forest Produce, and Carbon Sequestration of Chitwan National Park, Nepal.	Mr.Rajbabu Pahadi	Ph.D	Forest Research Institute (FRI). India./ TU, Institute of Forestry, Hetauda Campus.	CNP	

73	2068-10-25	Distribution and Occupancy Modelling of Globally Threatened Cheer Pheasant (<i>Catreus walli</i>) in Nepal Himalaya : Implication for strategic conservation Planning .	Mr.Kamal Kandel	M.Sc. Zoology (Ecology)	TU, Central Department of Zoology.	ANCA / DHR / SNNP / RNP / KNP / ACAP
74	2068-11-4	Ecological Study of Tiger (<i>Panthera tigris tigris</i>) in Basanta Forest Corridor "	Ms.Nisha Balmiki	M.Sc.	TU, Central Department of Environment Science.	BNP
75	2068-11-5	Management Practices of Deer (Spotted Deer) in Godawari Deer Research Center and Central Zoo: A Case Study.	Mr.Bharat Khadka	Master Degree	Khwopa College	SNNP / NTNC Zoo.
76	2068-11-5	Habitat and Feeding Behaviour of Barking Deer in Godawari Deer Research Center (GDRC), Lalitpur: A Case Study.	Mr.Anil Silwal	Master Degree	Khwopa College	SNNP
77	2068-11-5	Prey Selection by Tigers (<i>Panthera tigris tigris</i>) in the Suklaphanta Wildlife Reserve Nepal.	Mr.Rajkumar Baniya	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	SWR
78	2068-11-12	Prospects of Bird Watching as a Tourism Attraction in Shivapuri National Park (SNP)	Mr.Parikshit Adhikari	Master of Tourism Studies (MTS)	Kathmandu Academy of Tourism & Hospitality	SNNP
79	2068-11-21	Occupancy estimation of Sloth Bear (<i>Melursus ursinus</i> , shaw, 1791) in Chitwan National Park Nepal	Mr.Dinesh Ghimire	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	CNP
80	2068-11-3-22	Phytochemical and Medicinal Analysis of the Berberis Species Found in Central Nepal	Mr.Saroj Khanal	M.Sc.	TU, Central Department of Bio-Technology.	SNNP
81	2068-11-30	Upgrading Hydrometeorological Station	Mr.Tirtha Raj Adhikari, Mr.Suresh Pradhan, Mr.Niraj Shankar Pradhananga .	Official	Kathmandu University / Department of Hydrology and Meteorology(DHM)	LNP
82	2068-12-2	Genetic Study on Captive Elephant Tuberculosis	Dr. Corissa Miller Murdoch, University , Australia	Official	Center for Molecular Dynamics Nepal (CMDN)	CNP

83	2068-12-7	Assessing the effectiveness of Mountain Conservation Policy and Practices to improve the Livelihoods of Indigenous Tamang People.	Mr.Roshan Sherchan	Ph.D.	TU, Central Department of Environment Science.	LNP	
84	2068-12-8	Conservation status of Fishing Cat in Chitwan National Park.	Ms.Rama Mishra	Ms.C.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
85	2068-12-8	Survey of Lutrogale Perspicillata in Babai Valley of Bardia National Park.	Mr.Paras Acharya, Associate Professor, Patan Multiple Campus.	Official	TU, Patan Multiple Campus.	BNP	
86	2068-12-12	Feeding Ecology of the Sloth bear (<i>Melurus ursinus</i>) in Chitwan National Park, Nepal.	Mr.Sandeep Khanal	Ms.C.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
87	2068-12-20	Diversity of Small Mammals in Riverine and Sal Forest of Chitwan National Park.	Mr.Dilli Raj Sedai	Ms.C.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
88	2068-12-20	Abundance and Distribution of Small Mammals in Chitwan National Park.	Mr.Dipendra Adikari	Ms.C.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
89	2068-12-21	Comparative studies on climate Change in Northern and Southern Himalaya with reference to dendrochronology	Mr.Binod Dabadi, Associate Professor, TU, Central Department of Hydrology.	Ph.D	TU, Central Department of Hydrology.	LNP / SNP / MCAP	
90	2068-12-21	Impact of Climate Change on Flow Regime in Himalayan Basin, Nepal	Mr.Tirtha Raj Adhikari, Associate Professor, TU, Central Department of Hydrology.	Ph.D	TU, Central Department of Hydrology.	LNP / SNP / ACAP	
91	2068-12-22	Wild Ungulates in Baghmara Buffer Zone Community Forest, Chitwan National Park, Nepal.	Ms.Ramita Bihani	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
92	2068-12-22	Population Status and General Behaviour of Spotted Deer (Axis axis) (Erxleben, 1777) in Baghmara Buffer Zone Community Forest, Chitwan National Park, Nepal.	Ms.Srijana Sapkota	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
93	2068-12-22	Population Status and General Behaviour of Spotted Deer (Axis axis) (Erxleben, 1777) in Ghailaghari Buffer Zone Community Forest Chitwan National Park, Nepal.	Ms.Gita Sharma	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	

94	2068-12-22	Population Status and Habitat Utilization of Common Peafowl (<i>Pavo cristatus</i>) in Ghailaghari Bufferzone Community Forest Chitwan National Park, Nepal	Mr.Saphal Pandit	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
95	2068-12-23	Ecotourism as a Tool for Community Development.	S.Mag Thomas Winkler		Karl Franzens University, Graz Austria	SNNP	
96	2068-12-24	Noninvasive genetic sample collection	WWF Nepal	Official	WWF Nepal	SNP / LNP / KCAP.	
97	2068-12-28	Detecting the Climate-sensitive zones in Nepal, central Himalaya : Implications for climate change monitoring.	Ms.Ramdevi Tamacho	Ph.D.	SENCKENBERG (World of biodiversity), Germany.	LNP / MBNP.	
98	2069-1-6	Climate change monitoring its impact on biodiversity, people and their Livelihood & Quantification of vegetation carbon pool in forests of Khumbu Region, Nepal .	Ms.Jayashree Sijapati, Ms.Nisha Rana Basnet, Ms.Anjana Giri, NAST.	Official	NAST	SNP	
99	2069-1-7	Behaviour, ecology and biogeography of Pikas and other small mammals in the Himalayas.	Ms.Nishma Dahal	Ph.D.	National centre for Biological Sciences India.	LNP / SNP / SPNP / ANCA / ACAP / KCAP.	
100	2069-1-7	Potential drivers of helping behaviour in the plateau pika (<i>OcotonaCurzoniae</i>).	Ms.Katherine Solari (Passport No 308450344)	Ph.D.	Stanford University, USA.	LNP / SNP / SPNP / ANCA / ACAP / KCAP.	
101	2069-1-8	Impact of <i>Micania micrantha</i> On the Native habitat of Greater One-Horned Rhinoceros (<i>Rhinoceros unicornis</i>) In Bufferzone Of Chitwan National Park, Nepal.	Mr.Madhav Prasad Aryal.	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	CNP	
102	2069-1-12	Survey of Bengal Florican in Koshitappu and other lowland protected areas of Nepal.	Himalayan Nature	Official	Himalayan Nature	CNP / BNP / SWR / Banke NP / PWR / KTWR.	
103	2069-1-12	Climatic Change and Adaptation of Agricultural Production in Nepal Himalaya.	Mr.Keshav Prasad Poudel, Post-doctoral Research Fellow.	Post-doctoral Research	University of Bergen , Department of Geography.	MBNP / SPNP / KCAP.	

104	2069-1-15	Threats to Wild Buffalo : A Case of Koshitappu Wildlife Reserve.	Mr. Ila Yadav.	M.Sc	TU, Central Department of Environment Science.	KTWR
105	2069-1-15	Distribution, Status, Habitat Utilization, and Threat Assessments of Pangolins (<i>Manis spp.</i>) in Shivapuri Nagarjun National Park.	Ms.Namrata Bhandari	M.Sc	TU, Central Department of Zoology.	SNNP
106	2069-1-15	Comparative Study on General Ecology of Pikas <i>Ochotona Ogilbyi</i> , 1839 and <i>Ochotona macrotis</i> Gunther, 1875 at Langtang National Park.	Ms. Puja Shakya	M.Sc	TU, Central Department of Zoology.	LNP
107	2069-1-15	Grassland Ecosystem Dynamics.	Mr.Haribhadra Acharya	Ms.C. In Natural Resources and Environmental Management	Mac Fah Luang University,Thailand.	CNP
108	2069-1-25	Livestock Grazing in Bufferzone of Suklaphanta Wildlife Reserve and It's Effects on Biodiversity.	Mr.Naresh Prasad Bhatta.	M.Sc.	College of Applied Sciences-Nepal.	SWR
109	2069-1-25	CHOD TRADITION OF HIMALAYAN BUDDHISM at Bhukot Village, Dolpa.	Mr. SATO GOYU	Official	TU & Asian Research Centre.	SPNP
110	2069-1-26	Community-Based Cuon alpinus (Dhole) Research and Conservation Project in Kanchenjunga Conservation Area-Nepal.	Mr.Ambika Prasad Khatiwoda.	Pvt. Research	Mr.Ambika Prasad Khatiwoda.	KCAP.
111	2069-1-27	Habitat and Population of Endangered <i>Gavialis gangeticus</i> in Narayani River of Chitwan National Park.	Mr.Sunil lal Rajbhandari, Associate Professor, Amrit Science Campus.	Official	TU, Amrit Science Campus.	CNP
112	2069-1-27	Topographic survey and studies for outlet drainage structure and a pre feasibility study for micro-hydropower generation from Imja Glacial Lake.	Abhishek Manadhar, Prashant Ghimire & Nishal Aryal	Official	KU, School of Engineering Department of Civil and Geomatics Engineering(DCGE)	SNP
113	2069-1-27	Diversity, Feeding ecology and Conservation Status of Pika (<i>Ochotona Spp.</i>) in Khaptad National Park (KNP)	Mr.Narendra Raj Joshi	M.Sc.	TU, Central Department of Zoology.	KNP

114	2069-1-31	Mapping Crop-Raiding Hotspots and Predicting Actual Crop-Raiding Risk Using Spatial (GIS) Models for Alleviating People-Primate Conflict in Nepal.	Mr.Ganga Ram Regmi	Ms.C. Zoology	TU, Central Department of Zoology.	MBNP
115	2069-1-31	Climatic Change and Adaptation of Agricultural Production in Nepal Himalaya.	Mr.Keshav Prasad Poudel, Post-doctoral Research Fellow	Post-doctoral Research	University of Bergen, Department of Geography	LNP
116	2069-2-2	Intestinal Helminth Parasites of Assam Macaque (<i>Macaca Assamensis</i>) in Shivapuri Nagarjuna National Park, Nepal.	Ms.Gita Pokharel.	Ms.C.	TU, Central Department of Zoology.	SNNP
117	2069-2-3	Detection of Mycobacterium tuberculosis Complex Organisms in Trunk Wash Samples of Captive Asian Elephants of, Nepal.	Dr.Sarad Poudel	Ph.D.	Hokkaido University, Sapporo, Japan.	CNP / BNP / SWR / PWR.
118	2069-2-11	Red panda habitat use and conservation threats in Rara National Park, Nepal.	Mr.Hari Prasad Sharma	M.S.	Norwegian University of Life Sciences	RNP
119	2069-2-11	Impact of forest Management on Tree Diversity, Stand Structure and above-ground Carbon Stock : A Comparative Study in the Sal (Shorea Robusta) Forest of Nepal	Ms.Sumita Ranabhat	M.Sc.	Georg-August Universität Gottingen, Germany.	BNP
120	2069-2-22	Assessment of Ecosystem Services of Koshitappu Wildlife Reserve.	Ms.Rajani Acharya	M.Sc.	GoldenGate International College.	KTWR
121	2069-2-30	Phytochemical Analysis and Antimicrobial Activities of Alien Species.	Ms.Anita Sahu	M.Sc.	TU, Central Department of Botany.	CNP
122	2069-2-31	Vulnerability of rural households to flood hazard in the international koshi watershed : Local strategies, public policies and international relationship.	Ms.Marie-Amelie Alice Candau (Passport No.11CR810763).	Ph.D.	TU, Central Department of Geography	KTWR
123	2069-3-1	A Study on Nepalese Trematodes with Special Focus on Schistosomes (A Csa Study of Freshwater Snails, Fecal Samples of Elephants and Rhinoceroses from Chitwan National Park and Bardia National Park.	Mr.Ramesh Devkota	Ph.D.	UNIVERSITY of New Mexico, Albuquerque, NM, USA	CNP / BNP.

125	2069-3-1	Seasonal variation in diet of Red Panda (<i>Ailurus fulgens</i>) (Cuvier 1825) in Kanchanjunga Conservation Area, Nepal,	Mr.Saroj Shrestha	M.Sc.	TU, Central Department of Environment Science.	KCAP	
126	2069-3-4	Human Security of Wetland Community in Koshi Tappu	Mr. Damodar Tripathi	Master degree	Aarhus University, Denmark.	KTWR	
127	2069-3-5	Forest Governance of Nepal : Study of Community Forests in Bufferzone and Non-Bufferzone Area.	Mr.Padam Ram Nepal	M.Sc.	Nepal Engineering College.	CNP.	
128	2069-3-7	Assessment of Status and Community Based Conservation Initiative of Red Panda (<i>Ailurus fulgens</i>) in Kanchenjunga Conservation Area, Nepal.	Mr.Dambar Bista (Rufford Granty)	Pvt. Research	Mr.Dambar Bista (Rufford Granty)	KCAP	
129	2069-3-17	Prevalence of Elephant endotheriotropic herpesvirus in captive breeding Asian elephant (<i>Elephas maximus</i>) in Nepal.	Ms.Emily Piccioto (Passport No.105551765) DVM Candidate .	DVM	Tufts University, USA	CNP	
130	2069-3-21	Investigation of Primate diversity in Nepal"	Dr.Mukesh K. Chalise, Associate Peofessor, TU, Central Department of Zoology,	Official	Nepal Biodiversity Research Society, (NEBORS)	MBNP / LNP / SNNP / KNP.	
131	2069-3-27	Impact of Wildlife Tourism on Rhinoceros Poaching in Chitwan National Park, Nepal	Mr.Ananath Baral	Master in Parks Recreation and tourism sport.	Lincoln University, New Zealand.	CNP.	

वन्यजन्तु तथा काठ चोरी निकासीमा संलग्न मानिसहरूको विवरण

क्र.सं.	मिति	पक्राउ हुने व्यक्तिको नाम, थर	ठेगाना	कारवाही विवरण	वसामद सामग्री	मुद्दा	संख्या	कारवाही गर्ने निकाय
१	२०६८।४	चशमालाल गोले	जि. काभ्रेपलान्चोक गा.वि.स.७			वन्यजन्तु		चितवन रा.नि.
२	२०६८।४	धुव कुमार श्रेष्ठ	जि. मकवानपुर हटिया गा.वि.स.१			"		चितवन रा.नि.
३	२०६८।४	तुलसी शरण रेग्मी	जि. चितवन जगतपुर ७			काठमा		चितवन रा.नि.
४	२०६८।४	राम वहादुर गोदार	जि. चितवन जगतपुर ९			काठमा		चितवन रा.नि.
५	२०६८।४	होमानाथ दवाडी	जि. चितवन शुक्रनगर ३			काठमा		चितवन रा.नि.
६	२०६८।४	विनोद बाबु भुजेल	जि. चितवन शुक्रनगर २			काठमा		चितवन रा.नि.
७	२०६८।४	टिकाराम परियार	जि. चितवन गुञ्जनगर ७			काठमा		चितवन रा.नि.
८	२०६८।४	रोशन तामाङ	जि. चितवन गुञ्जनगर ७			काठमा		चितवन रा.नि.
९	२०६८।४	नवराज तामाङ	जि. चितवन गुञ्जनगर ७			काठमा		चितवन रा.नि.
१०	२०६८।४	बल वहादुर तामाङ	जि. चितवन गुञ्जनगर ७			काठमा		चितवन रा.नि.
११	२०६८।४	मधुकर प्रजा	जि. चितवन, सिद्धी गा.वि.स.३			सैडामा	१	चितवन रा.नि.
१२	२०६८।४	राम कुमार प्रजा	जि. चितवन, सिद्धी गा.वि.स.३			सैडामा	१	चितवन रा.नि.
१३	२०६८।४	लोकेन्द्र प्रजा	जि. चितवन, सिद्धी गा.वि.स.३			सैडामा	१	चितवन रा.नि.
१४	२०६८।४	लाल कुमार प्रजा	जि. चितवन, सिद्धी गा.वि.स.३			सैडामा	१	चितवन रा.नि.
१५	२०६८।४।२९	काजी तामाङ-३१	जि. संखुवासभा मकालू गा.वि.स.८		भरुवा बन्दूक, हिमाली कालू भालूको छाला २ थान (१ थन आलो छाला र १ थन पूरानो छाला), रतुवाको छाला २ थान र घोरलको छाला ५ थान	वन्यजन्तु		मकालू वरुण रा.नि.
१६	२०६८।४।२९	गंगा तामाङ-३०	"		"	"		"

१७	२०६८।४।२९	दिल वहादुर राई-२५	"	"	"	"	"	"	"
१८	२०६८।४।२७	चनक राम थारु	जि. बर्दिया शिवपुर गा.वि.स.	कारागार चलान					बर्दिया रा.नि
१९		मदन थापा	"	मूढा चलाइएको					बर्दिया रा.नि
२०		प्रधान थारु	"	मूढा चलाइएको					बर्दिया रा.नि
२१	२०६८ भाद्र	कमल परियार	जि. पर्सा ठोरी गा.वि.स. ६					काठमा	चितवन रा.नि.
२२		राजु वोटे	जि. पर्सा ठोरी गा.वि.स. ६					काठमा	चितवन रा.नि.
२३		वीर वहादुर कठायत-२६	जि. वाजुरा, आटचौर गा.वि.स. १	आवश्यक कारवाही भैरहेको	सल्लो रुख			काठमा	खप्तड रा.नि
२४		जड कठायत-२७	जि. वाजुरा, आटचौर गा.वि.स. १	आवश्यक कारवाही भैरहेको	सल्लो रुख			काठमा	खप्तड रा.नि
२५		बुढे कठायत-३५	जि. वाजुरा, आटचौर गा.वि.स. १	आवश्यक कारवाही भैरहेको	सल्लो रुख			काठमा	खप्तड रा.नि
२६		फागुने रावत-४६	जि. वाजुरा, दोगडी गा.वि.स. १	आवश्यक कारवाही भैरहेको	सल्लो रुख			काठमा	खप्तड रा.नि
२७		घोले धामी-२६	जि. वाजुरा, गुनु खाती गा.वि.स. १	आवश्यक कारवाही भैरहेको	सल्लो रुख			काठमा	खप्तड रा.नि
२८		डवल वहादुर खड्का-६६	जि. वाजुरा, पातादेवल गा.वि.स. १	आवश्यक कारवाही भैरहेको	सल्लो रुख			काठमा	खप्तड रा.नि
२९		४ जना		आवश्यक कारवाही भैरहेको	८ वटा सल्ला जातको रुख कटान गरेको, पावर चैन सः थान ४			काठमा	लाडटाड रा.नि.
३०		२ जना						काठमा	वाँके रा.नि.
३१	२०६८ आश्विन	खुमराज थापा गिरी	जि. नवलपरासी, त्रिवेणी सुस्ता ७					सैडामा	चितवन रा.नि.
३२		मान वहादुर तामाङ	जि. चितवन कोराक गा.वि.स. ७					सैडामा	चितवन रा.नि.
३३		सुपमा खनाल-२२	जि. प्यूठान पकला गा.वि.स. ९					सैडामा	चितवन रा.नि.
३४		खिम वहादुर के.सी.-४६	जि. प्यूठान, लुङ गा.वि.स. ९					सैडामा	चितवन रा.नि.
३५		आईजड लामा-३७	जि. हुम्ला वरगाँउ गा.वि.स. ८					सैडामा	चितवन रा.नि.

३६	हिंसी लामा-७०	तिब्बत घर भाई हाल बौद्ध ६				रौडामा	चितवन रा.नि.
३७	तान्जिड लामा-	"				रौडामा	चितवन रा.नि.
३८	तिलक राम चौधरी	जि. नवलपरासी, अर्घौली गा.वि.स.८				रौडामा	चितवन रा.नि.
३९	पिताम्बर लामा-४३	जि. नवलपरासी, अर्घौली गा.वि.स.१				रौडामा	चितवन रा.नि.
४०	कुसुम कुमारी शनेत-४४	जि. नवलपरासी, अर्घौली गा.वि.स.१				रौडामा	चितवन रा.नि.
४१	मदारी महतो-४८	जि. चितवन, वघौडा गा.वि.स.२				रौडामा	चितवन रा.नि.
४२	किशोर चौधरी-५०	जि. चितवन, धोवाहा गा.वि.स.६				रौडामा	चितवन रा.नि.
४३	लिला राम महतो-२७	जि. चितवन, वघौडा गा.वि.स.२				रौडामा	चितवन रा.नि.
४४	कमान सिंह महतो-३५	जि. चितवन, वघौडा गा.वि.स.२				रौडामा	चितवन रा.नि.
४५	विरेन्द्र सहनी-२०	जि. चितवन, वघौडा गा.वि.स.२				रौडामा	चितवन रा.नि.
४६	ऋषिकान्त वस्ताकोटी-३०	जि. नवलपरासी, वुलिङटार गा.वि.स.२				रौडामा	चितवन रा.नि.
४७	जीत बहादुर महतो-४३	जि. नवलपरासी, नारायणी गा.वि.स.५				रौडामा	चितवन रा.नि.
४८	अर्जुन पंगोनी-३८	जि. नवलपरासी, मैनाघाट गा.वि.स.६				रौडामा	चितवन रा.नि.
४९	खिर नारायण चौधरी-४९	जि. नवलपरासी, सोमनी गा.वि.स.१				रौडामा	चितवन रा.नि.
५०	मंगल तामाङ-	जि. चितवन गुञ्जनगर				काठमा	चितवन रा.नि.
५१	धन वहादुर गुरुङ	जि. नवलपरासी, त्रिवेणी सुस्ता १				काठमा	चितवन रा.नि.
५२	रघुवर मलाह	जि. नवलपरासी, त्रिवेणी सुस्ता ३				काठमा	चितवन रा.नि.
५३	दामोदर भण्डारी-	जि. नवलपरासी, त्रिवेणी सुस्ता १				काठमा	चितवन रा.नि.
५४	मदन क्षेत्री	जि. नवलपरासी, त्रिवेणी सुस्ता १				काठमा	चितवन रा.नि.
५५	पुष्कार कार्की	जि. नवलपरासी, त्रिवेणी सुस्ता १				काठमा	चितवन रा.नि.

५६		केशव घर्ती	जि. नवलपरासी, त्रिवेणी सुस्ता २	अनुसन्धान भई रहेको		निरमसी ४० के.जी. र वन्दोवस्तीका सामान	काठमा		चितवन रा.नि.
५७	२०६८ आश्विन २७	६ जना	जि. रसुवा यासौ गा.वि.स.				जडीवृटीमा		लाडटाड रा.नि.
५८	२०६८ कार्तिक	१ जना	जि. डोल्पा, साल्दाङ गा.वि.स. ४	कारागार चलान			वन्यजन्तु (कस्तुरी मृग)		शे-फोक्सुण्डो रा.नि.
५९	२०६८ आश्विन/कार्तिक	शुक्र वहादुर प्रजा	जि. चितवन, सिद्धी ३				चौडामा		चितवन रा.नि.
६०		गोपीराम ज्योन	शिवमन्दौर ८				वन्यजन्तु शिकारमा		चितवन रा.नि.
६१		विजय लामा	"						
६२		प्रेम वहादुर थापा	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
६३		दुत वहादुर गुरुङ	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
६४		बलराम प्रजा	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
६५		वृद्ध वहादुर प्रजा	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
६६		केशवराज अधिकारी	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
६७		नेत्र वहादुर घिमिरे	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
६८		पिकुमारी खड्का	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
६९		विष्णुमाया गुरुङ	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
७०		हरिकृष्ण साह	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
७१		हर्क वहादुर उप्रेती	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
७२		संजय लामा	जि. चितवन, काठर				काठमा		चितवन रा.नि.
७३		शम्भु रोकाया (शम्भु लामा)	जि. सुर्खेत वीरेन्द्रनगर न.पा. ४	कारवाहीको प्रक्रिया अगाडि बढाइएको			चौडामा		बर्दिया रा.नि.
७४		दल वहादुर खड्का	जि. सुर्खेत हरिहरपुर गा.वि.स.	"			"		"
७५		११ जना मध्ये १ जना पक्राउ		"			वन्यजन्तु शिकारमा		"

७६		सुकुराम दराई	जि.चितवन, कठार	धरौटी तारेखमा		काठमा		चितवन रा.नि.
७७		" समेत	"	"		काठमा		चितवन रा.नि.
७८	२०६९ पौष २२	तेन्जिङ गुरुङ	जि.	कैदी पूर्जा दिई भर तपुर कारागार		चौडामा		चितवन रा.नि.
७९	२०६९ माघ	शेर बहादुर गुरुङ	निर्मलवस्ती ४ पर्सा	धरौटीमा राखी तारे खमा		काठमा		चितवन रा.नि.
८०		धन बहादुर श्रेष्ठ	"	"		"		"
८१		कृष्ण श्रेष्ठ	"	"		"		"
८२		नारायण बहादुर श्रेष्ठ	"	"		"		"
८३		देव नारायण श्रेष्ठ	"	"		"		"
८४		रामकृष्ण चेपाङ	पिप्ले २ चितवन	"		"		"
८५		सुरेश यादव	भारत भारखण्ड स्टेट		स्काभेटर प्रयोग गरी काँचो	"		"
८६		विनोद सिंह	"		रुख काटेको	"		"
८७		हेरन्द्र कुशावाह	"		"	"		"
८८		गिरिजा चेपाङ	भण्डारा ५, चितवन		सिसौको काठ चोरी	"		"
८९		विशाल चेपाङ	"		निकासी	"		"
९०		निमा लामा वाइवा	जि. काभ्रे गोगुले			चौडामा		"
९१		खिम बहादुर पुन	महादेवपुरी २		विभिन्न साइजका सालका चिरान काठहरु	बाँके रा.नि.		
९२		लाल बहादुर रावल	नौवस्ता ८		"	"		
९३		भुपसिंह दमाई	रफेना ४		"	"		
९४		भुपेन्द्र थापामगर	"		"	"		
९५		कर्ण बहादुर तारम	"		"	"		
९६		लाल बहादुर बुढामगर	"		"	"		
९७		अमर बहादुर पुनमगर	"		"	"		

९८		अर्जुन के.सी	नौवस्ता ८										
९९	१	निमा लामा वाइवा	जि. काभ्रे गोशुले										
१००	२.	पारस नाथ चौधरी	सिसहनिया ९, दाङ										
१०१	चैत्र	चेत वहादुर शनेत	जि. नवलपरासी										चितवन रा.नि.
१०२		नवलकिशोर चौहान	"										"
१०३		जीवन लामा समेत ५ जना	पिप्ले ४, चितवन										"
१०४		भेषराज खनाल	त्रिवेणी ८										"
१०५		चित्र वहादुर क्षेत्री	गर्दि ४, चितवन										"
१०६		राम वहादुर रिमाल	जगतपुर ४, चितवन										"
१०७		नेत्र वहादुर ढुंगाना	"										"
१०८		चन्द्र वहादुर तामाङ	पिप्ले ७, चितवन										"
१०९		मोहन वहादुर तामाङ	"										"
११०		कृष्ण वहादुर कार्की	गर्दि ९, चितवन										"
१११		वावुराम मुसहर समेत ४ जना	महादेवपुरी २										"
११२		दिपक वोटे समेत ८											"
११३		लाल वहादुर वुढामगर	"										"
११४		अमर वहादुर पुनमगर	"										"
११५		अर्जुन के.सी	नौवस्ता ८										"
११६		बल वहादुर तामाङ	सुनसरी, महेन्द्रनगर गा.वि.स										कोशीटप्पु व.ज.आ.
११७		जगलु कराव	सुनसरी प्रकाशतपुर गा.वि.स										"

११८		जय वहादुर लिम्बु	उदयपुर, रामपुर गा.वि.स.								
११९		जय नारायण वि.क									
१२०		टेक वहादुर खत्री									
१२१		ललित राई									
१२२		विष्णु माझी									
१२३		डोमी चौधरी									
१२४		व्यक्ति फरार					सालका चिरान काठहर ९ थान	बाँके रा.नि.			बाँके रा.नि.
१२५		" "					साइकल थान १०	"			"
१२६		" "					भरुवा वन्दुक	"			"
१२७		चेत वहादुर थनेत	जि. नवलपरासी					चितवन रा.नि.			चितवन रा.नि.
१२८		नवलकिशोर चौहान	"					"			"
१२९	वैशाख	थिर वहादुर कुमाल	जि. चितवन, मेघौली २			धरौटीमा राखी तारे खमा		काठमा			चितवन रा.नि.
१३०		कलराम वोटे	जि. चितवन, मेघौली २					"			"
१३१		यम वहादुर चौधरी	जि. चितवन, मेघौली २					"			"
१३२		वर्मदेव वोटे	जि. चितवन, मेघौली २					"			"
१३३		माधव कुँवर	जि. चितवन, जगतपुर ४			धरौटी राख्न नसकी थुनामा पठाएको		"			"
१३४		तेज वहादुर कुँवर	जि. चितवन, जगतपुर ४					"			"
१३५		राजेश चौतरिया	भारत विहार पश्चिम चम्पारण					"			"
१३६		मोरे कुमाल	जि.न.पा., नयाँवेलहनी					"			"
१३७		होमलाल गिरी	"					"			"
१३८		६ जना						"			बर्दिया रा.नि.
१३९		चोरी शिकारी २ जना						वन्द्यजन्तु			"

१४०		कछुवा मारेको १ जना	खप्तड							खप्तड रा.नि.
१४१	जेष्ठ	४ जना	भारत बिहार पश्चिम चम्पारण	मिति २०६१/२६	१ नल भरुवा बन्दुक	जडीवृटी				खितवन रा.नि.
१४२		राजेश चौतरिया		गते हिरासत कक्षमा भुण्डिएर आत्महत्या गरेको		काठ				
१४३		गोरे कुमाल	जि.न.प. नयावेलहानी	धरौटी राखी तारेखमा		काठ				
१४४		होमलाल गिरी	जि.चितवन, मेघौली -२	"		काठ				
१४५		सागर थापामगर	कठार ८, चितवन	धरौटी राख्न नसकी थुनामा पठाइएको		काठ				
१४६		कुमार चेपाङ	पद्मपुर १, चितवन	धरौटी राख्न नसकी थुनामा पठाइएको		काठ				
१४७		हरिनारायण काजी	भारत बिहार पश्चिम चम्पारण					रौंढा मारी खाग विक्री व्यवसाय		
१४८		गौरी चौधरी	पद्मपुर ९, चितवन					रौंढा मारी खाग विक्री व्यवसाय		
१४९		चन्द्र वहादुर चेपाङ	मनहरी २, मकवानपुर					वन अतिक्रमण		
१५०		राम वहादुर प्रजा	"					"		
१५१		सागर सम्शेर ज.व.रा.	जि. ललितपुर उपमनपा १					म.क्षे.वनमा रतुवा मारेको		
१५२		सीताराम कार्की	जि.न.प. अयौली ९							
१५३		कुलदीप कुँवर	जि. गोरखा, छेपेटार १							
१५४		धुव खड्का	चिसापानी १, खोटाङ		७ के.जी. २०० ग्राम सालकको खपेटा			चोरी शिकार		मकालू वरुण र टि.नि.

१५५	मंगल वहादुर थिङ्ग	निर्मलवस्ती-५	तारेखमा रहेको	गोलिया काठ	काठमा	पर्सा व.ज.आ.
१५६	मान वहादुर धलान	हाडीखोला २ गोपानधारीका		१० किलो गौरीगाईको थान	चोरी शिकार	पर्सा व.ज.आ.
१५७	राममाया वाईवा	"		सुकुटी र बन्दुक १		"
१५८	दल वहादुर मोक्तान	"				"
१५९	श्रवण कूमार माली	भारत, लुधियाना जलन्धर		फलामको छटकी पासो	चोरी शिकार	बर्दिया रा.नि.
१६०	सेर वहादुर सुनार	बाँके, चिसापानी गा.वि.स.५		"	चोरी शिकार	"
१६१	विमला सुनार	"		"	चोरी शिकार	"
१६२	आषाढ हरिनारायण काजी	भारत विहार पश्चिम चम्पारण	हाजिर जमानीमा छाडिएको	१ नल भरुवा बन्दुक	रौडा मारी खाग विक्री व्यवसाय	चितवन रा.नि.
१६३	चन्द्र वहादुर चेपाङ	मनहरी २, मकवानपुर	धरौटी राखी तारेखमा		वन अतिक्रमण	"
१६४	राम वहादुर प्रजा	मनहरी २, मकवानपुर	"		वन अतिक्रमण	"
१६५	सागर सम्शेर ज.व.रा.	जि. ललितपुर उपमनपा १	"		म.क्षे.वनमा सोली हानी रतुवा मारेको	"
१६६	सीताराम कार्की	जि.न.प. अर्पौली ९	"		"	"
१६७	महेन्द्र सहनी	जि चितवन वघौडा ६	"		रौडा मारी खाग विक्री व्यवसाय	"
१६८	मैयमुन मिया	"	अनुसन्धान पछि छाडिएको		रौडा मारी खाग विक्री व्यवसाय	"
१६९	खलिल मिया		"			"
१७०	खड्गजित राना	जि.न.प. अमरापुरी १			वैट्टीबाट करेण्ट लगाई माछा मारेको	"

१७१		सन्त वहादुर पुन	”						”			”
१७२		तुल वहादुर सोमई मगर	”						”			”
१७३		जितेन्द्र सारु मगर	”						”			”
१७४		पूर्ण वहादुर सापकोटा	”						”			”
१७५		देले भन्ने दिलवहादुर प्रजा	जि. चितवन, सिद्धिघ, सैपाङ						गौडा मारी खाग विक्री व्यवसाय			”
१७६		सोपी लाल घर्ती	पञ्चकुले ९, असारे, दाङ		धरौटी माँग गरिएको मा बुझाउन नसकी कारागारमा थुनामा रहेको		४ नाल बन्दुक गोली, बारूद, केप, मृत घोर लको पाठो एक र दुम्सीको सुकुटी		वन्यजन्तु चोरी शिकार			बाँके रा.नि.
१७७		शेर वहादुर प्रजा	पञ्चकुले ९, असारे, दाङ		”		”		”			”
१७८		मोहन साउद	कैलाली, टिकापुर न.पा. ७				जंगली हात्तिको दारा		हात्ती मारी दारा विक्री व्यवसाय			बर्दिया रा.नि.
१७९		भोज वहादुर सोडारी	कैलाली, पथरिया गा.वि.स. ८				”		”			”
१८०		जोती रावल	”				”		”			”
१८१		चेत नारायण श्रेष्ठ	जि. चितवन, जुटपानी ३		तारेखमा रहेको		गोलिया काठ		काठमा			पर्सा व.ज.आ.
१८२		कृष्ण प्रसाद पन्त	जि. धादिङ्ग, थाके ५				चिरान काठ ९६ थान वा. २ख ७६०१ के टिपर १		काठमा			”

Annex-16

अनुसूची-१६

Population of wildlife species in Nepal

Species	Year of census	Sites	Methods	Estimated population	Remarks
Arna	2012	Koshi Tappu Wildlife Reserve	Total direct count	259	
Blackbuck	2011	Krishnasar Conservation Area	Total direct count	271	
Blue sheep	2007	Dhorpatan Hunting Reserve	Direct/point count	852	Total 2538
Blue sheep	2009	Kanchenjunga Cons. Area	Direct/point count	1686	
Gaur	2011	Chitwan National Park	Total direct count	312	Total 333
Gaur	2008	Parsa Wildlife Reserve	Total direct count	37	
Gharial	2011	Babai River	Total direct count	17	Total 102
Gharial	2011	Karnali River	Total direct count	4	
Gharial	2011	Koshi River	Total direct count	0	
Gharial	2011	Narayani River	Total direct count	48	
Gharial	2011	Rapti River	Total direct count	33	
Jharal	2009	Langtang National Park	Total direct count	284	
Rhino	2011	Bardia National Park	Total direct count	24	Total 534
Rhino	2011	Chitwan National Park	Total direct count	503	
Rhino	2011	Suklaphanta Wildlife Reserve	Total direct count	7	
Swamp deer	2012	Suklaphanta Wildlife Reserve	Total direct count	1825	Total 1930
Swamp deer	2012	Bardia National Park	Total direct count	105	
Tiger	2012	Bardia National Park	Camera trapping	37	Total 176
Tiger	2010	Chitwan National Park	Camera trapping	125	
Tiger	2009	Parsa Wildlife Reserve	Camera trapping	4	
Tiger	2011	Suklaphanta WR	Camera trapping	10	

Resolutions of 28th Warden Seminar

२८ औं वार्डेन सेमिनार बाग्लुङ्ग घोषणापत्र

१. मानव र वन्यजन्तु द्वन्दका कारण पहिचान गरी समाधानको रणनीतिक योजना तयार हुनुपर्ने ।
२. विभागको संगठन संरचना अविलम्ब तयार हुनुपर्ने र नयां स्थापना भएका संरक्षित क्षेत्र, विस्तारित क्षेत्र तथा मध्यवर्ती क्षेत्रका लागि नयां दरबन्दी थप गर्नुपर्ने । साथै नेपाल पक्ष भएका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी सम्झौता कार्यान्वयन सम्बन्धी हेर्ने छुट्टै शाखा र आवश्यक कर्मचारीहरूको व्यवस्था हुनुपर्ने ।
३. हात्तीसारको समय सापेक्ष व्यवस्थापन तथा संस्थागत विकाशका लागि हात्तीसार नियमावली तयार गर्नुपर्ने ।
४. निकुञ्ज आरक्ष तथा संरक्षण क्षेत्रमा निर्माण हुने भौतिक संरचनाहरू भौगोलिक क्षेत्रअनुसार निश्चित मापदण्ड अनुसारको ल.ई. तथा नक्सा डिजाइन रा.नि. तथा व.ज.सं. विभागबाट तयार गरी आवश्यक बजेटको व्यवस्था हुनुपर्ने ।
५. देशको बदलिदो परिवेश अनुसार संरक्षित क्षेत्रमा काम गर्ने सबै तहका कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास तथा पुनर्ताजगी तालीमहरूको (अर्धन्यायिक न्याय सम्पादन, द्वन्द व्यवस्थापन, Team building, आदि) व्यवस्था यथाशिघ्र हुनुपर्ने ।
६. वन्यजन्तुको बहदो चोरीशिकार र अवैध व्यापार नियन्त्रणको लागि रा.नि. तथा व.ज.सं. विभागमा छुट्टै शाखाको स्थापना र आवश्यक श्रोत र साधनको व्यवस्था हुनुपर्ने ।
७. विभाग र अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा संचालन हुने कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न छुट्टै शाखा र कर्मचारीको व्यवस्था हुनुपर्ने ।
८. संरक्षित क्षेत्रहरूमा भएका अतिक्रमण नियन्त्रण गर्न राष्ट्रिय रणनीति तयार गर्ने ।
९. अन्य रा.नि. मा जस्तै मकालु बरूण रा.नि. को सुरक्षार्थ आवश्यक सुरक्षा निकायको परिचालन हुनुपर्ने ।
१०. सबै संरक्षित क्षेत्रहरूको सीमानालाई अध्यावधिक गर्न नापी सम्बन्धी प्राविधिकको व्यवस्था हुनुपर्ने ।
११. संरक्षित क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारीहरूको मनोबल उच्च राख्न मापदण्ड तयारगरी उत्कृष्ट कर्मचारी छनौट गरी पुरस्कृत तथा सम्मान गर्ने ।
१२. कोशीटप्पु र शुक्लाफांटा व.ज.आ.को जग्गा समस्या समाधान गर्न राजनैतिक नियुक्तिको सट्टा क्षेत्रीय वन निर्देशक वा प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा आयोग गठन गर्न वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने ।
१३. प्रत्येक संरक्षित क्षेत्रहरूको दिगो आर्थिक श्रोत जुटाउन म.क्षे.उ.स. वा प्रकृति संरक्षणमा संलग्न गैह्र सरकारी संस्थालाई परिचालन गर्न नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन हुनुपर्ने ।
१४. २९ औं वार्डेन सम्मेलन कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र खैरापुर, बर्दियामा गर्ने ।
१५. २८ औं वार्डेन सम्मेलनमा प्रत्यक्ष वा परोक्षरूपमा सहयोग गर्ने व्यक्ति, संघ, संस्थालाई यो सम्मेलन धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ ।

Resolution of 10th Buffer Zone Management Committee Meeting

अनुसूची-१७(ख)

मध्यवर्ती क्षेत्र सञ्जाल मञ्चको संकल्प ।

१. मध्यवर्ती क्षेत्रलाई प्राप्त हुने बजेट समयमा नै निकाशा हुनु पर्ने ।
२. विभागमा मध्यवर्ती क्षेत्र महाशाखाको स्थापना हुनु पर्ने ।
३. सञ्जाल मञ्चको कानुनी हैसियतका साथै कार्यालय व्यवस्थित हुनु पर्ने तथा क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक कार्यक्रमहरूको तर्जुमा हुनु पर्ने ।
४. वन्यजन्तुबाट हुने क्षतीको राहत वितरण प्रकृया सरलीकृत तथा राहत रकममा समयानुकूल वृद्धि हुनु पर्ने ।
५. आय स्रोत कम भएका संरक्षित क्षेत्रहरू अन्तरगतका मध्यवर्ती क्षेत्रका जनताहरूको जिवनस्तरमा टेवा पुग्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनु पर्ने ।
६. मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरूलाई विभागबाट परिचय पत्र प्रदान गर्नु पर्ने ।
७. संरक्षित क्षेत्रभित्र संचालन हुने कार्यक्रमहरू मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिसंग समन्वय गरी सञ्चालन हुनु पर्ने ।
८. कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेका विगत बैठकका संकल्पहरू यथासिद्ध कार्यान्वयन हुनु पर्ने ।
९. संरक्षित क्षेत्रमा संचालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूको केन्द्रिस्तरबाट नियमित संयुक्त अनुगमन हुनु पर्ने ।
१०. मध्यवर्ती क्षेत्र अर्न्तगतका सार्वजनिक जग्गा एवं वन क्षेत्रहरूमा मुक्त कम्पेया, सुकुम्वासी, बाढीपिडित आदिका नाममा बसोवास एवं पुर्नवासको लागि जग्गा उपलब्ध नगराउन सम्बन्धित निकायलाई अनुरोध गर्ने ।
११. मध्यवर्ती क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनहरूको संरक्षण सम्बर्धन एवं सदुपयोगको लागि मध्यवर्ती सामुदायिक वन व्यवस्थापन मार्गदर्शन तयार गर्नुपर्ने ।

संरक्षित वन्यजन्तुहरू

संरक्षित स्तनधारी जन्तुहरू:

१.	आसामी बाँदर	(<i>Macaca assamensis</i>)
२.	सालक	(<i>Manis pentadactyla</i>)
३.	हिस्पिड खरायो	(<i>Caprolagus hispidus</i>)
४.	सोंस	(<i>Platanista gangetica</i>)
५.	ब्वाँसो	(<i>Canis lupus</i>)
६.	हिमाली भालु	(<i>Ursus arctos</i>)
७.	हाब्रे	(<i>Ailurus fulgens</i>)
८.	लिडसाङ्ग/सिलु	(<i>Prionodon pardicolor</i>)
९.	चरी बाघ	(<i>Prionailurus bengalensis</i>)
१०.	लिंक्स	(<i>Felis lynx</i>)
११.	ध्वाँसे चितुवा	(<i>Pardofelis nebulosa</i>)
१२.	बाघ	(<i>Panthera tigris</i>)
१३.	हिउँ चितुवा	(<i>Panthera uncia</i>)
१४.	जङ्गली हात्ती	(<i>Elephas maximus</i>)
१५.	गैंडा	(<i>Rhinoceros unicornis</i>)
१६.	पुङ्के बँदेल	(<i>Sus salvanius</i>)
१७.	कस्तुरी मृग	(<i>Moschus chrysogaster</i>)
१८.	बाह्रसिंगा	(<i>Cervus duvauceli</i>)
१९.	गौरीगाई	(<i>Bos gaurus</i>)
२०.	जङ्गली याक	(<i>Bos mutus</i>)
२१.	अर्ना	(<i>Bubalus arnee</i>)
२२.	नायन	(<i>Ovis ammon</i>)
२३.	चिरू	(<i>Pantholops hodgsoni</i>)
२४.	कृष्णसार	(<i>Antelope cervicapra</i>)
२५.	चौका	(<i>Tetraceros quadricornis</i>)
२६.	हुँडार	(<i>Hyaena hyaena</i>)

संरक्षित पंक्षी:

१.	कालो सारस	(<i>Ciconia nigra</i>)
२.	सेतो सारस	(<i>Ciconia ciconia</i>)
३.	सारस	(<i>Grus grus</i>)
४.	चीर	(<i>Catreus wallichii</i>)
५.	डाँफे	(<i>Lophophorus impejanus</i>)
६.	मोनाल	(<i>Tragopan satyra</i>)
७.	खर मुजूर	(<i>Eupodotis bengalensis</i>)
८.	सानो खर मुजूर	(<i>Sypheotides indica</i>)
९.	राज धनेश	(<i>Buceros bicornis</i>)

संरक्षित घसने जन्तुहरू:

१.	अजिङ्गर	(<i>Python molurus</i>)
२.	घडियाल गोही	(<i>Gavialis gangeticus</i>)
३.	सुन गोहोरो	(<i>Varanus flavescens</i>)

Annex-19

अनुसूची-१९

Wetlands of International Importance (Ramsar Sites) in Nepal

SN	Ramsar Site No.	Name	Location	Date of designation	Area (ha)	Elevation (masl)
1.	380	Koshi Tappu	Koshi	17/12/1987	17500	75 - 81
2.	1313	Beeshazar and associated Lakes	Chitwan	13/08/2003	300	286
3.	1314	Ghodaghodi lake	Kailali	13/08/2003	2563	205
4.	1315	Jagadishpur reservoir	Kapilvastu	13/08/2003	225	197
5.	1692	Gokyo and associated lakes	Solukhumbu	23/09/2007	7770	4700 – 5000
6.	1693	Gosaikund and associated lakes	Rasuwa	23/09/2007	1030	4000 – 4700
7.	1694	Phoksundo lake	Dolpa	23/09/2007	494	3611.5
8.	1695	Rara lake	Mugu	23/09/2007	1583	2990
9.	1850	Mai pokhari	Ilam	28/10/2008	90	2100

Protected Areas in Nepal

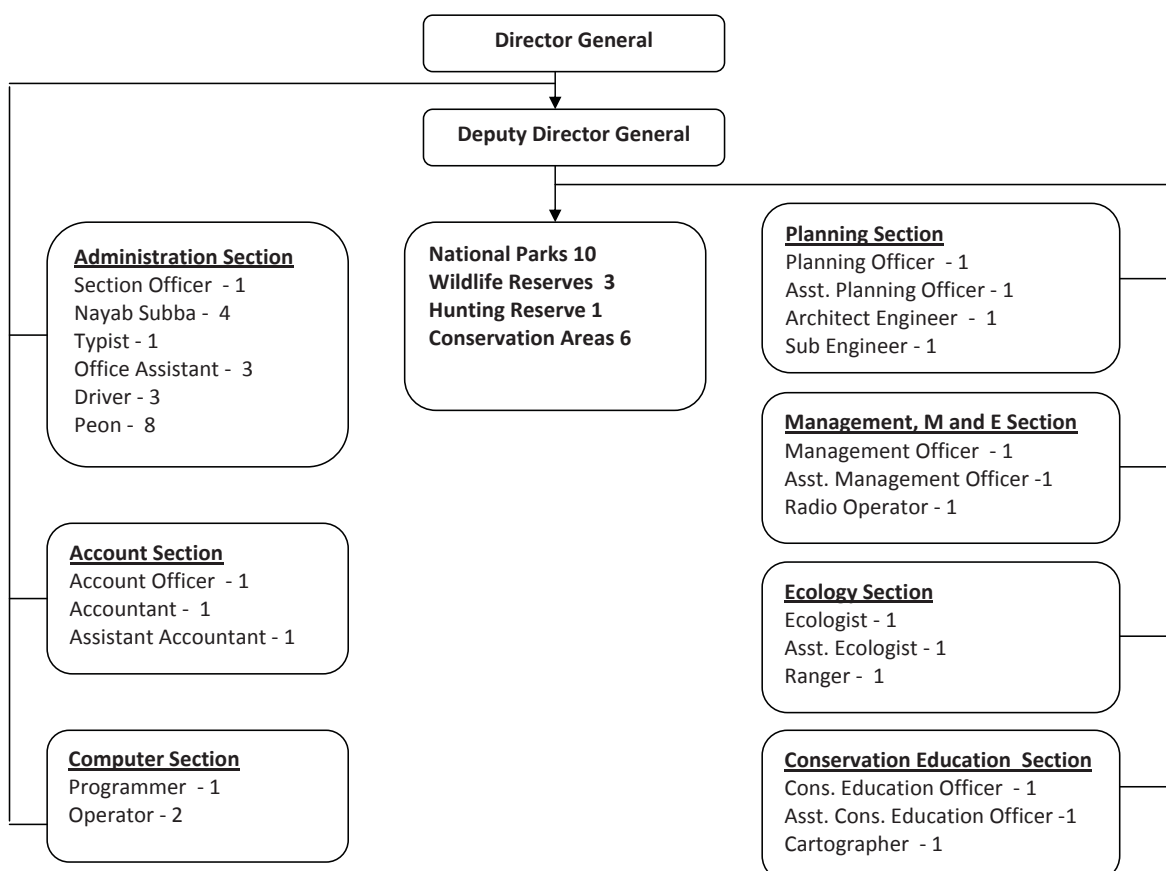
SN	Name of Protected Areas	Gazetted year	Area (Sq. km.)
National Parks			
1.	Chitwan National Park (World Heritage Site 1984)	1973	932.00
2.	Langtang National Park	1976	1710.00
3.	Rara National Park	1976	106.00
4.	Sagarmatha National Park (World Heritage Site 1979)	1976	1148.00
5.	Shey Phoksundo National Park	1984	3555.00
6.	Khaptad National Park	1984	225.00
7.	Bardia National Park	1984	968.00
8.	Makalu Barun National Park	1991	1500.00
9.	Shivapuri Nagarjun National Park	2002	159.00
10.	Banke National Park	2010	550.00
Sub Total			10853.00
Wildlife Reserves			
1.	Suklaphanta Wildlife Reserve	1976	305.00
2.	Koshi Tappu Wildlife Reserve (Ramsar Site 1987)	1976	175.00
3.	Parsa Wildlife Reserve	1984	499.00
Sub Total			979.00
Hunting Reserve			
1.	Dhorpatan Hunting Reserve	1987	1325.00
Subtotal			1325.00
Conservation Areas			
1.	Annapurna Conservation Area	1992	7629.00
2.	Kanchanjunga Conservation Area	1997	2035.00
3.	Manaslu Conservation Area	1998	1663.00
4.	Krisnhasar Conservation Area	2009	16.95
5.	Gaurisankar Conservation Area	2010	2179.00
6.	Api Nampa Conservation Area	2010	1903.00
Sub Total			15425.95
Buffer Zones			
1.	Chitwan National Park	1996	750.00
2.	Bardia National Park	1996	507.00
3.	Langtang National Park	1998	420.00
4.	Shey Phoksundo National Park	1998	1349.00

5.	Makalu Barun National Park	1999	830.00
6.	Sagarmatha National Park	2002	275.00
7.	Suklaphanta Wildlife Reserve	2004	243.50
8.	Koshi Tappu Wildlife Reserve	2004	173.00
9.	Parsa Wildlife Reserve	2005	298.17
10.	Rara National Park	2006	198.00
11.	Khaptad National Park	2006	216.00
12.	Banke National Park	2010	343.00
Sub Total			5,602.67
Grand total			34,185.62

Human Resources of DNPWC and Protected Areas' offices

Organization	Total Positions	Gazetted	Non-gazetted	Remarks
Department of National Parks and Wildlife Conservation	41	14	27	
Chitwan National Park	139	6	133	
Bardia National Park	92	3	89	
Khaptad National Park	31	1	30	
Rara National Park	27	1	26	
Shey Phoksundo National Park	41	1	40	
Langtang National Park	73	2	71	
Makalu Barun National Park	58	5	53	
Sagarmatha National Park	35	1	34	
Shivapuri Nagarjun National Park	55	4	51	
Suklaphanta Wildlife Reserve	49	2	47	
Parsa Wildlife Reserve	43	2	41	
Koshi Tappu Wildlife Reserve	28	1	27	
Dhorpatan Hunting Reserve	32	1	31	
Hunting Office	160	1	159	
Sub – total	908	45	863	
Elephant Breeding Centre and Chitwan Hattisar, Chitwan	129	1	128	
Bardia Hattisar, Bardia	33	0	33	
Kanchanpur Hattisar, Kanchanpur	24	0	24	
Birganj Hattisar, Parsa	32	0	32	
Biratnagar Hattisar, Sunsari	33	0	33	
Sub total	251	1	250	
Grand total	1159	46	1113	

Organizational Chart
Department of National Parks and Wildlife Conservation

Annual Report

Fiscal Year 16th July 2011-15th July 2012

Government of Nepal
Ministry of Forests and Soil Conservation
Department of National Parks and Wildlife Conservation
Kathamndu
2012

Annual Report

Fiscal Year 16th July 2011-15th July 2012

Government of Nepal
Ministry of Forests and Soil Conservation
Department of National Parks and Wildlife Conservation
Kathamndu
2012

Publisher: Department of National Parks and Wildlife Conservation
Kathmandu, Nepal

Copyright ©: 2012, Department of National Parks and Wildlife Conservation

Suggested Citation: DNPWC, 2012. Annual Report, Fiscal Year July 2011-July
2012, Department of National Parks and Wildlife Conservation,
Kathmandu, Nepal

Editorial Board: Kamal Jung Kunwar, Conservation Education Officer,
Chaturlal Shrestha, Computer Officer, Shreeram Kalika, Clerk

Chief Advisor: Megh Bahadur Pandey
Director General

Cover Photo: Kamal Jung Kunwar

Contact Address: Department of National Parks and Wildlife Conservation
(Conservation Education Section)
Post Box No. 860, Kathmandu, Nepal
Phone No. 00977-1-4227926, 4220850
Fax No. 00977-1-4227675
Email: info@dnpsc.gov.np
Website: www.dnpsc.gov.np

Government of Nepal
Ministry of Forests and Soil Conservation
Department of National Parks and Wildlife Conservation
Kathmandu

Foreword

Annual report of fiscal year 2068/069 (July 2011 to July 2012) covers the progress of regular activities made under the Department of the National Parks and Wildlife Conservation, national parks, conservation areas, wildlife reserves and hunting reserves. It includes the performance and expenditure details of the projects launched aiming at conserving and managing wildlife and natural resources as well as other development activities during the fiscal year.

Although Nepal is a home to rich bio-diversity and enthralling natural scenes, but the country has been facing serious challenges to their conservation. Growing pressure on the protected areas owing to increasing population and haphazard use of lands around them has become one of the biggest problems. It has been highly essential to conserve the protected areas, which are the final shelters of the rare and endangered animal species, and the forests around them.

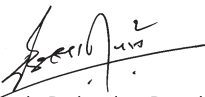
As conservation is a complex, long-term and continuous process, active participation of the local people in the conservation as well as the efforts and commitments of the individuals, national and international organizations are highly commendable. Indeed, without firm commitment from the concerned stakeholders, conservation is next to impossible. Institutional strengthening and expanding the conservation activities would certainly draw additional appreciation.

My special thanks goes to Kamal Jung Kunwar, Conservation Education Officer, Computer Officer, Chaturlal Shrestha and clerk Sriram Kalika for preparing this report. Likewise, I would like to give my thanks to the officers and staff of the Ecology, Planning, Management, Administration, Computer and Account Sections for their cooperation in preparing this report.

I am also grateful to former Director General of DNPWC Mr. Shyam Bajimaya and Environment Officer of SAWEN Mr. Ramesh Prasad Bhusal for supporting to edit this report.

I would like to thank all the agencies including academia, scholars and stakeholders for their coordination and cooperation for effective and efficient biodiversity conservation in the country.

Lastly, I would like to thank all colleagues who directly and indirectly provided their support to prepare it.

Megh Bahadur Pandey
Director General

Acronyms

ACA	Annapurna Conservation Area
ANCA	Api Nampa Conservation Area
APO	Anti Poaching Operation
APU	Anti Poaching Unit
BaNP	Banke National Park
BNP	Bardia National Park
BZ	Buffer Zone
BZCF	Buffer Zone Community Forest
BZCFUG	Buffer Zone Community Forest User Group
BZMC	Buffer Zone Management Committee
BZUC	Buffer Zone User Comittee
CA	Conservation Area
CBAPO	Community Based Anti Poaching Operation
CBO	Community Based Organization
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna
CNP	Chitwan National Park
DHR	Dhorpatan Hunting Reserve
DNPWC	Department of National Parks and Wildlife Conservation
DoF	Department of Forest
GCA	Gaurisankar Conservation Area
GIS	Geographic Information System
GoN	Government of Nepal
HAN	Hotel Association of Nepal
HEC	Human Elephant Conflict
HR	Hunting Reserve
IGA	Income Generation Activities
IUCN	The World Conservation Union
INGO	International Non Governmental Organization
KCA	Kanchanjungha Conservation Area
KCAMC	Kanchngnga Conservation Area Management Committee
KNP	Khaptad National Park
KrCA	Krishnasar Conservation Area
KTWR	Koshi Tappu Wildlife Reserve
LNP	Langtang National Park
MBNP	Makalu Barun National Park
MCA	Manasalu Conservation Area
MFSC	Ministry of Forests and Soil Conservation
NGO	Non Governmental Organization
NP	National Park
NPC	National Planing Commission

NTB	Nepal Tourism Board
NTFP	Non Timber Forest Product
NTNC	National Trust for Nature Conservation
NWCCCC	National Wildlife Crime Control Cordination Committee
PAs	Protected Areas
PES	Payment for Environment Services
PSC	Public Service Comission
PWR	Parsa Wildlife Reserve
RNP	Rara National Park
RSPB	Royal Society for Protection of Birds
SAVE	Save Asian Vulture from Extinction
SAWEN	South Asia Wildlife Enforcement Network
SNNP	Shivapuri Nagarjun National Park
SNP	Sagarmatha National Park
SPNP	Shey Phoksundo National Park
SWR	Suklaphanta Wildlife Reserve
TAL	Terai Arc Landscape
TAN	Travel Agency Association
TCSP	Tiger Conservation Special Program
UK	Unknown
VDC	Village Development Committee
WR	Wildlife Reserve
ZSL	Zoological Society of London

Contents

Foreword	
Acronyms	
Introduction	1
Challenges and Problems of Conservation	3
Major Programmes	5
Specific Achievements	6
Wildlife Monitoring and Census	11
Conservation Education and Capacity Building	13
Days Celebration and Warden Seminar	18

Introduction

Background

Works on national parks and wildlife conservation had begun with the establishment of Conservation Section under the Department of Forest in 1972. In the context of growing importance of the national parks and the wildlife reserves in the country, and with the objectives of improving its institutional structure, further strengthening and making the management of the National Parks and Wildlife Reserves more effective, the Department of National Parks and Wildlife Conservation was set up as a separate entity under the Ministry of Forest and Soil Conservation in 1980.

The Department of National Parks and Wildlife Conservation (DNPWC), Nepal is a government organization committed to the conservation, management and regulation of the protected areas and biodiversity. It has a network of protected areas that include 10 national parks, three wildlife reserves, six conservation areas, one hunting reserve and 12 buffer zones in and around the national parks and wildlife reserves. These protected areas cover 34,185.62 sq. km (23.23%) of the total geographical area of the country.

The DNPWC is the administrative authority in Nepal of the Ramsar Convention; management authority of the fauna under the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES); and focal institution of the World Heritage Convention (UNESCO), Global Tiger Forum (GTF) and Convention on Biodiversity (CBD).

Goal

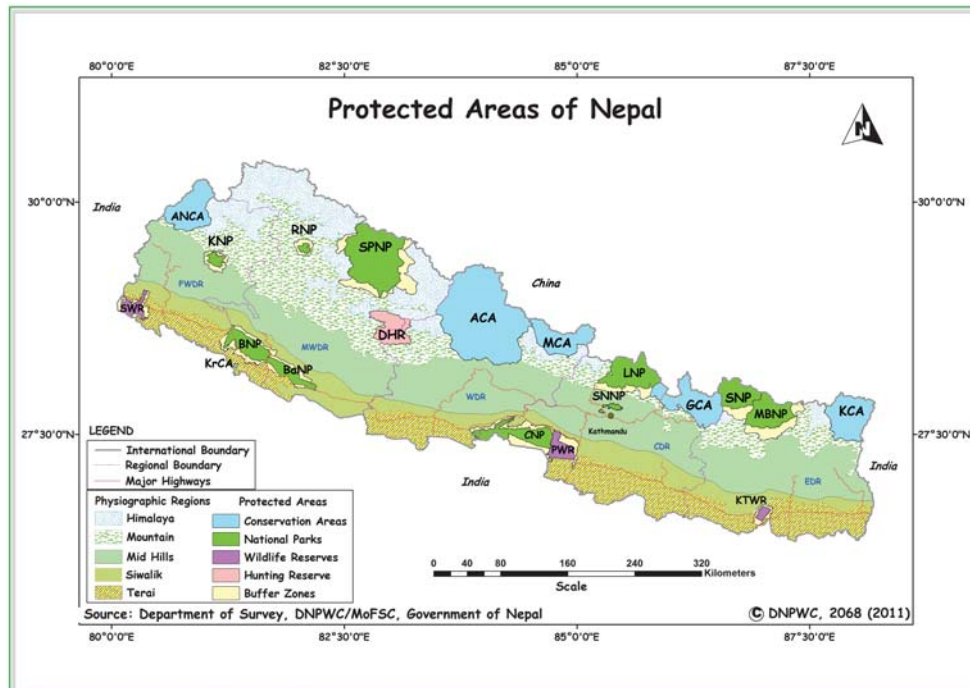
The overall goal of the DNPWC is to conserve wildlife and outstanding landscapes of ecological importance for the well-being of the people.

The primary objective of the Department is to conserve the country's major representative ecosystems, unique natural and cultural heritage and give protection to the valuable and endangered wildlife species. It encourages scientific research for the conservation of genetic diversity. In achieving its objectives, the Department implements regular programmes, National Parks Management, Wildlife Reserve Management, Conservation Area Management, Hunting Reserve Management, Buffer Zone Management, Hattisar Management and Non Timber Forest Products Management that includes key activities such as Habitat Management, Species Conservation, Anti-poaching Operations, Conservation Education, Ecotourism Promotion in and around the Protected Areas.

Specific objectives

The specific objectives of the department are:

- To conserve rare and endangered wildlife, including floral and faunal diversity, by maintaining representative ecosystems
- To conserve and manage outstanding landscapes of ecological importance
- To support the livelihood of the local people through buffer zone and conservation area management programmes

- To promote ecotourism consistent with biodiversity conservation

Wildlife conservation related policies and legislations

Over the past four decades there have been considerable changes and timely transformation of policies on biodiversity conservation sector in Nepal. Planned efforts in conservation and development have been in practice in the country. The Government of Nepal has enacted several legislations aiming at conserving the nation's biological diversity and utilizing the natural resources in a sustainable way.

The following are the relevant policy and statutory instruments that have a direct and indirect bearing on wildlife and protected area management.

Policy/Strategy/Plan

- Master Plan for the Forestry Sector: Plan for Conservation of Ecosystems and Genetic Resource, 1988
- National Conservation Strategy for Nepal, 1988
- Nepal Environmental Policy and Action Plan I, 1993
- Nepal Environmental Policy and Action Plan II, 1998
- Revised Forest Policy, 2000
- Nepal Biodiversity Strategy, 2002
- National Wetland Policy, 2013
- Sustainable Development Agenda for Nepal, 2003
- Working policy on Wild Animal Farming, Breeding and Research, 2003

- Herbs and Non Timber Forest Products Development Policy, 2004
- Nepal Biodiversity Strategy Implementation Plan, 2006
- Working Policy on Construction and Operation of Development Projects in Protected Areas, 2008

Act

- National Parks and Wildlife Conservation Act, 1973
- Forest Act, 1993
- Environment Protection Act, 1996
- Local Self-Governance Act, 1999

Rules/Regulations

- National Parks and Wildlife Conservation Regulation, 1974
- Chitwan National Park Regulation, 1974
- Wildlife Reserve Regulation, 1978
- Mountain National Parks Regulation, 1980
- Khaptad National Park Regulation, 1988
- Bardia National Park Regulation, 1997
- Buffer Zone Management Regulation, 1996
- Forest Regulation, 1995
- Conservation Area Management Regulation, 1997
- Conservation Area Government Management Regulation, 2000
- Kanchanjungha Conservation Area Management Regulation, 2007

Guidelines/Directives

- Buffer Zone Management Guideline, 1999
- Conservation Management Guideline, 1999
- Wildlife Damage Relief Guideline, 2009

Challenges and Problems of Conservation

Management quality of wildlife conservation has declined owing to the increasing spread of new plant species like *Mycenae*, *jalakumbhi* (watercress) and *banmara* in the parks and reserves. The floods and landslides and drying up of the water sources due to the effect of climate change and increasing diseases have also been the added challenges to the conservation activities. It has been difficult to properly manage the protected areas due to physical infrastructures damaged during the conflict period and inability to build new infrastructures owing to lack of resources. Although the protected areas have been extended over the years, their management has to be handled by the manpower of the same old organizational structure. The protected areas have not been managed at the level of the international standards due to lack of skilled manpower and the latest technologies although we have earned fame in the conservation field in the world. Expected success in reducing the human-wildlife conflict has not been achieved in absence of adequate budget and its delayed allocation even after the implementation of Wildlife Damage Relief Guideline, 2009 to reduce the impact of human-wildlife conflict.

Main challenges

- Increasing pressure on natural resources (timber, firewood, fodder, non-timber forest products, grazing, stone, sand, pebble etc.)
- Problems in managing habitats
- Forest encroachment, flood and landslides in national parks and their surroundings
- Inadequate of required knowledge, skills and capacities among the employees of the parks and the buffer zone communities for the management of the buffer zones
- Inadequate of manpower for the proper management of the protected areas
- Human-wildlife conflict and the problem of their management
- Inadequate budget for the management of the buffer zones
- Delay in revising and amending the laws, regulations and directories as per the changing time
- Problem of alien and invasive species
- Poaching of wild animals and illegal trade of animal parts and illegal felling and smuggling of forest products
- Destruction of habitats in and around protected areas (encroachment, illegal felling of trees, insufficient scientific management, conversion of the habitats)
- Inadequacy of physical infrastructure and facilities
- Lack of adequate research and monitoring
- Garbage management
- Tourism management
- Climate change
- Imbalance between conservation and development
- Insufficient use of modern science and technology

Existing problems

- There has been extension of work nature with increase in PAs, BZ however there is no reciprocal increase in human resources.
- Not allocated Budget for the buffer zone management
- No timely increment in the relief fund to the victims of the wildlife attacks as per the change in time
- No proper management of the orphan and problem animals
- Compensation problem for river-induced erosion
- Unregulated stones, pebbles and sands supplied from the buffer zones
- Delay in shifting the Ramauli Pratappur settlements
- Unresolved land problems of Koshi Tappu and Shuklaphanta Wildlife Reserves
- Inability to rebuild the structures destroyed during the insurgency
- Inability to completely control the organized poaching of wildlife

Major Programmes

National Park Project

Under this project activities like (1) Physical infrastructure improvement, (2) Conservation education (awareness generating), (3) Improvement of habitats, (4) Species conservation, (5) Poaching control, (6) Buffer zone management scheme (7) Publication of the conservation materials and (8) Tourism infrastructure development are in operation under the DNPWC, Chitwan National Park, Bardia National Park, Makalu Barun National Park, Langtang National Park, Sagarmatha National Park, Shey Foksundo National Park, Rara National Park, Khapatad National Park, Shivapuri Nagarjun National Park, Apinampa Conservation area, Krishnasar Conservation Area and Banke National Park.

Wildlife Conservation Project

Under this project activities like (1) Physical infrastructure improvement, (2) Conservation education (awareness generating), (3) Improvement of habitats, (4) Species conservation, (5) Poaching control (6) Buffer zone management scheme (7) Publication of conservation materials and (8) tourism infrastructure development have been in operation in Shuklapahanta Wildlife Reserve, Parsa Wildlife Reserve, Dhorpatan Hunting Reserve and the DNPWC.

Under this project, infrastructure building, habitat management, scientific monitoring and survey, control of poaching and smuggling, institutional growth, capacity building, reduction in human-

wildlife conflict, basic infrastructure for monitoring and patrolling, awareness programmes for conservation and others are in operation in Chitwan National Park, Banke National Park, Bardiya National Park, Shuklaphanta Wildlife Reserve, Parsa Wildlife Reserve and DNPWC.

Elephant Stable Project

Programmes like building infrastructure, maintenance and reform of the physical facilities are going on in the Chitwan National Park, Bardiya National Park, Shuklaphanta Wildlife Reserve, Parsa Wildlife Reserve, Koshitappu Wildlife Reserve and the DNPWC under this project.

Medicinal and Aromatic Plants Development Programme

Under this project, works to build a multipurpose medicinal and aromatic plants nursery and exhibition plot and training on herbs farming and juice production as well as awareness activities are in operation in the Rara and Shey Phokshundo National Parks.

Department of National Parks and Wildlife Conservation

Under this project, capital and current programmes like building construction are underway at the DNPWC.

Institutional capacity building programmes for the conservation areas in mountains (direct payment).

Specific Achievements

Wildlife Conservation and Control of Poaching

Regular monitoring and periodic species census are necessary to update species conservation status in Protected Areas. In this fiscal year, Arna in Koshi Tappu Wildlife Reserve, Swamp deer in Suklaphanta Wildlife Reserve and Bardia National Park has been census by direct count method. Similarly, tiger census has been done by camera trapping method in Parsa and Suklaphanta Wildlife Reserve.

Sufficient progress has been made in the conservation and development of the protected areas by the active participation of the local people. Works to create high level coordinated national structures to field level ones are underway and they are in implementation process. An understanding has been signed to create networks to cooperation and coordination in the SAARC level and for the trans-border cooperation with the neighbouring countries. Protecting endangered animals like the one-horned rhino, Royal Bengal tiger, Asian elephant and snow leopards from the poachers has been a challenging task. Special arrangement was made in different protected areas throughout the year with effective mobilization of the available resources and capabilities to control the poaching of the endangered animals. Due to cooperation and coordination between the Department of Forest, Nepal Army, Nepal Police, WWF Nepal, Custom offices and other organizations, a significant success has been achieved in controlling

poaching this year. During this fiscal year, the one-horned rhino was poached only once. During the period, several persons of the most-wanted list of the Chitwan National Park were arrested and sentenced according to law. They included Tenjing Gurung aka Kalu Manange, Man Bahadur Ghalan, Nema Waiba Lama, Santa Bahadur Darai aka Santosh Darai and Gauriram Chaudhary aka Gauri Chaudhary. Likewise, other persons involved in smuggling animal parts and running nexus for the illegal trade were arrested during the period. Maheshwor KC aka Khim Bahadur KC of Long, Pyuthan district, Tilak Ram Chaudhary, Bhadrari Mahato and others were arrested from different

places. Likewise, the 45 guns deposited in Taranga VDC of Surkhet district on November 2011, 43 recovered from Lekhparajul surket and 47 from Hariharpur by the joint team of Bardia National Park are kept safe at the Narasingh Dal battalion of the Nepal Army in the BNP. During the period, two pieces of bear skin, five pieces of Ghoral skin,

7.2 kg of shells of pangolin were recovered from the Makalu Barun National Park and an elephant tusk from the Bardiya National Park. Additional home-made guns, dry meat of deer, Sal logs, traps and other goods were also recovered from different protected areas.

In this fiscal year, 68 persons involved in poaching rhinos and smuggling their horns in the Chitwan National Park were arrested. Sixteen poachers were arrested with the help of the Central Investigation Bureau (CIB) of the Nepal Police.

Human Resource Development

The posts of 163 game scouts and 37 *maut* which remained vacant for decades were filled up with permanent 200 staff in coordination with the Public Service Commission. As the PAs were operating with inadequate number of staff, this recruitment will help for smooth functioning of the PAs thus helping to conserve wildlife and manage the PAs.

Relief Fund Provided

There has been a shortage of basic forest products like grass, timber and firewood due to the excessive depletion of the natural resources outside the national parks and reserves owing to population growth. As a result, the people living near the parks and reserves enter the parks and reserves for these goods. Similarly, the wild animals frequent the human settlements searching for food and cause damage to their crops leading to human-wildlife conflicts. Sometimes, the animals not only damage the crops but also cause human casualties. (See Appendix... for the data of human casualties). The government of Nepal provides Rs. 150,000 to the families of those killed by the wild animals and Rs. 50,000 to those who sustained injuries in such attacks. In the fiscal year 2011/12, a total of Rs. 6.2 million was promptly provided to the victims of animal attacks.

Zero Poaching Year

Zero Poaching Year 2011 was declared by organizing a grand ceremony at Sauraha of Chitwan under

the successful leadership of this Department and in the active cooperation and coordination of the District Forest Offices, Nepal Army, Nepal Police, Armed Police Force, and different organisations involved in conservation activities in order to totally control the poaching of endangered one-horned rhino found in Nepal. Likewise, creation of the Wildlife Crime Control Bureau in 19 districts has helped significantly to conserve the biodiversity and increase of the wildlife population by reducing the poaching and smuggling of the animals. Despite different efforts, a rhino was killed by poachers this year.

South Asia Wildlife Enforcement Networks (SAWEN) Meeting:

Nepal hosted the first meeting of SAWEN that was set up to conserve biodiversity. All eight countries of SAARC participated in the first-ever regional meeting.

SAWEN was formally established during the Second Meeting of the South Asia Experts Group on Illegal Wildlife Trade held from January 28-29, 2011 in Paro, Bhutan. The meeting agreed to establish SAWEN secretariat in Nepal to be hosted by the Government of Nepal. Currently, SAWEN secretariat is located at the Department of National Parks and Wildlife Conservation and Director General of DNPWC is "Chief Enforcement Coordinator (CEC)" of the secretariat. The establishment of SAWEN and the secretariat is an important development for wildlife law enforcement cooperation in the region. the objective of SAWEN is to conserve biodiversity and to stop illegal hunting, poaching and trade of wildlife species at regional level. It also provides a common platform for South Asian countries to strengthen their efforts to conserve biodiversity and control wildlife crime and also to share and learn best practice among the region.

Installation of New Technology:

In Shuklapahanta Wildlife Reserve, distribution of water to wild animals has been initiated by installing solar power. For the conservation of the wildlife, Conservation drone was tested In Chitwan and Bardiya National Parks. It was expected that this new technology would be helpful in wildlife conservation. Efforts were made for the first time

to use the sniffer dogs to find the culprits in the poaching and control the incidents of poaching.

Increase in Revenue and the Tourist Arrivals:

With the initiative of this department revenue rates were reviewed after a long interval of 17 years. According new revenue policy, 30 to 50 per cent of the annual revenue collected from the national parks and wildlife reserves will directly go to the local community for the development of the buffer zones of the concerned area. The new system is expected to contribute significantly to poverty reduction, livelihood support and development. The increasing pressure of tourists is considered while increasing the revenue rates. The existing revenue rates of Bhutan and India are considered

with an aim of developing quality tourism with minimum impact on ecological system. The national parks, the conservation areas and the reserves have succeeded to lure a large number of foreign tourists. The number of the total foreign tourists visiting our national parks and reserves has increased to 502,092 this fiscal year from 80,582 in the fiscal year 2049/50 (1991/92) (Annex-2a)

This gradual increase in the number of tourists in the national parks and wildlife reserves shows that they are becoming more popular. This fiscal year Rs. 258,525,499 revenue was collected. (Annex-3)

Likewise, the traditional practice to allowing hunting of *nyahur* every year in the Dhorpatan Hunting Reserve has been replaced with competitive hunting system from the last fiscal year. With the introduction of this new system, the revenue has increased significantly.

Personnel Information System (PIS)

PIS management has been initiated in the Department and offices under it to keep the records of the staff.

The PIS maintains the vital information of an employee such as Sheet Rool Numbers, name, date of birth, gender, father's and grandfather's name, nominee, permanent address, PF number, CITE number. Similarly the system also keeps tract of all the service events of an employee during his career within the civil service such as appointment, transfers, promotions, placements, educational background, awards, training details, medical allowance, disciplinary action. With such feature rich application, the system maintains the complete

organizational structure of the Government of Nepal and is classified by various service groups, posts and positions. In addition, is able to generate the entire payroll details.

Encroachment Vacated

About 55 huts erected in Sunachari in Manahari VDC-2 in the buffer zone under the Lothar User Committee were demolished along with the crops grown up there. The huts built by clearing the community forest of the Bramadevi Lamidamar Buffer zone were demolished by a team of security team of the Chitwan National Park and a joint patrolling team of the Makawanpur by using elephants on July 2011 when the people denied removing them on their own even after the issuance of several notices. Additional four or five huts built in the night time secretly were also removed. In course of taking action against those involved in encroaching the lands of protected areas, two were arrested from the Chitwan National Park and 10 from Annapuran Conservation Area during this fiscal year.

Prevention from foot and mouth disease (Khoret):

Anti-foot to mouth disease injection was administered to 5,000 cattle of the buffer zone of Shuklaphanta Wildlife Reserve to protect the wildlife from the disease.

Management of Kathmandu Hattisar (Elephant Stable):

The process to hand over the goods of archeological values of the Kathmandu elephant stable has begun by identifying them to the Department of Archeology.

Achievements Until Now

- With the conservation of the ecosystem and biodiversity, the population of endangered species like rhino, tiger, wild elephant, snow leopard, black buck, musk deer, red panda, gaur, gharial crocodile and others has increased
- Have an important role in conservation activities as per the commitment expressed while being

a party to the international conventions relating to biodiversity conservation

- Relocation of the animals like rhinos, and blackbucks within the country by selecting their proper habitats in order to conserve the animal species.
- Reduction in the poaching and smuggling of wildlife by implementing effective control measures
- Earning of foreign currency and an increase in the employment opportunities and income of the locals by the development of eco-tourism
- Increasing people's participation in the management of the protected areas resulted in the adequate progress in the conservation and development activities
- Formulation of illegal wildlife trade and poaching control strategic plan for Nepal (2012-2022)
- Management plan for the protected areas and action plan of species are in the implementation phase.

Wildlife Monitoring and Census

With an objective of finding out the condition of the animals in the protected areas as in the past, study, monitoring and census of wild animals like tiger, swamp deer, wild buffalo, dolphin, Assamese monkey, bengal florican have concluded. Tasks carried out under it are as follow:

Counting of Wild Buffalo

Counting of the wild buffalo by applying direct counting process in the Koshi Tappu Wildlife Reserve concluded by a joint team of the local people, security personnel, buffer zone management committee, and reserve staff. In the counting held by dividing the Reserve in four blocks, 159 buffaloes, including 67 males, 119 females, 37 one-year old and 36 two year old calves were found. There were only 237 wild buffaloes in 2011.

Counting of Swamp Deer

On the occasion of the Wildlife Week 2012, counting of the swamp deer in the Shuklaphanta Wildlife Reserve through direct methods concluded from a effort of the local people, security personnel,

buffer zone management committee and the Reserve staff. A total of 1,825 swamp deer were counted in the reserve. Likewise, the monitoring of swamp deer in the Bardia National Park concluded in June 2012. In the bank of Geruwa river believed to be the second habitat of the swamp deer, 105 swamp deer were counted. Among them, 15 were matured males, 60 females, eight adults and 21 kids. As of the data of 2011, there were only 1743 swam deer in Suklaphanta Wildlife Reserve.

Counting of Tiger

Tiger monitoring concluded in Shuklaphnat Wildlife Reserve from 9 December 2011 to 30 January 2012 by applying camera trapping technology. During the monitoring, 10 tigers, including three matured males, six females, one without sex identity and two cubs, were found. The population of tiger in 2009 was 8 in Suklaphanta Wildlife Reserve and 18 in Bardia National Park.

According to the census of fiscal year 2011/12, the population of tiger has reached 176. Likewise, 1930 swamp deer and 259 wild buffaloes were

found in Nepal. Various monitoring and counting held this year showed an increase in the number of different wild animals. (Annex-16)

Conservation Education and Capacity Building

28th Warden seminar and the 10th meeting of the Buffer Zone Management Committee

The three-day 28th Wardens' seminar and the 10th meeting of the Buffer Zone Management Committee concluded with a slogan of 'Investment in conservation, safe future' at the district headquarters of Baglung district. The meeting was organized by the DNPWC and the Dhorpatan Hunting Reserve from 1-3 May 2012.

The programme with over 150 participants was divided into three parts inaugural ceremony,

technical session and closed session. The meeting was inaugurated by Secretary at the Forests and Soil Conservation Ministry Nabin Kumar Ghimire, representatives from the department of forest, different protected areas and buffer zones, Nepal Army, Regional forest directorate, district forest office, district based different agencies, organizations of conservation and local people participated in the meeting and seminar.

Issues, challenges and weaknesses related to conservation of wildlife and biodiversity, buffer zone management, good works done in each protected areas and buffer zones, experiences and potential resources for the sustainable development of the protected areas were discussed in the technical session of the seminar.

A resolution was declared on the basis of the outcomes of the 10th buffer zone committee's meeting and the 28th warden seminar. The conclusion ceremony of the programme was chaired by Director General of the Department of the National Parks and Wildlife Conservation Krishna Prasad Acharya.

5th Nepal-India cross border meeting on biodiversity conservation

The fifth Nepal-India cross border meeting on biodiversity conservation concluded on 21 October 2011. Chief of environment division under the Ministry of Forests and Soil Conservation Dr.

Krishna Chandra Poudel led the Nepali side while Dr. Rajesh Gopal, APPCF and MS (NTCA) MOEF represented on behalf of India.

In the meeting, issues related especially to the management of trans-border biodiversity corridor, cooperation and coordination between Nepal and India on biodiversity conservation and controlling of smuggling of forest products and wildlife poaching in the border areas were discussed. The participants also exchanged experiences on conservation of wildlife and forests.

Director General of the Department of National Parks and Wildlife Conservation Krishna Prasad Acharya, Director General of the Department of Forest Dr. Annapurnananda Das, Deputy Director General Gauri Shanker Timila, Santosh Nepal of WWF Nepal, member secretary of National Trust for Nature Conservation Judda Bahadur Gurung, Chief Conservation Officer of Bardiya National Park, Tikaram Adhikari Chief Conservation Officer of Chitwan National Park Jhamak Bahadur Karki, District forest officer of Kailali Rajendraman Singh Bhandari, and Coordinator (Wildlife trade control) of WWF Nepal, Diwakar Chapagain were present in the meeting on behalf of Nepal. Likewise, Dr. H.S.Negi, DIG (NTCA), MOEF, Prakriti Srivastava, DIG (WL)MOEF, Rajeev Pande, Deputy Director of Wildlife Crime Control Bureau, MOEF were present from India.

Second meeting of the National Wildlife Crime Control Coordination Committee

The second meeting held on Jan. 1 2012 under the chairmanship of the Coordination committee and Forests and Soil Conservation Minister Mohammad Wakil Musalman. The meeting reviewed the decisions taken by the coordination committee and the progress it made in the past one year and discussed the achievements made in controlling the poaching and crimes. The meeting concluded that performances of the existing and the new agencies constituted by the government to control wildlife crimes were effective and stressed the need of making their performance stronger and more effective in the days to come. As a result of the formation of these agencies and cooperation and coordination among them, no rhino was killed

illegally in any national park, reserve and the forest area under the forest offices, including the Chitwan National Park in the past one year from January 1st 2010 (2067/9/17). Another positive aspect was that during the same period above 225 persons involved in the poaching and smuggling animals and birds were brought to book as per the National Parks and Wildlife Conservation Act 2029.

The meeting decided to mark the first anniversary of the Zero Poaching in Rhino Conservation on Jan. 7, 2012 in Sauraha Chitwan, endorse and enforce the prepared draft on Illegal Wildlife Trade and Poaching Control Strategic Plan for Nepal (2012-2022), set up wildlife conservation unit in the Armed Police Force and National Investigation Department, move ahead the process to amend the National Parks and Wildlife Conservation Act 2029 and its regulations and recommend to the Council of Ministers to appoint representatives of the Office of the Attorney General and National Technology and Science Laboratory in the National Wildlife Crime Control Coordination Committee and the Central Level Wildlife Crime Control Bureau. Likewise, the meeting decided to approve and implement a procedure to implement the provision of the rewards envisaged by the National Parks and Wildlife Conservation Act 1973 and include the procedure in the regulation on the prize management after it gets amended, implement the draft on procedure of the coordination committee 2012 after its review by the member of the coordination committee and Justice Secretary and to make a joint effort to control the practice of wearing the elephant tail hair, bird rearing, illegal smuggling of animals from the airport and border area.

The first meeting of National Wildlife Crime Control Coordination Committee established by the Nepal Government had held on Dec. 11, 2011.

Third Meeting of the Central Level Wildlife Crime Control Bureau

The third meeting of the Bureau held on 27 Dec. 2011 under the coordination of coordinator of the central level Wildlife Crime Control Bureau and Director General of the Department of National Parks and Wildlife Conservation Krishna Prasad Acharya.

The meeting decided to request the Nepal Army through the National Parks and Wildlife Conservation Directorate of the Nepal Army for a provision of letting the Nepal Army work in

the districts where the district level wildlife crime control bureau are yet to be formed. As per a concept of working collectively to control wildlife crimes, such units have been formed in the central level and in the district levels to control poaching and smuggling of wildlife. The meeting also decided to provide training and capacity building programmes for the investigation employees of the law implementing agencies with the help of the organizations involved in conservation activities in order to make the investigations into the cases relating to flora and fauna crimes. Likewise, it decided to add Parsa, Gorkha, Sankhuwasabha and Humla districts in the District Level Wildlife Crime Control Bureau. Similarly, it concluded to approve the procedure of the Central Level Wildlife Crime Control Bureau-2012 and write to the all concerned bodies to implement the decision of controlling the practice of wearing bangles using the elephant tail hair.

The First Meeting of the Wildlife Crime Control Unit Chitwan

The first meeting of the Wildlife Crime Control Bureau, Chitwan, held on Sep. 7, 2011 at the district Forest Office, Bharatpur.

The meeting decided to give top priority to control poaching by mobilizing the security agencies immediately as required.

Regional Smart Patrolling Training for Tiger Conservation

The Regional Smart Patrolling Training for Tiger Conservation, organized jointly by the Department of the National Parks and Wildlife Conservation, Global Tiger Initiative, Smithsonian Conservation Biology Institute, World Bank, NTNC and WWF for building capacities of the staff working in the protected areas of the countries where tigers are found, was conducted at Biodiversity Conservation Centre, Sauraha, Chitwan on 30 January 2012. Chief Conservation Officer of Chitwan National Park, employees, chairman of the bufferzone management committee, project chief of the WWF Nepal and National Trust for Nature Conservation, Chief District Officer of Chitwan, Deputy Superintendent of Police, District Forest Officer, Commander of the Nepal Army Battalion and others were present in the programme.

Orientation Training on Management Information System Technique (MIST)

An orientation training on regular monitoring of wild flora and fauna and data management in PAs was organized in two phases at Sauraha, Chitwan from 14-15 Aug. 2011 and in Kasara Sector from 18-19 Aug. 2011. Sixty participants including rangers, senior game scouts, game scouts, army offices and cadets participated the training.

The participants learnt about the use of GPS data collection, formulation and analysis. Such knowledge will help the participants to record their patrolling in systematic way which help curbing wildlife poaching and smuggling of various forest products.

Management Information System Technique (MIST) provides information for the conservation and

management activities in a protected area for the managerial activities. It is basically concerned with processing data into information and is then communicated to the various conservation organizations. MIST is a subset of the overall planning and control activities covering the application of humans, technologies, and procedures of the organization. The information system is the mechanism to ensure that information is available to the managers in the form they want it and when they need it.

MIST provides several benefits to the protected areas: the means of effective and efficient coordination between conservation organizations, quick and reliable referencing; access to relevant data and documents, use of less labor, improvement in organizational techniques; management of day-to-day assistance in a protected area and closer contact with the rest of the world.

MIST provides a valuable time-saving benefit to the workforce. Employees do not have to collect data manually for filing and analysis. Instead, that information can be entered quickly and easily into a computer program. As the amount of raw data grows too large for employees to analyze, business analysis can build programs to access the data and information in response to queries by management. With faster access to needed information, wardens can make better decisions about procedures, future directions park managed development by completions, and make them more quickly.

We are living in a time of great change and working in an Information Age. Managers have to assimilate masses of data, convert that data into information, form conclusion about that information and make decisions leading to the achievement of wildlife conservation objectives. For a protected area, information is as important resource as money, machinery and manpower.

Service entry training for Mahut and Game Scouts

A five-day service entry training for the new staff who were appointed at the the elephant stable in the recommendation of the Public Service Commission was conducted from June 8-1, 2012 at Sauraha. A total of 32 newly appointed mahuts- 17 from

the Chitwan National Park, eight from the Bardiya National Park, three from the Shuklaphanta Wildlife Reserve and two each from Koshi Tappu and Parsa Wildlife Reserves participated in the training. The training was conducted at Sauraha, Chitwan in the support of the DNPWC and Terai-Arc Landscape programme.

Likewise, a 12-day service entry orientation training on biodiversity conservation conducted for the 32 of the new game scouts appointed at the recommendation of the Public Service Commission in the group of the National Parks and Wildlife under the Forest Service. In the orientation organized by the DNPWC in the financial support of WWF Nepal, 24 game scouts of the Chitwan National Parks and eight of the Parsa Wildlife Reserve Participated. Resource persons imparted training on the works and duties of the game scouts as well as the administrative and technical activities in the parks, and the practical method of field patrolling.

Similar orientation was conducted for the newly appointed game scouts of the Langtang National Park, Shivapuri Nagarjun National Park and other protected areas.

Local level trans-border meeting held

A local level trans-border meeting between the officials of the Chitwan National Park and Balmiki Tiger Reserve, India, held on May 8, 2012 at the Balmiki Tiger Reserve in India. In the meeting the officials of the two countries discussed about controlling poaching and biodiversity conservation.

Meeting of the SAWEN

The meeting of the member countries of South Asia Wildlife Enforcement Network (SAWEN) was held in Srilanka from June 3-6, 2012. The meeting was attended by the Director General of DNPWC Mr. Krishna Prasad Acharya.

Eight member countries of SAWEN (Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, India, Maldives, Nepal, Pakistan and Sri Lanka) discussed ways forward to curb wildlife crime in South Asia by strengthening regional cooperation and collaboration among the member countries. Major issues discussion in the meeting was as follows;

- Identification of potential stakeholders of South Asia working on wildlife crime control
- Sharing of information related to wildlife crime in South Asia
- Law harmonization on wildlife crime among the South Asia
- Strengthen SAWEN Secretariat established in Nepal in the DNPWC

COP 11 meeting of Ramsar

The COP 11 meeting of Ramsar held in Budapest of Romania from 6 to 13 July 2012. Director

General of this Department Krishna Prasad Acharya, Ecologist Dr. Maheshwor Dhakal and Under Secretary of the Department of Forest Prakash Pyakurel participated in the meeting.

Nepal was elected as an alternative standing committee member of the Ramsar Convention on wetlands. As discussed during the convention, Nepal conducted a seminar on Ramsar sites of Nepal in Pokhara, where foreign keynote speakers were invited to discuss on various matters. In the seminar, it was noted that there is the need to conduct feasibility study of Ramsar sites in Nepal.

Days Celebration and Warden Seminar

Various activities on conservation education were conducted in this department and offices under it in order to support wildlife conservation. The following days were marked in the fiscal year:

Tiger Day

The second Tiger Day 2012 was celebrated by organizing awareness generating programmes in the areas under this department with an objective of making people aware about the importance of tiger conservation and informing them about the efforts made in tiger conservation.

On the same occasion, the second meeting of the National Tiger Conservation Committee, which was formed under the chairmanship of Prime Minister according to a meeting of the council of ministers of 2 Jestha 2067 to strengthen the existing tiger conservation laws, control poaching and smuggling to conserve the tiger, provide policy level guidance and suggestions to the government and maintain coordination between different agencies, held.

The meeting decided to approve the procedure of National Tiger Conservation Committee, 2012, manage additional resources for the tiger conservation special programmes, formulate and implement national strategies on controlling poaching and smuggling of animals, use latest technology in conservation activities, expand the organizational structures of the protected areas as per the need of time and make up to date the national tiger conservation programmes among others.

National Conservation Day

The National Conservation Day was celebrated on Ashwin 7 as in the past by organizing various awareness generating activities. The government of Nepal decided to mark Ashwin 7 as national conservation day to commemorate the death of noted conservationists in a helicopter accident in Ghunsa of the Kanchenjunga Conservation area on 7 Ashwin, 2063.

On the occasion, the DNPWC organized a secondary school level drawing and debate competition with an objective of generating awareness about biodiversity conservation.

The competitions participated by students of different schools of Kathmandu, Lalitpur and Bhaktapur Districts was held under the title 'role of people in tiger conservation'.

International Mountain Day

December 11 was celebrated as International Mountain Day every since 2003 at the call of the UN General Assembly. In this context, Nepal and several other countries celebrated the day by organizing various programmes in 2011.

With the Slogan 'Managing Disaster Risk in the Mountainous Region' the international day was celebrated at the Department of National Parks and Wildlife Conservation and offices under it on 11 December 2011 by organising different activities.

World Wetland Day

As in the past, the World Wetland Day was celebrated on February 2 at the Department of the National Parks and Wildlife Conservation, protected areas under it in collaboration with the stakeholders organizations by organizing different activities. The 16th World Wetland Day was marked on 2 February

2012 with a slogan 'Wetland Tourism: A Unique Experience'.

A grand ceremony was hosted at Koshi Tappu Wildlife Reserve on Feb. 2, 2012 on the occasion.

The 17th Wildlife Week

With a slogan of 'Let's Cooperate against the illegal trade of wildlife and plants', the 17th Wildlife week 2012 was jointly celebrated by the DNPWC, Department of Forest, FECOFUN, different protected areas and the stakeholders organizations.

A programme to count the birds and identify the plants was organized in the Nagarjun areas of the Shivapuri Nagarjun National Park on April 12, 2012 on the occasion of the 17th Wildlife Week. Likewise, an interaction on 'problems and challenges in wildlife conservation and management: Issues of policy reforms and implementation' was organized on April 16, 2012 by the DNPWC and the partner organizations of conservation.

A drawing competition entitled 'Let's cooperate fighting against the illegal trade of wildlife and plants' was held also on April 16 at the central zoo with the initiative of this Department. On April 17, an essay competition on the same title was organized.

Likewise, on the last of the Wildlife week, a poetry competition entitled 'Let's cooperate fighting against the illegal trade of wildlife and plants' was organized. On the closing ceremony of the week, Secretary at the Forest and Soil Conservation Ministry Navin Kumar Ghimire distributed prizes and appreciation letters to the personnel of the Nepal Army, Nepal police, park staffs, locals and conservationists.

International Biodiversity Day

The International Biodiversity Day was marked with the theme of 'Wetland and Climate Change' at this department and agencies under it. Likewise, the World Environment Day was celebrated with

a slogan of 'Green Economy: Main mantra of sustainable development'.

Valley-wise essay writing competition among the secondary level students was organized by the Department on the occasion of these two Days with an objective of generating awareness about biodiversity.

On the occasion of the International Biodiversity day, among the students who lost their parents or became disabled from the attacks of the wild animals in the Chitwan National Park 13 were provided scholarship of Rs. 7692.30 each at the recommendation of the user committee of the buffer zones. Under the approved programmes of the government to provide scholarship to support the study of the orphans, disabled and poor children a total of Rs. 100,000 was distributed in the function.

On the occasion of the World Environment Day, 26 individuals and organizations, including 19 from the employees of the CNP and the Nepal Army personal of Nanda Box and Ranadal battalions, one from the user groups and anti-poaching youth awareness and four excellent posts were honoured with cash prize and appreciation letters for the outstanding performance for the conservation of biodiversity.

Similarly, seedlings were planted in Kasara of Chitwan National Park and the Bishajari lake, Ramsar Site was cleaned.